NOTÆ.

1 a E*odem.*) Textus hic non reperitur in aliqua ex collectionibus antiquis; extat tamen in Conc. Later. sub Innocentio III. celebrato, ubi post canones ipsius Concilii ad ejus calcem habetur, ubi legitur, *Expeditio pro recuperanda Terra sancta*: ubi varia statuuntur, tam circa Crucesignatos, quam circa deferentes arma ad Saracenos, & ad medium ipsius constitutionis reperiuntur verba in præsenti transcripta. Cum enim expeditionem Terræ sanctæ sæpe tentassent Gregorius VII. Urbanus II. Gelasius II. Calixtus II. Eugenius III. Alex. III. ut referunt Baronius *tom.* 11. *anno* 1095. & *tom.* 12. *anno* 1145. & scriptores in Bullam Cruciatam laudati a Patre Mendo *disp.* 1. *in Bullam*, *c.* 4. ideo vestigiis prædecessorum inhærendo Honorius III. varia constituit pro expeditione ipsius Terræ sanctæ, & in gratiam Crucesignatorum; ac contra eos, qui arma, ferrum, & similia ad ipsos Saracenos deferrent.

2 b *Ligamina deferunt galearum.*) Glossa marginalis legit *ligamina*, & recte; sed debebat etiam reponere *Galearum* ut, referunt apud Matthæum Parisium anno 1234. *ibi*: " Qui Saracenis arma, ferrum & ligamina deferunt galearum; „ hoc est, materiam ad fabricandas naves longas, ut explicat Vossius *de vitiis serm. lib.* 3. *c.* 21. & fundetur hæc expositio ex verbis sequentibus, ubi prohibetur Christianis vendere Saracenis naves, & galeas; alias enim superflua, parumque necessaria videbatur præsens constitutio, si retineretur vulgaris lectio *ligamina galearum*; cum qualibet ligamina facile apud ipsos fabricarentur: & galeæ similiter, si acciperentur pro pileo, aut tegumento capitis militum, de quibus plura Turnebus *lib.* 19. *adv. c.* 16. Zerda ad illud Virgil. 7. Æneid.

Cui triplici crinita juba galea alta chimæram.

Stubechius ad Vegetium *lib.* 1. *c.* 20. Accipienda ergo est præsens constitutio de galeis, videlicet navibus longis, de quibus, & earum forma plura Moerlotus *lib.* 9. *orbis maritimi*, *c.* 7. Salmasius *in obs. ad jus Atticum*, *c.* 18.

c *Delinquentes.*) Juxta tradita *in c.* 3. *de temporibus ordin.*

d *Non fuerit.*) Ut ita qui non habet in ære, luat in corpore, juxta adducta *in c.* 2. *de pignor.*

e *Aliis interdicatur audacia.*) Quæ est pessima ratio pœnarum, ut probavi *in c.* 13. §. *iterum*, *de offic. ordin.*

Commentarium hujus textus dedi supra *in c. ita quorundam*.

CAPUT XVIII.

Gregorius IX. a *Astoricen. & Lucen. Episcopis*.

EX speciali, quem erga *b* illustrem Regem Portugalliæ gerimus *c* charitatis affectu. *Et infra*: Mandamus, quatenus Regem ipsum solicite inducaris, ne in *d* officiis publicis Judæos Christianis præficiat, sicut in generali Concilio continetur: & si forte redditus suos Judæis vendiderint, vel paganis, Christianum tunc deputet *e* de gravaminibus inferendis clericis, & Ecclesiis non suspectum, per quem Judæi, sive Saraceni sine Christianorum injuria jura *f* regalia consequantur.

NOTÆ.

1 a A*storicensi*, & *Lucensi*. Utraque diœcesis est Hispaniæ: de Astoricensi egi *in c.* 17. *de re judicata*: de Lucensi *in c.* 4. *qui cler. vel vov.* Rescribit autem Greg. in præsenti his Episcopis, ut facilius ipsi inducere possint Regem Lusitaniæ: tum quia vicinores erant ipsius regni, cum essent in regno Legionis, & Galleciæ: quia cum non essent in ipsius ditione, facilius poterant Regem ipsum monere, arguere, increpareque de tanto excessu. His temporibus Gregorii IX. sceptrum Lusitanicum tenebat Sanctius II. cognomento Capello, maxime desidiosus, ignavissimusque in cura sui regni, ut apparet *ex c. grandi*, *de suppl. negl. l.* 6. & referunt de eo agentes Duardus Nonius *ad libellum Josephi Tavarii*, *censur.* 19. Mariana *l.* 3. *histor. Hispan. c.* 4. Garibajus *tom.* 4. *comp. hist. l.* 34. *c.* 18. Ant. Vasconcellus *in anacephaleosi*, *in Sancio*, Faria de Sousa *in epit. hist. Portug.* 2. *p. c.* 5. & 6. Spond. *tom.* 1. *post Baron. anno* 1245. *n.* 30. & 1268. *n.* 8. & 1272. *n.* 3. Et his temporibus Lusitaniæ regnum feudatarium Ecclesiæ Romanæ absque dubio agnoscebatur, ut referunt Martha *de jurisd. c.* 36. *ex n.* 95. cujus feudi originem tradunt Rodericus Toletanus *de rebus Hisp. l.* 7. *c.* 74. Genebrardus *in sua chron.* Garibay *p.* 4. *lib.* 34. *cap.* 18. & de eo Innoc. III. ipsi Regi Portugalliæ ita scribit *l.* 1. *ep. fol.* 47. " Serenitatem Regiam volumus non latere, nos in regestris bon. mem. Lucii II. Rom. Pont. reperisse, quod recolendæ mem. A. Pater tuus quatuor auri uncias annuatim Rom. Ecclesiæ constituit censuales; ad quarum solutionem se, & hæredes suos in posterum obligavit. Ceterum cum idem pater tuus usque ad tempora felicis mem. A. Papæ prædecessoris nostri, Ducis esset nomine appellatus, ab eodem meruit obtinere, ut tam ipse quam ejus hæredes regio nomine vocarentur. Ut autem idem pater tuus sacrosanctam Rom. Eccl. matrem suam honore debito præveniret, & ut devotionem, quam circa ipsam habebat, ostenderet in effectu, centum byzantios annuatim Romanæ Eccl. constituit censuales, quos post susceptionem regii nominis nec ipse solvit, nec tu postmodum solvere curasti. Cumque id felicis record. Clementi Papæ prædecessori nostro relatum fuisset, magistro Michaeli tunc Ecclesiæ Rom. Notario, quem ad partes Hispaniæ destinarat, per suas dedit litteras in mandatis, ut te ad exsolvendum censum annuum monere diligentius, & inducere procuraret, & si opus esset, auctoritate suæ Apostolica compellere non differret. „

b *Illustrem.*) De titulo Illustribus Regibus, supremisque Principibus a Sede Apost. assignato, egi *in c. novit*, *de officio Legati*.

c *Charitatis affectu.*) Nam Alfonsus I. Dux Portugalliæ, qui ab Alexandro III. titulum Regis accepit, totum Regnum Lusitanum vectigale fecit Ecclesiæ Rom. ut constat ex Innocentio III. *l.* 1. *ep.* 144. 151. & 152. & *l.* 3. *regest.* 15. *ep.* 24. ubi refert Bosquetus.

d *Officiis publicis.*) Quænam illa sint, exposui *in cap. cum nimis*, *h. t.* ubi commentarium hujus textus dedi.

3 e *Gravaminibus.*) Quæ non levia inferuntur ab his publicanis, & exactoribus, ut probant late Erasmus Cochier *l.* 2. *Polit. c.* 10. Procopius *in hist. arcana*, *fol.* 100. Furnerius *l.* 6. *rer. quot. c.* 23. Valesius *in notis ad Ammianum Marcellinum*, *fol.* 110. Amaya *ad tit. C. de exactor. tribut.* Solorzanus *embl.* 34. & 2. *tom. de jure Indiar. l.* 2. *c.* 2. *ex n.* 48. & *l.* 5. *c.* 20. Gibalinus *tom.* 1. *de negotiat. l.* 1. *c.* 2. *art.* 15.

f *Regalia.*) Idest Gabellas, tributa, & similia jura, quæ congerunt Alfaro *de offic. fiscal. gloss.* 20. *cum seq.* Pareza *de instrum. edit. tit.* 5. *resol.* 9. Cabedo 2. *p. decis.* 42.

CAPUT XIX.

a Idem.

NUlli Judæo baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in suo servitio retinere. Quod si quem nondum ad fidem conversum causa mercimonii emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus, datis pro eo xii. solidis, ab illius servitio protinus subtrahatur. Si autem intra tres menses ipsum venale non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem, nec ipse vendere, nec alius audeat comparare; sed nullo pretio perducatur ad præmia libertatis.

NOTÆ.

1 a I*dem.*) Gregorius videlicet IX. qui præsentem constitutionem edidit, ut confirmaret, & ampliaret decisiones textus *in c.* 1. *c. ad hæc*, *h. t.* circa servos a Saracenis possessos, circa quos sequentes casus sunt distinguendi; si enim servus verna sit, idest natus domi, velitque fieri Christianus, statim nullo pretio dato eripitur in libertatem, *c. fraternitatem*, 54. *dist. l. Deo nobis*, §. *hoc itaque*, *C. de Episc. & cler.* Si autem sit emptus, distinguendum est, quia aut erat Christianus, cum emptus fuit, aut Paganus: si erat Christianus, indistincte in libertatem eripitur, nullo pretio dato, quia Christiani commercium est Judæo penitus interdictum, *c. nullus mancipia*, 54. *dist.* Si autem sit emptus, dum erat Paganus, aut causa servitii, aut mercimonii gratia emptus fuit. Primo casu, si vult Christianus fieri absque ullo pretio eripitur in libertatem, *d. c. si fraternitatem*. In secundo vero casu, si infra tres menses Judæus non exposuit eum venalem, si Catholicam fidem profiteri velit, etiam sine ullo pretio eripitur in libertatem, quia creditur ad serviendum eum emisse: si vero infra tres menses exposuit eum venalem, & infra eos, vel post velit fieri Christianus, dum tamen non steterit per dominum, quominus eum vendiderit, soluto pretio duodecim solidorum servus redimitur.

TITU-

TITULUS VII.

De Hæreticis.

CAPUT PRIMUM.

a Stephanus Papa *omnibus Episcopis*.

DUbius in fide, infidelis est. Nec eis omnino *b* credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

NOTÆ.

1 a S*tephanus.*) Ita etiam legitur in 1. collect. *sub h. tit.* 1. sed verba in præsenti relata reperiuntur *in can.* 65. *Synodi Nicænæ*, & *in can.* 4. collectionis Hadriani Papæ, & *in ep.* 1. *Sixti I.* ubi ait: " De cetero placuit propter malorum hominum infestationes, ut in accusatione domini ministrorum primo persona, fides, vita & conversatio blasphemantium enucleatim perscrutetur; nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis est. nec eis omnino est credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conversationis fidem ducunt. *Et apud Julium I.* ep. 1. c. 11. Placuit semper in accusatione clericorum, ut primo persona, fides vita, & conversatio blasphemantium perscrutetur; nam fides, omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide, infidelis est; nec eis omnino est credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conversationis vitam ducant. „ Et hæc sententia primum fuit Evaristi Papæ *ep.* 2. ut transcribitur a Carnotensi *p.* 5. *Decreti*, *c.* 7. Gratiano *in c.* 17. 2. *q.* 7. mox Sixti *in ep.* 1. deinde Pii Papæ, ut refert Grat. *in c.* 3. *q.* 4. postea Calixti *ep.* 2. relata *in c.* 18. 2. *q.* 7. deinde Fabiani in Syn. Rom. relata *in c.* 7. 3. *q.* 4. Stephani *in ep.* 2. tandem Marcelli *ep.* 2. relata *in c. fin.* 96. *dist.* Nec dissimilis sententia reperitur in Concilio CP. relato a Gratiano *in c.* 4. *q.* 5. Chalcedon. *can.* 21. apud Gratianum *in c.* 49. 2. *q.* 7. Carthag. 4. *can.* 11. Tolet. 6. *can.* 11. transcripto a Gratiano *in c.* 9. 3. *q.* 9. etsi perperam citetur ex Concilio Tolet. Tandem in Capitularibus Caroli *l.* 4. *Capitul.* 183. & *l.* 7. *c.* 147. & apud alios Ecclesiæ PP. quos congerit Ant. Aug. *in notis ad d. can.* 4. *Hadriani*.

2 b *Credendum est.*) Unde hæreticus contra Catholicum, ut testis vel accusator non admittitur, *c. non potest*, *c. si hæreticus*, §. *orthodoxis*, 5. *testes*, *in princ. v. Et vere sacri*, 2. *q.* 7. *c. Beatus*, *c. si quis vero*, 3. *q.* 4. *c. suspectus*, 3. *q.* 5. *c. qui crimen*, *v. Christum*, 6. *q.* 1. *can.* 74. *Apost. l.* 12. *C. de hæret.* Felix II. *in Syn. Rom. ep.* 1. *c.* 9. " Testificandi, vel accusandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis, & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Et c. 1. & 13. Personæ accusantium tales esse debent, quarum fides, & conversatio, & vita probabilis, & absque reprehensione sit. *Et c.* 15. A quibus innocentem opprimitur, excommunicatique nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium erunt admittendi. *Fabianus Papa* ep. 1. in medio, & ep 2. *circa medium*: Ipsi Apostoli, & successores eorum olim statuerunt, eos ad accusationem non recipi, qui sunt suspecti, aut dubii in recta fide. „ Idem *ep.* 2. *c.* 2. Marcellus Pontifex, *ep.* 2. *ad medium*, Dion. *ep.* 2. Quorum, & aliorum auctoritates congerit Ant. Aug. *in epit. juris*, *lib.* 11. *tit.* 18. & nonnullas adduxi *in c. Judæi*, *de testibus*. Hoc autem non procedit, si hæreticus contra hæreticum testimonium dicat, *c. si hæreticus*, 2. *q.* 7. *c. in fide* 5. *de hæret. in* 6. vel si pro orthodoxo testimonium ferat, *d. c. si hæreticus*, *v. Si autem*, Novella 45. §. *enim vero*: notavit Vigbel. *in method. jur. Pont. lib.* 2. *c.* 13.

COMMENTARIUM.

3 Conclusio textus & probatur. EX hoc textu, prout jacet sub hac rubrica de hæreticis sequens communiter deducitur assertio: *Dubitans in fide hæreticus est*. Probatur ex *Clem.* 1. §. *porro*, *ibi*: *in dubium*; & *c. Conc. Later. sub Leone X. sess.* 8. D. Aug. *in Enchirid. c.* 7. & 19. ubi asserit, salva fide non posse usurpari illam particulam *forte*, in rebus fidei, quia significat dubitationem. D. Hieron. *in Abacuc cap.* 1. *ibi*: " Si autem dubitaverit fides tua, & putaveris non verum quod spondeo, habebis pro grandi pœna. „ D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. & *q.* 11. *art.* 1. Exaltant ultra congestos a Barb. in præsenti, Pet. Greg. *lib.* 2. *part. tit.* 6. *c.* 1. Robertus *lib.* 1. *rer. jud. c.* 22. *in fine*, Penna *in direct. Inquisit. in præsenti*, Suarez *de fide disp.* 19. *sect.* 4. Sanchez *l.* 2. *summæ*, *c.* 9. *n.* 12. Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini*, *l.* 3. *can.* 1. *q.* 13. Ricciulus *l.* 5. *de jure person. c.* 4. Azevedo *in l.* 1. *tit.* 3. *l.* 8. *Recop.* Portel. *in dubiis Regul. verbo Hæresis*, *n.* Carena *de offic. cong. p.* 2. *tit.* 1. §. 3. Diana *p.* 2. *tr.* 2. *miscell. res.* 53. Turrecr. *de jure spir. l.* 13. *c.* 1. *n.* 33. Thomas Delbene *de immunit. eccl. l.* 1. *subject.* 31. *n.* 2. Becan. *in* 2. 2. *D. Thomæ*, *tit. de fide*, *c.* 14. *q.* 1. Albertinus *de hæresi*, *c.* 5. Cajetanus 2. 2. *q.* 1. *art.* 2. Turrecrem. *l.* 4. *summæ*, *p.* 1. *q.* 11. Sa *verbo Hæresis*, Azor. *tom.* 1. *l.* 8. *c.* 9. *q.* 5. Castropalao *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 3. *p.* 2. *n.* 9. Canus *l.* 12. *de locis*, *c.* 8. *v. controversiarum*, Murga *tom.* 2. *disq. mor. tr.* 1. *dub.* 1. Tapia *tom.* 2. *l.* 1. *q.* 6. *art.* 3. Prado *tom.* 1. *Theol. Mor. c.* 8. *q.* 1. §. 2. Thomas Hurtadus *de offic. inq. p.* 1. *dub.* 5. *per tot.* Lugo, Bonacina, & Layman, quos sequitur Macedo *de clav. Petri*, *in* 9. *praxi*, *art.* 2. Suarez *de fide disp.* 19. *sect.* 4. alii apud Barbosam *in tom.* 6. *fol. ad hunc textum*.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: hæresis non importat solum privationem fidei, sed actum positivum in contrarium: quare de ratione hæresis est electio pertinax doctrinæ contrariæ veritati fidei, *c. hæresis* 24. *q.* 3. D. Thomas *in ep.* 1. *ad Cor. c.* 11. *lect.* 4. & 2. 2. *q.* 11. *art.* 2. *ad* 3. Sed dubitans nullum habet assensum fidei contrarium, nec alterutram partem eligit, sed pendulus est, id enim est dubitare: & dubius in fide medium se gerit inter hæreticum & Catholicum, ac neuter est; nec enim dissentit positive ut hæreticus, nec assentitur ut Catholicus, sed judicium suspendens judicat rem esse dubiam. Ergo dubius in fide fidelis est, non vero hæreticus. Deinde, nam hæresis essentialiter consistit in judicio intellectus contra fidem: sed ille, qui dubius est, non habet judicium contra fidem, quia qui dubitat, in neutram partem terminatur: ergo hæreticus non est. Facit etiam, nam hæresis, & fides sunt duo extrema: illa assensum rerum fidei importat, hæc autem dissensum: at dubium est medium inter illa, utpote quod neque assensum, nec dissensum includit: ergo dubius in fide hæreticus non est. Quare dubitantem de mysterio fidei, deliberate hæreticum non esse docuerunt Canus *lib.* 12. *de locis*, *c.* 9. Sanchez *lib.* 2. *summæ*, *c.* 7. *n.* 2. Tannerus, & alii, quos refert & sequitur Diana *p.* 2. *tract.* 2. *resol.* 16. 4 Impugnatur tradita assertio.

Qua dubitandi ratione non obstante vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, hæresim a qua hæreticus appellatus est, dictam esse a Græca voce αἱρέομαι, idest *eligo*, vel *sector*, unde αἵρεσις idem est ac electio, seu secta, *c. hæresis* 24. *q.* 3. docent D. Isidorus *lib.* 8. *etym. c.* 3. D. Hieron. *in ep. ad Galatas*, *c.* 5. Clemens Alexandr. *lib.* 7. *Stromatum*, *ibi*: *Hæresis est electio*. Tertull. *lib. de præscript.* ex D. August. Cicerone & aliis probant Covarr. *lib.* 3. *var. c.* 1. *n.* 2. Castro *de justa hæretic. punit. lib.* 1. *c.* 1. Cano *in locis theolog. lib.* 12. *c.* 9. Loaysa *in notis ad D. Isidorum lib.* 1. *sent. c.* 17. Suarez *de fide*, *disp.* 19. *sect.* 1. *n.* 3. Paramus *de orig. Inq. lib.* 3. *q.* 3. *n.* 3. Santarellus *de hæresi*, *q.* 1. *conclus.* 1. Azevedus *in l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 8. *recop.* Scortia *de statut. epit.* 71. *theorem.* 181. Fagundez *in præcept.* 1. *Decalog. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 1. Albertinus *de hæresi c.* 1. Suarez *de fide*, *disp.* 19. *sect.* 1. Facit textus, ubi hæresis hoc sensu accipitur, *in l. si duas* §. *v. est autem*, *ff. de excus. tut.* Unde licet dictio hæc ex proprietate sermonis quamcumque doctrinæ electionem, seu sententiam bonam, & laudabilem significet, tamen quia in his, quæ sunt fidei, & religionis christianæ, nulla dari potest licita electio ex humano arbitrio, nec secta aliqua disciplinæ particularis: tum quia sunt illa omnia a Deo tradita, & eo revelante inspirata, juxta Apostolum 1. *ad Cor. c.* 2. *ibi*: " Fides non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei, „ in cujus obsequium captivandus est intellectus noster cum eodem Paulo 2. *ad Cor. c.* 10. inde merito in hoc titulo, & passim apud Doctores hæresis in Catholicis, quatenus tales sunt, idest in his, quæ sunt fidei Catholicæ, importat gravissimum crimen violatæ religionis, insurgens ex eo, quod fidelis aliquid peculiare eligit, vel sectatur ex suo arbitrio, in his quæ sunt fidei; in ea enim quidquid est humanum inventum particulare, & non unum, violat fidem, & religionem ipsam, ut ex Tertulliano, & aliis probat Castro *d. c.* 1. Facit lex *Cælicolarum*, *C. de Judæis*. Nec obstat, quod crimen violatæ religionis, cum sit species infidelitatis, ut probat D. Thomas 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. est operatio intellectus, & in eo consistit, quod aliquid perperam intelligitur, & judicatur contra fidem, ut omnes fatentur: electio vero consistit in voluntate, cujus est operatio, & consequenter non potest crimen hoc hæresis, idest electio, nominari, nec per hæresim significari. Quia facilis solutio est: tum quia vitium hoc non est in intellectu absolute, sed in eo motu a voluntate; movet enim voluntas ad sic intelligendum, ut ex D. Thoma 2. 2. *q.* 10. probat Castro *ubi supra*, *v. Sed fortasse*. Simanch. *de cathol. t.* 30. *n.* 3. tum quia licet initium hujus criminis sit in intellectu errante, consummatio tamen illius est in voluntate, quæ errorem pertinaciter retinet, ut ex mente D. Thomæ advertunt Paulus Grillandus *de hæret. q.* 1. *n.* 6. Brunus *eod. tract. lib.* 1. *c.* 1. 5 Hæresis etymon & definitio.

Deinde sciendum est, hæresis definitiones varias adduxisse repetentes in præsenti, & scribentes de hæreticis, aliosque quos referunt Ricciulus *lib.* 5. *de jure person. c.* 1. Carena *de offic. sancti. p.* 2. *tit.* 1. *q.* 1. Petrus Greg. *lib.* 4. *part. tit.* 6. *c.* 1. Macedo *de clavibus Petri*, *in* 9. *praxi*, Suarez, *de fide disp.* 19. *sect.* 1. ex quorum mente ita definiri potest hæresis est *error pertinax in Catholico contra fidem catholicam*. Quæ definitio 6 Hæresis definitio.

finitio constat suis requisitis, & simul exprimit naturam definiti. Hæreticum enim facit pertinax offensionis defensio, & obstinata falsitatis propugnatio, non humanæ infirmitatis ignorantia, sed pertinacia. Anast. in Biblioth. in ep. ad Joannem Diaconum: " *Cum hæreticus non ex erroris tantum descriptione, quantum ex electione non recta, & contentiosa pertinacia generetur.* „ Unde primo infertur, hæresim non tantum insurgere ex verbis, seu assertione, sed etiam ex opere, & facto aliquo contra fidem: est enim error, juxta textum in *c. 2. de summa Trin. lib. 6. c. si Ecclesia 23. q. 4.* cujus consummatio, ut proxime dixi, consistit in voluntate, quæ non minus factis, quam verbis ostenditur, *c. dilecti 52. de appell. c. existimant 2. q. 3. c. accusatus; §. sane, h. t. lib. 6.* probant Simanchas *d. c. 30. n. 14.* Cano *d. lib. 12. c. 9. v. illud.* Hoc autem procedit, modo opus ex se versetur circa materiam fidei, nec soleat fieri ab iis, qui fidei adversantur, ut sunt ritus Judæorum, & Paganorum; aliter si opus tale non sit, sed respiciat mores id est ea quæ agenda sunt, quia licita, vel fugienda, quia illicita, ob idque principaliter præcipiuntur, vel prohibeantur ne fiant, veluti furtum, perjurium, & similia, quæ æque solent committi a fidelibus, ac a quibuscumque aliis; tunc ex hujusmodi opere per se non insurgit hæresis, nisi constet agentem credere illud esse licitum, quia hoc repugnat fidei, ex sacris litteris quibus contrarium docetur: hæresis autem ex hujusmodi factis insurgit præsumptione juris, quia præsumitur, dum aliud non apparet, eum qui tale opus facit, ita credere, sicut opus ex se primo aspectu sonat, ut contingit in eo, qui binas nuptias contrahit uno, eodemque tempore, aut matrimonium celebrat post votum emissum in susceptione ordinum, aut professione religionis, & similibus: oportet tamen Inquisitores hæreticæ pravitatis diligenter examinare hujusmodi opera, utrum ex interiori infidelitate, & errore intellectus processerint, sicut exterius apparet: quod si aliquando constare potuerit, ex aliqua causa, timore scilicet, cupiditate, aut animi perturbatione processisse, debent in similia perpetrantes, non tanquam in hæreticos, sed levius animadvertere, ut monet Cano *d. c. 9.* Deinde infertur ex dicta definitione, in hæresim tantum incidere posse Catholicos, qui semel fidem Catholicam professi fuerunt. Unde infideles, qui non sunt partes hujus totius, quod est Ecclesia, nec illius veritatem, aut unitatem professi sunt per baptismum, quamvis in pluribus errent contra fidem, hæretici dici nequeunt, ut probatur ex textu *in c. qui in Ecclesia 24. q. 3. c. quidam, de hæret. lib. 6. c. hæretici 24. q. 1. ibi: A fide catholica deficiunt.* Docent Corpr. *lib. 3. var. c. 1. n. 2.* Becanus *in 2. 2. c. 14. q. 2.* Nec solum infideles hæretici dici nequeunt, imo nec illorum dogmata hæreses proprie dici possunt, quia omnia, quæ sunt de ratione hæresis, sunt etiam de ratione hæretici, ut probat D. Thomas *in 1. ad Cor. c. 2. lect. 4.* etsi contrarium teneat Castro *d. lib. 1. c. 1.* Simanchas *de Cath. c. 50. n. 19.* quorum sententia procedere potest, si accipiatur hæresis lato modo, & materialiter, prout significat errorem fidei contrarium; non vero stricte, & formaliter, prout importat crimen violatæ religionis.

7 Pro veritate necessaria pertinacia ad hæresim. Ex dicta definitione infertur, hæresim non dari, nisi adsit pertinacia in errore: & probatur *ex c. dixit, c. qui in Ecclesia, 24. q. 3. c. 2. de summa Trin. c. cum sed. tit. l. 6. Clem. 1. de summa Trin. c. Clem. 2. §. ult. de usur. extrav. Cum inter,* Joannis XXII. *de V. S.* probant pluribus relatis Ricciulus *de jure person. l. 5. c. 1. n. 15.* Torreblanca *de jure spirit. l. 3. c. 8. n. 23.* Carena *de offic. inq. p. 2. tit. 1. §. 2.* Suarez *de fide, disp. 19. sect. 3.* Si enim deficiat pertinacia, ut cum quis errat contra fidem per simplicitatem, aut ignorantiam, putans ita esse de fide, & Ecclesiam ita tenere, cui in omnibus vult subjici, nec dici, nec judicari, nec puniri potest, ut hæreticus, *c. 2. v. in nulla, de summa Trin.* in quo sensu accipiendus est D. Aug. *l. 1. de summa Trin. Errare potero, sed hæreticus non ero;* quia scilicet non ero pertinax in errore. Nec obstat textus *in c. super quibusdam, in princ. de V. S.* ubi in descriptione hæretici nulla fit mentio pertinaciæ, siquidem ibi agitur tantum de hæretico manifesto, & ita de eo, quem jam certum est esse hæreticum, & pertinaciter errare, dubitatur tamen, an manifestus sit. Circa dignoscendam autem pertinaciam in hac parte plura tradunt Castro *d. l. 1. c. 9.* Cano *d. l. 12. de locis, c. 9.* Simanch. *de cathol. c. 41. & in praxi hæres. c. 30.* Navarr. *in c. novit, notabili 3. n. 42.* Ricciulus, & Carena *supra.* Juxta quorum mentem dicendum est, pertinaciam juxta nominis etymologiam denotare nimiam persistentiam in eo, quod quis dimittere debet; unde pertinax idem est, ac valde tenax. Glossa *in Clem. 1. §. porro, de summa Trin. & in l. 3. §. pen. ff. de susp. tut.* pertinacia autem talis in præsenti non solum accipitur pro obstinatione, vel obduratione diuturna, quæ habetur contra consensum transitorium, ut perperam existimarunt Alciatus *in l. 1. C. de summa Trin.* Beatus *l. 1. hæres. c. 2. pag. 2.* Sylvest. *verbo Hæresis 1. n. 4.* sed generalius accipitur pro consensu quocumque firmo contra veritatem, & fidem Catholicam, quam quis vel agnoscit, vel agnoscere debet, ut probat Simanch. *de Catholicis, d. c. 48. n. 8.* & ita qui sciens, prudensque errat contra fidem, pertinax est, idest plus debito tenax, quamvis monitus non fuerit, nec diutius perstiterit in errore: & in foro exteriori, quoad Ecclesiam, cui aliud non apparet, pertinax præsumitur errans in his, quæ cognoscere debet: sed quia circa pertinaciam indicendam, vel non, aliud in jure cautum non legimus, ideo arbitrio judicis relinquitur, qui ex conjecturis deprehendet, an pertinacia intervenerit, idest firmus in errore consensus, veluti quia error est manifeste damnatus, & contra veritatem notissimam, seu traditionem Ecclesiæ; vel quia errans doctus est, & sagax, aut quia diu, & clare perseveravit in errore, vel si legitima admonitio intercessit, sicut e contra pertinacia non præsumitur, quando error est contra veritatem minus notam, nec aperte damnatam, vel errans est indoctus, in reliquis de fide optime sentiens, vel quia per minus tempus persistit in errore, ut exemplis exponunt Castro, & Cano *ubi sup.* Pertinacia ergo non tantum est de ratione hæretici, sed etiam de ratione hæresis, ut docet D. Thomas *in 1. ad Cor. c. 11. lect. 4.* quod procedit, si hæresis, & hæreticus accipiantur formaliter juxta traditam definitionem, nam si materialiter accipiantur, vel pro errore, vel pro errante contra fidem, hæresis, & hæreticus recte dicentur, quantumvis pertinacia deficiat: in quo sensu procedit sententia D. Thomæ *2. 2. q. 32. art. 4. ad 1.* ubi Cajetanus.

8 Præcedens definitionis explicatio. Tandem ex supra tradita definitione infertur, ad hæresim, vel hæreticum proprie constituendum, necessarium esse, quod error sit contra fidem, ut probatur *ex c. hæretici, 24. q. 1. ibi: A fide Catholica deficiunt, c. omnes, ibi: Fidem quisque violat, 22. dist. c. super quibusdam, ibi: Contra fidem Catholicam, de V. S.* docent D. Thom. *2. 2. q. 11. art. 1.* Castro *d. l. 1. de hæret. punit. c. 1. & 7.* & alii supracit. Unde errores, & crimina, quantumvis gravia, proprie loquendo hæreses dici nequeunt, nec eorum auctores sunt hæretici, de quibus in præsenti titulo, quamvis improprie, & per similitudinem, ad denotandam criminis gravitatem, simoniaci, excommunicati, & alii similes hæretici dicantur, *c. quicumque, cum seq. 1. q. 1. c. quod autem,* ubi glossa *4. q. 1.* quia scilicet hujusmodi delinquentes ita peccant, ac si essent hæretici de fide male sentientes, ut considerat D. Thom. *q. 13. n. 28.* Villadiego *de hæret. prav. q. 2. n. 3.* Appellatione autem fidei Catholicæ veniunt non tantum ea, quæ pertinent ad fidem principaliter, & directe, sed etiam illa, quæ secundario, & reductive, ut explicat D. Th. *2. 2. q. 32. art. 4.* Sylvester *verbo Hæresis 1. n. 3.* juxta quam explicationem merito judicantur hæretici plerique, quos refert Bonus *de hæres. lib. 1. c. 2.* Repertorium Inquis. *verbo Hæreticus,* Carrierias *in praxi, de hæresi, n. 6.* Contra fidem autem Catholicam est, quicquid contra Ecclesiæ universalis determinationes de fide fit, cujus auctoritas principaliter residet penes Summum Pontificem, ad quem pertinet judicare de fide, & quæ contra eam sunt, hæretica pronunciare, *c. quotiens, c. hæc est, c. inter, 24. q. 1. c. majores, de baptismo;* probat late Castro *adv. hæreses, c. 5. & 8. & l. 1. de hæret. pun. c. 5.* Unde infertur, magnam dari differentiam inter propositionem hæreticam, quæ fidei adversatur, & inter erroneam, male sonantem, hæresim sapientem, scandalosam, seu temerariam, & similes, quarum descriptiones, & exempla tradunt Castro *d. l. 1. c. 3.* Cano *de locis, c. 12.* Simanc. *de Cathol. c. 54. & in praxi hæres. c. 24.* Soulas *de animadvers. qualificatorum.* Quare ad Theologos pertinet hujusmodi propositiones examinare, ut docetur *in Extrav. 2. de V.* inter communes: quorum resolutiones, & censuræ apponi debent in ipso processu, ut inde Judex agnoscere possit, an reus ut hæreticus, vel aliter puniendus sit.

9 Tractat ratio decidendi. His suppositis apparet ratio præsentis decisionis, quæ provenit ex eo, quia cum in fide firma incertitudo, & nulla dubitatio, aut hæsitatio esse debeat, *c. 1. Glossa, de summa Trin.* D. Jacobus *in ep. canonic. c. 1. ibi: In fide nihil hæsitans:* & juxta illud Athanasii: *Fideliter, firmiterque crediderit,* unum enim ex articulis nostræ fidei est, eam esse firmissimam: *Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt,* ait Dominus apud Matthæum *c. 24. v. 35.* Sic Paulus ad Hebræos *c. 6. v. 8.* hortatur, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus. Merito ergo in præsenti ille, qui dubitat nolens captivare intellectum in obsequium fidei, hæreticus judicatur; errat enim contra fidem catholicam, dum pro incertis habet ea, quæ certissima sunt.

10 Solvitur dubitandi ratio. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quæ movit Can. *l. 12. de locis, c. 9.* Sa *in summa, verbo Hæresis, n. 1.* & alii citati a Diana *p. 2. tr. 16. res. 51.* affirmarunt, dubium in fide infidelem non esse. Sed pro hujus difficultatis solutione sciendum est, præsentem textum procedere in dubio, seu dubitante voluntarie, & deliberate; qui enim dubiis & scrupulis involuntariis impetitur, sicut non peccat, ita nec fidem amittit, quæ sine peccato non destruitur, ut docent auctores supra laudati: & hujus rei manifestum argumentum est, quod scilicet nec ipse errans per errorem involuntarium, & inculpabilem in fide infidelis fit, ut patet in rusticis negantibus plures fidei veritates ex ignorantia inculpata, qui non ideo infideles sunt. Si ergo sic errans involuntarie, & materialiter, ut Theologi loquuntur, in fide, infidelis non est, a fortiori nec dubius, seu dubitans inculpate, vel quia per motus primo primos, & indeliberatos dubium occurrit, vel etiam quia non satis ipsi proposita est ea fidei veritas, de qua dubitat. Deinde sciendum est, dubium in fide dici, qui circa aliquam veritatem, quæ per fidem Catholicam credenda est, sive primaria, sive secundaria, sive directa, sive indirecta illa sit, dubius fuerit; nec enim requiritur, ut de tota fide dubitet, quemadmodum errans in fide dicitur, qui vel uni soli fidei veritati dissentit. Qui ergo circa quamcumque veritatem sufficienter propositam ut credendam per fidem Catholicam dubius fuerit, is vere dicetur dubius in fide, & juxta textum hunc infidelis erit. Deinceps sciendum est, dubium in significatione propria eum non dici, qui quomodocumque suspendit assensum fidei; nam cum præceptum fidei non obliget pro semper ad credendum sine ullo peccato, consequenter, quia fides amittatur, homo fidelis potest as-

sensum cohibere: ulterius ergo requiritur ad verum dubium aliquis actus; si enim mera suspensio actus non sufficit; jam in hoc dubio actus includitur: quod probatur, nam dubius opponitur certo, ut omnibus in comperto est ex ipsa vocis notione: sed omnes fideles certi dicuntur in fide, etiam quando actum credendi non eliciunt, sive quia non advertunt, ut in somno, amentia, seu animi diversione: sive quia etiam advertentes, cum videant se non obligari ad actum credendum, non eliciunt: ergo per omissionem, seu suspensionem utcumque actus fidei non dicitur quis dubius. Quod etiam nobis constat ex fide humana; non enim quis dicitur dubius de dictis alterius vero præside, quod actu ad ipsam non attendat, assensumque actualem ipsis non præstet, volens se ad alia divertere. His suppositis jam accedam ad præsentis textus expositionem: Dubius in fide aliquem actum positivum dicit, sive directum, sive reflexum: vel ergo per talem actum dicit expresse mysterium fidei esse dubium, & sic manifeste opponitur veritati fidei; nam fides Catholica docet mysteria revelata non esse dubia, sed certa, & infallibilia; jam vero si talis actus positivus dicit mysterium a Deo revelatum esse dubium, eo ipso asserit, posse non esse ita ut revelatur a Deo, possque aliter evenire: ergo talis actus sic dubitans hæreticus est. Si vero actus non directe de ipso mysterio revelato, sed de ipso homine creditaro, vel etiam de ipso assensu præstando reflexe affirmet *dubium esse,* etiam hæreticus erit, & resistens veritati fidei; nam fides docet, omnem assensum præcedentem ex ea infallibilem esse, idemque censendum est de actu, quo quis dubitaret de motivo credendi, itaut putaret, quod *forte motivum fidei deficere posset;* nam cum motivum sit revelatio Dei, hoc esset revelationem Dei infallibilem putare, quod hæreticum est. Igitur omnis actus, qui necessario intercedit in dubio culpabili, & deliberate contradicit alicui veritati fidei, & consequenter est hæreticus, constituitque hominem infidelem.

11 Diluitur dubitandi ratio. Sed instabis cum auctoribus negantibus dubium in fide esse infidelem, fidem amitti non posse sine actu positivo opposito: recte autem contingere posse dubium culpabile sine ullo actu; nam qui in aliquo casu, in quo ex præcepto fidei tenetur assentiri positive fidei, & non assentitur, peccat, etiamsi nihil contrarium ponat; ut patet in aliis peccatis puræ omissionis: ergo tunc mera suspensio, seu dubium, etiam sine ullo actu invenitur, quia fidem destruit, seu infidelem constituat. Respondetur enim ex supra traditis, talem suspensionem peccaminosam quidem esse, sed si non oriatur ex actibus positivis dubitantibus non facere hominem dubium; nam bene stat talis suspensio cum eo, quod quis simul apud se statuat si eliceret assensum ex. gr. de Trinitate, infallibilem eliceret: quemadmodum recte stat, me judicare aliquem actum præceptum esse justum, & sanctum, & adhuc a me suspendi. Nequit autem quis dici dubius in fide eo præcise, quod fidem præceptam non eliciat, ut supra dixi. Unde infertur, Auctores negantes per dubium amitti fidem, intelligendos esse de dubio ipso formali, & suspensivo pure, Auctores vero affirmantes intelligi de dubio in causa, quando scilicet quis suspendit assensum, eo quod positive dubitet, modo supra explicato. Prosequitur latius Thomas Beaus *de offic. inq. p. 2. dub. 13.*

C A P U T II.

Leo *a* Papa.

De qua re quintidecimi capituli sermo conqueritur, & præsumptionem diabolicam merito detestatur: quia & nos istud veracium testium relatione comperimus, & multos corruptissimos eorum codices, qui canonicæ titulantur, invenimus. Quomodo enim decipere simplices possent, nisi venenata pocula quadam melle prælinirent, ne usquequaque sentirentur in sua via, quæ esset futura mortifera. Curandum ergo est, & sacerdotali diligentia maxime providendum, ut falsati codices, & a sincera veritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdicendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atque ignibus concremandæ. Quamvis enim sint in illis quædam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacuæ sunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione seductos, laqueis cujuscumque erroris involvant. Unde si quis Episcoporum, vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui *b* Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se noverit judicandum: quoniam qui alium ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat.

NOTÆ.

1 *a* LEO.) Ita etiam legitur in 1. collect. *sub 6. t. c. 2.* sed inscriptionem, & litteram restituo ex ipsis epistolis Leonis, ubi *ep. 93. c. 15.* reperiuntur verba hujus textus, prout ea in præsenti transcribo. In præsenti Leo rescribit Turibio Episc. Asturicensi, seu Austuricensi; sed cum tres Turibii vita, & miraculis clari floruissent in Hispania illis 4. & 5. sæculis Ecclesiæ, videamus, de quo Turibio in præsenti agatur, cum omnes hæresim Priscillianistarum æque damnaverint, unde facile confunduntur ab scriptoribus. Et unus fuit notarius nostri Leonis, & postea Episc. Bracharensis, de quo Julianus Archipr. *in chron. anno 434. n. 247.* ait: " Per hæc tempora Turibius S. Leonis primi Notarius, patria Brigantinus, factus monachus, post longas peregrinationes secum multas adduxit reliquias: ad Galleciam reversus scribit ad Idacium, & Sponium; Idacium, inquam, Episc. Bracharensem, ut illi consulant miserrimo Gallecia statui, repullulante tunc Priscillianistarum hæresi. Qui quidem Pontifices præsederunt in Conc. Tolet. ut Legati Leonis. Cujus Notarii etiam meminit Lucretius Episc. Bracharensis in exordio Conc. Bracharensis 1. apud Loaysam *fol. 116. ibi:* " Credo autem vestræ beatitudinis fraternitatem nosse, quia eo tempore, quo in his regionibus nefandissimæ Priscillianæ sectæ venena serpebant BB. Papa urbis Romæ Leo, qui quadragesimus fere extitit Apostoli Petri successor, per Turibium notarium Sedis suæ ad Synodum Galleciæ contra impiam Priscilliani sectam scripta sua direxit. „ Secundus fuit Turibius monachus Benedictinus, & Episc. Palentin. de quo Julianus *in chron. anno 424. n. 243.* ait: " Turibius monachus, cui anno Domini DXXXVI. dederat habitum S. Benedictus, veniens ad Hispaniam fundat Monasteria: post factus Episc. Palentinus. Hoc anno maledicit Palentinis infectis hæresi Priscillianistarum, & fluvius Nevis dictus, Cadrion vulgo, civitatem ipsam inundavit. „ Marcus Maxim. *in chron. anno 531. fol. 183. ibi:* " Turibius monachus, ad quem scribit Montanus Pontifex Tolet. e monacho Benedictino fit Episc. Telensis, vel Palent. „ Tandem tertius fuit Turibius Asturicensis Præsul ad annum usque 454. de quo ita legitur apud Julianum Archipresb. anno 454. n. 250. " S. Turibius Asturicensis Episc. hoc anno moritur. „ In Martyrol. Roman. die 16. Aprilis ita habetur: Palentiæ S. Turibii Episc. Asturicensis, qui ope S. Leonis Papæ hæresim Priscilliani ex Hispania penitus profligavit, clarisque miraculis in pace quievit. „ Ubi expungendum esse verbum *Palentiæ,* jam notavit Tamaya a Salazar. *tom. 2. Martyr. Hispan. die 16. Aprilis.* Videndi sunt Sandoval *in hist. S. Antonini Palentini, §. 4. fol. 25.* D. Antonius Spoleta *in fundatione Eccl. Asturic. num. 84.* Loaysa *in notis ad Conc. Tolet. 1.* Marques *in orig. Heremit. c. 10. §. 2.* Acunna *in hist. Brachar. l. 2. c. 57.* Huic S. Turibio rescribit Leo in præsenti, ut aperte constat ex C. MS. Eccl. Asturic. edito a Tamayo *sup.* ubi ita habetur: " Fuit igitur hic BB. vir, sicut compertum veraciter habemus, natione Hispanus, Gallecia regionis indigena, Asturic. civitatis Episc. cultor verus Dei, contemptor sui, religionis amator, catholicæ veritatis assertor, idololatriæ subversor, & errorum validus expugnator: præcipue Priscillianorum detestabilem hæresim, quæ tunc temporis in Hispania velut pestifer morbus serpendo non solum diversarum urbium populos pestifera lepra maculaverat, verum etiam (quod magis dolendum est) quorumdam sacerdotum, qui Ecclesiam Dei regere videbantur, corda invaserat, per quos aliorum error tollendus erat, non sequendus, nisu quo valuit, condemnavit, & auctoritate Leonis Papæ, qui eodem tempore Rom. Ecclesiæ præerat, totis viribus expurgare curavit. Cum itaque præfatus Leo Papa pastorali sui regiminis cura ad diversarum Provinciarum Episcopos epistolarum suarum dirigeret scripta, inter ceteros huic BB. viro Turibio tunc temporis Asturicensi Episc. quamdam epistolam universos errores Priscillianistarum 16. capitulis continentem, destinare curavit. Qua Epistola accepta, protinus Rom. Pontificis mandata ad debitum executionis fastigium perducere destinavit, ex quo aliqua Concilia in totius Hispaniæ finibus indicta, sacrilega Priscillianistarum dogmata condemnarunt, & BB. Leonis doctrinam ut catholicam, & ab universalis Ecclesiæ capite dimanatam, totis visceribus amplexi sunt. Quo evenit, ut per aliquam temporis intercapedinem flagitiosa hæreticorum perfidia delitesceret.

b Priscilliani.) Priscillianus Hispanus, familia nobilis, dives, acer, facundus, eruditus; pravo studio corrupit optimum ingenium: dum esset laicus, & hæresi infectus, Abalæ Episcopus clam factus est: ex omnium hæreticorum sentina hæresim hausit, ut refert Severus Sulpitius *lib. 2. sacr. hist. in fine.* De hac hæresi Priscillianistarum extat consultatio Orosii ad Augustinum, & ejus ad Orosium eruditissimum responsum, & damnata fuit hæc hæresis in duobus Conciliis Galleciæ, & Tarracon. memineruntque ejus Vigilius Papa *ep. 1. c. 1.* Conc. Brach. 1. *in princ. & can. 5. 6. 7. 13. & 17.* quorum verba refert Ant. Aug. *in ep. juris, lib. 11. tit. 36.* & regula fidei contra ipsum repetita fuit in Conc. Tolet. 1. & Brachar. 1. quia pullulante iterum hæresi nova extirpatio adhiberi debuit.

COM-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

COMMENTARIUM.

3 GEnerale est axioma, videlicet, cum quis potest alios ab errore retrahere, & non revocat, seipsum errare demonstrat. Probat textus in *c. error*, *c. consentire*, 83. *dist. c. qui consentit*, 11. *q.* 3. *c. qui potest*, 23. *q.* 3. *c. praeterea*, 23. *q.* 8. *c. cum sacerdotes*, 24. *q.* 3. *c. si ea* 50. 23. *q.* 4. *c. quanta* 97. *de sent. excom. c.* 3. *vid. c. lib.* 6. *c. sicut dignum*, *§. illud*, *de homic. l. scientiam*, *ff. ad l. Aquil. l.* 5. *§.* 1. *cum l.* 2. & 4. *ff. de noxal. l.* 6. *ff. de re milit.* & sane pervulgale est, & decantatum illud Senecæ in Troade: *Peccare qui non prohibet, cum potest, jubet.* Cui congruenter scieque consentiunt Plato *in suis legibus*, *lib.* 9. *ad finem*: quia aeque puniri vult, qui aliorum injurias, cum prohibere posset, non prohibet ac is, qui fecit. Carnot. *ep.* 137. " Nec caret scrupulo suspicionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Cassiod. *lib.* 2. *var. c.* 36. Arnob. *lib.* 2. *advers. Gent.* Cum non prohibendo, quod oportuerat prohibere cessationis crimen fecerit proprium, & retentionis dissimulatione permiserit prius. *Ibid. c. n.* 28. Quisquis patitur peccare peccantem, is vires subministrat audaciæ. Salv. *l.* 7. *de provid. ibi*: Potestas quippe magna est, & potentissima, quæ inhibere scelus maximum potest, quasi probat debere fieri, si sciens patiatur perpetrari; in cujus enim potestate est prohibere, si non prohibet, ea profecto jubet agi, quæ non prohibet adimpleri. *Seneca in Hercule Furente*: Qui non vetat peccare, cum possit, jubet. D. Greg. *l.* 31. *Moral. c.* 5. Inflammantur quippe corda justorum, cum non correpta conspiciunt acta malorum; eorumque culpæ se participes credunt, quod iniquitates crescere silendo permittunt. " Alia in eamdem sententiam cumulant Tiraq. *de poenis*, *caus.* 44. Valenz. *contra Vaenet*, *p.* 5. *n.* 136. Marquez *lib.* 1. *Gubern. Cath. c.* 30. §. 5. M. Magerus *de adv. armor. c.* 14. *n.* 133. Pet. Greg. *lib.* 2. *de republ. c.* 1. Cabetus de Avend. *de pœnis reipubl. c.* 1. Solorz. *de Parricid. lib.* 1. *c.* 1. & *to.* 2. *de jure Ind. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 6. & *emblem.* 70. Amaya *in tit.* 3. *n.* 16. *C. de can. largit. lib.* 10. Ill. D. Franc. Ramos *in Synag. de Episc. Lusit. prop.* 3. *n.* 73. Sed cum in præsenti non agatur de quocumque errore, sed de errore fidei, ut ex integro textu constat, de eo tantum differendum est, & discrimen est constituendum inter personas, quæ hæreticos non revocant ab erroribus, & puniunt, quibus id competit ex officio, ut sunt Episcopi, & Inquisitores, quibus specialiter extirpatio hæresum commissa est, ut si in detrimentum fidei catholicæ negligentes fuerint in inquirendis, & puniendis hæreticis, adeo severe puniendi sunt, ut ab episcopali dignitate, & officio amoveantur, *c. excommunicamus*, *el* 1. *§. volumus*, *b. t.* & inter eas, quibus ex officio id non competit, ut sunt ceteri fideles, qui tenentur sub pœna excommunicationis hæreticos denuntiare, juxta const. Greg. IX. quam refert Penna *p.* 2. *Directorii*, in præsenti. Nec licet pœnas correctione fraterna, seu charitativa monitione, quæ in aliis delictis præcedere debet, juxta tradita *in c. qualiter*, *de accus.* docent Penna *in præsenti*, & plura de hac denunciatione congerunt Sanctarel. *de haeres. c.* 9. *dub.* 5. Suar. *de fide*, *d.* 20. *sect.* 4. *n.* 41. Carena *de offic. Inquis. p.* 2. *tit.* 9. §. 4.

C A P U T III.

a Augustinus *de fide*.

FIrmissime, tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel schismaticum, quamvis multas eleemosynas faciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio participandum, nisi ante finem hujus vitæ Catholicæ fuit incorporatus & *b* redintegratus Ecclesiæ. *Et post pauca*: Omni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet unitatem, nec *c* Baptismus, nec eleemosyna, quantumlibet copiosa, neque mors *d* pro nomine suscepta Christi proficere poterit ad salutem.

NOTÆ.

a AUgustinus.) Ex eodem Sancto citantur hæc verba ab Anselmo *lib.* 8. *ex fine Decreti*, Ivone *p.* 1. *Decreti*, *c.* 4. & 30. & in 1. *collect. sub h. t. c.* 3. & reperiuntur verba hæc inter opera D. Augustini *in lib. de fide ad Petrum Diaconum*.

b *Et redintegratus.*) Nam dum pertinax est in ipsa hæresi, extra Ecclesiam est, ut probat Ricciullus *lib.* 3. *de jure person. c.* 2. atque nullo modo ante reconciliationem decedens salvari potest.

c *Baptismus.*) Antea ab eo susceptus, alias hæreticus non esset, ut probavi supra *in c.* 1.

d *Pro nomine Christi.*) Sed illis, & cum errore suo, ut contingit sæpius Lutheranis, & Calvinistis, qui comburi patiuntur non abjurato suo errore, imo pro ejus defensione; unde credunt pro Christi nomine martyrium pati, quod illis nullo modo prodest.

C A P U T IV.

a Gregorius *Anastasio Antiocheno*.

PRæterea dum de sanctorum Conciliorum custodia sua fraternitas loqueretur, sanctam *b* Ephesinam Synodum primam se custodire professa est: sed quia ex annotatione *c* hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmissus est, agnovi per hoc, quod quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehensa, quia quidam illam Ephesinam primam Synodum in eadem urbe existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita, omnino necesse est, ut charitas vestra eamdem Synodum apud sanctam Alexandrinam, atque Antiochenam Ecclesiam requirat, & qualiter in veritate habeatur, inveniat. Vel si placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate servata in scriniis habemus: illa enim Synodus, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata, quæ sunt Cœlestii, *d* atque Pelagii prædicamenta; & cum Cœlestius, atque Pelagius in ea Synodo sint damnati, quomodo poterant illa *e* capitula recipi, quorum damnabantur auctores? Quia vero pervenit ad nos in Orientis Ecclesiis nullum ad *f* sacrum ordinem, nisi ex præmiorum datione pervenire, si ita esse vestra fraternitas agnoscat, hanc primam oblationem omnipotenti Deo offerat, ut a subjectis sibi Ecclesiis errorem simoniacæ hæreseos compescat.

NOTÆ.

a GRegorius.) Ita etiam legitur in 1. collect. *sub h. t. c.* 4. & extat textus hic inter epistolas ipsius Gregor. *lib.* 5. *indict.* 2. *ep.* 48. ex qua posteriori parte restituo litteram hujus textus.

b *Ephesinam Synodum.*) Synodus Ephesina Oecumenica celebrata fuit anno Christi 431. auctoritate Cœlestini Pontif. & favente Theodosio Juniore Imperatore, ubi plusquam ducenti Episcopi ex Oriente convenerunt, & præfuit ut Legatus Romani Pontif. Cyrillus Episcopus Alexandrinus. In hoc Concilio condemnata est præcipue hæresis Nestorii, ponentis in Christo duas personas, humanam & divinam; unde dicebat, BB. Virginem Mariam dici non debere Dei genitricem, sed Christi genitricem. Pii autem illi sanctissimi divino afflati lumine statuerunt, tam vere dici, & esse matrem Dei, quæ vere genuit Deum, & ex tunc in salutatione Angelica addita fuere illa verba: *Sancta Maria mater Dei ora pro nobis*; ut refertur in ipsis actis, & narrant Baronius, & Coriolanus dicto anno 431. Idem Coriolanus in summa Conc. ad ipsum Conc. Ephesinum.

2 c *Hæretici codicis.*) Magna enim cura fuit semper hæreticorum, Ecclesiæ decreta, sanctorumque Patrum scripta suis sententiis pravis immixtis, aut additis adulterare, & corrumpere. S. Clemens de his mixturis, quibus hæretici sua scripta corrumperant, conquerebantur, ut refert Epiph. *hæres.* 34. & hanc sortem scriptis suis obrigisse queritur Dionysius Corinthius apud Eusebium *lib.* 4. *hist. c.* 21. & corruptam ad hunc modum a Nestorianis fuisse S. Athanasii epistolam ad Epictetum, narrat S. Cyrillus: priorem ad Successum epistolam ab Iconoclastis S. Epiphanii scriptam, corruptam multis demonstrat alter Epiphanius in Syn. Nic. 2. *actione* 6. Plures similes apud Sanctos Patres antiquos, & recentiores, suppositiones, & adulterationes congesserunt Ant. Aug. *in epit. juris*, *lib.* 11. *tit.* 15. Gretherus *in lib. de jure & more prohibendi malos libros*, *lib.* 2. *c.* 5. Theophilus Raynaud. *in tract. de bonis & malis libris*, *partit.* 1. *erotem.* 10. *n.* 283.

3 d *Cœlestii, atque Pelagii.*) Cœlestius Pelagii sectator fuit; ut refert D. Aug. *de hæresibus c.* 88. *ibi*: " Pelagianorum est hæresis hoc tempore omnium recentissima, a Pelagio monacho exorta, quem Magistrum Cœlestius sic secutus est, ut sectatores eorum Cœlestiani etiam nuncupentur. Impia dogmata Cœlestii, & Pelagii valide confutavit idem Sanctus *in lib. de gratia Christi*, & *in lib. de peccato origin.* & damnata fuerunt in Conc. Milevit. sub Innocentio I. & in hoc Ephesino *a.* 9. *can.* 1. his verbis: " Quia vero oportebat eos, qui ob aliquod ecclesiasticum, vel corporis impedimentum, in regione, vel civitate sua detenti, sacræ Synodo interesse nequiverunt, ea non ignorare, quæ de schismaticis sunt definita; notum facimus vestræ Sanctitudini, quod si provinciæ cujuspiam Metropolitanus, a sacra, & Oecumenica Synodo deficiens, defectionis conciliabulo sese addixerit, vel postea quoque cum Cœlestio senserit, vel etiamnum senserit hujusmodi contra provinciæ suæ Episcopos nihil omnino decernere posse, quod a sacra Synodo ab omni communione Ecclesiastica seclusus, nullius deinceps potestatis, & auctoritatis existat. " Hæc ibi: ex quibus consequitur, vere dici in hoc capite quod interpretantur, Cœlestium & Pelagium in Ephesina Synodo esse damnatos: & etiam apparet, male Ananium, Panormitanum, & Socinum in præsenti, ex hoc textu deduxisse, Pontificem posse in Concilio condemnari, cum in Concilio Ephesino non Cœlestinus: sed Cœlestius damnaretur. De erroribus Cœlestii, & Pelagii agitur in variis Conciliis, quorum verba refert Antonius Augustinus *in epit. lib.* 11. *tit.* 39. & 40. & refert post alios Saleles.

e *Capitula.*) Ubi continebantur dogmata Cœlestii, & Pelagii.

f *Ad sacrum ordinem.*) De simonia in susceptione Ordinum commissa, egi *in c.* 1. *de simonia*.

COMMENTARIUM.

4 Conclusio asseritur, & probatur. EX fragmento hujus epistolæ compilato sub hoc titulo de hæreticis, communiter deducitur ab Interpretibus assertio, damnato auctore ex causa hæresis, damnata censeri ejus scripta. Ita repetentes omnes in præsenti, juxta quorum mentem conclusionem deduco: *Scripta hæretici per Ecclesiam damnati, damnata sunt; & ita confiscanda aut comburenda.* Probant eam textus *in canon.* 60. *Apost.* Nicæna Synodus 2. *canon.* 9. *ibi*: *Laicus, vel monachus excommunicetur, Episcopus, Presbyter, Diaconus deponatur qui occultaverit libros hæreticorum.* Et *c.* 3. ubi specialiter de Cœlestii, & Pelagii scriptis agitur, 15. *dist. c.* 2. juncta integra, *hoc tit.* Leo Magnus *epist.* 91. *c.* 16. *ibi*: *Dijudicii tractatus vetantur, inter nullos respuuntur.* Innocent. II. *epist. ad Senonensem Archiepisc. Remens. ibi*: *Mandamus quatenus libros erroris Petri Abailardi faciatis igne comburi.* Conc. Brachar. 1. *canon.* 17. Adrianus Papa *in epistol. ad Basilium Augustum, in actione* 8. *Synodi* 8. *ibi*: *Omnia schismatis gravamina igne convocantibus cunctis, ne unus quidem apex, aut jota, inde supersit.* Nicolaus I. *ad consulta Bulgarorum*, *c.* 103. Conc. Later. sub Leone X. *sess.* 10. Constanciense *sess.* 18. Trident. *sess.* 18. & 25. *l. damnato* 3. *l. quicumque*, *Cod. de hæret. l.* 34. *C. Theodos. eod. tit. l. omnibus*, *C. de Episc. & cler. l.* 10. *C. de Episcop. aud.* Alia Imperatorum edicta, & Pontificum decreta pro illustratione hujus conclusionis congesserunt Ant. August. *in epit. juris*, *lib.* 11. *tit.* 14. Crespetius *in summa jur. Pont. verb. Hæreticorum libri*, Castro *de justa hæret. punit. lib.* 2. *c.* 15. & 16. Conradus Brunus *lib.* 6. *de hæret. c.* 6. Ricciul. *de jure person. lib.* 5. *c.* 21. Gabriel Putherbeus *de tollend. malis lib.* 3. Baptista Cardona *lib. de expungendis hæretic. Auctorum nominibus*, Jacobus Gretserus *in l. de jure & more prohibendi libros hæreticorum*, Theoph. Rayn. *tom.* 11. *in tr. de bonis, & malis libris partit.* 1. *erotemate* 3. Petrus Greg. *lib.* 2. *partit. tit.* 6. *c.* 7. & *in c. damnamus*, *de summa Trin.* Filesac. *in c.* 1. §. 7. *de offic. Ordin.* Coriol. *in summa Conc. ad Conc. Armeniæ, anno* 1433. Diana *p.* 11. *tr.* 1. *res.* 1. & *tract.* 8. *res.* 62. Pet. Herod. *lib.* 1. *Pandect. tit.* 2. Bellarm. *tom.* 1. *controv. lib.* 3. *de cler. c.* 20. Simanchas *de cathol. tit.* 38. Filesac. *in c.* 1. §. 7. *de offic. Ord.* Beyerlinck *in Theatro vitæ hum. tom.* 4. *verbo Libri*, Suarez *de fide*, *disp.* 20. *sect.* 2. Basil. *de matrim. in append. c.* 2. *n.* 6. I. Gothofr. *in l.* 14. *C. Theod. de malef.* & *in leg.* 34. *de hæret.* Thomas Delbene *p.* 1. *de offic. Inquis. dub.* 76. P. Mendo *lib.* 2. *de jure academ. q.* 16. D. Joseph. de Retes *lib.* 8. *opusc. c.* 13. P. Serlogus *com.* 3. *in Cantica*, *vestig.* 34. *fol.* 481. Decianus *lib.* 5. *tract. crim. c.* 48. Becanus *in* 2. 2. *c.* 15. *de fide*, *q.* 8. Cohelius *in notis Cardin. c.* 15. *congreg.* 10. Fornerius *lib.* 3. *rer. quotid. c.* 14. Coriolanus *in breviario*, *anno* 1545. P. Menochius *lib.* 3. *polit. c.* 3. *n.* 5. Castropalao *tom.* 1. *oper. mor. tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. Bordonus *tom.* 1. *sanct. Tribun. c.* 14. Pancius *in nomocan. tit.* 12. *c.* 3.

5 Derogatur rationi dubitandi. Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: In libris hæreticorum multa bona continentur, quibus uti possumus cum non modica utilitate. Tertullianus enim in ipsis libris, quos adversus Ecclesiam scripsit, ut de pudicitia, de fuga in persecutione, de monogamia, & exhortatione castitatis, quam multa ad Christianos usus, & dogmata contra sectarios peropportuna suppeditat. Eusebium Cæsariensem Arianorum signiferum appellat D. Hier. evinciteque Epiph. *in Syn.* 2. *Nicæna*, *act.* 6. probatque Cano *lib.* 11. *de locis*, *c.* 6. magno tamen Ecclesiæ damno scripta ejus exciperentur. Quid dicemus de Origenis, & Novatiani libris? versantur enim omnium manibus cum fructu, etiamsi in eis maculæ, & errores non uno in loco supersint, constetque Novatianum fuisse aperte hæreticum: & eodem nomine appellatur Origenes in Conc. Later. sub S. Martino *c. consul.* 5. *anathematismo* 18. & eodem modo notatur a multis Patribus, ut refert Cassiod. *de div. instit. c.* 1. & nihilominus D. Hier. *in ep. ad Paulum Concord.* Novatiani librum ad se transmitti postulabat, ut cognitis ejus venenis, libentius S. Cypriani antidotum biberet: unde in librorum lectione sequendum est consilium Theodoreti *l.* 3. *Polymorphi*, his verbis: *Imitare ergo apes, o vir bona, & S. Scriptura gnara, & SS. Patrum pulchris floris mente circumvolans, sibi favos in re comita: quod sordi habent invenerit, abi auferam, nec abolevisti, consimili est hic Apollinaris, & Eusebius, habet tamen aliquid inutile ad mei confirmandum: non est altissimi, quod bonum est sumas; quod vero noxium, relinquatis. Etenim apes fase in continuis fruticibus insidentes, quod est quidem germinosum, relinquunt, quod est vero sibi accommodatum, accipiunt. Hæc tibi quidem, o amice, jure fraternæ amicitiæ consulo.* Plura in hanc rem congessit Claudius Espenceus post commentarium epistolæ ad Titum, *in limitar. de lect. lib. suspect.* Ergo non omnes libri Auctoris damnati confiscandi, & comburendi sunt. Accedit, nam Ecclesia tolerat libros Gentilium, & Judæorum: ergo & hæreticorum scripta tolerare debet, cum detur eadem ratio improbationis in alteris, ac in aliis. Augetur hæc dubitandi ratio ex testimoniis Dionysii, & Hieronym. nam Dionysius, ut scribit Eusebius *lib.* 7. *hist. c.* 6. Nicephorus *lib.* 6. *c.* 8. & 9. cum reprehenderetur, quod libros hæreticorum legeret, respondit se visionem habuisse, qua sibi dicebatur: *Lege omnia quæ in manus tuas venient; valebis enim ad omnia respondere, & reprobare.* Hieron. *in epist.* 152. *ad Alexandrum Monachum*, inquit se legere libros Hæreticorum, ut bona inde excipiat, etiamsi sciat aliquos propterea de se murmurare. De Theophilo antiquo Doctore idem refert Socrates *lib.* 6. *hist. c.* 15. Denique in Conc. Carthag. 4. *can.* 16. præcipitur Episcopis, ut libros Hæreticorum legant pro necessitate, & tempore. Igitur non qualibet lectio librorum Hæreticorum prohibenda est.

Hæc tamen dubitandi ratione minime obstante, vera est præsens assertio, quæ probatur ex antiqua, perpetuaque consuetudine non solum Christianorum, verum & diversarum gentium, comburendi libros improbatæ lectionis. Prothagoræ libros ab Atheniensibus crematos refert Suidas, eo quod aliquando orationem sic esset exorsus: *De Diis scire non possum, utrum sint, neque an non sint.* Et Cicero 1. *de natura Deorum*, *ibi*: *Nam Abderites quidem Prothagoras, cujus a te modo mentio facta est, Sophistes temporibus illis, vel maximus, cum in principio libri sui posuisset: De Diis neque ut sint, neque ut non sint, habeo dicere; Atheniensium urbe, atque agro est exterminatus, librique ejus in concione combusti.* Idem refert Lactantius *lib. de ira Dei*, *c.* 9. quod factum cum narrat Sarisbariensis *lib.* 5. *Polycr. c.* 4. loco Prothagoræ, legit Pythagoram. Similiter & de libris Julii de natura Deorum, eo quod Atheismum induci per eos aliqui censebant, abolendos judicabant: refert Arnob. *lib.* 3. *adversus gentes*, *n.* 5. *ibi*: *Cumque alios audiam mussitare indignanter, & dicere, oportere statui per Senatum, ut aboleantur, ne vetustatis approbetur auctoritas.* Similiter Livius *l.* 5. *decad.* 3. refert Senatum addixisse libros quosdam cremandos, a trajiciente arcam ad Numæ sepulchrum repertos, quia evulgati religionem, ac cultum nimium læderent. Idem ex Varrone tradunt Lactantius *l.* 1. *divinar. instit. c.* 22. D. Aug. *lib.* 7. *de civit. Dei*, *c.* 34. & 35. late probat studium & curam Gentilium in damnandis libris, ex quorum lectione lædi poterant. Theoph. *in d. tr. de bonis & malis libris*, *erothem.* 4. *n.* 32. Lipsius *ad annal. Taciti*, Forn. 3. *rer. quotid.* 14. inde immanissimum edictum tulit Diocletianus de comburendis libris Christianorum, quod refert Arnob. *lib.* 4. *adversus gentes*, de quibus libris nonnulli accipiunt textum *in l.* 4. §. 1. *ff. fam. ercisc.* ubi Ulpianus docet, libros improbatæ lectionis, ut mala medicamenta in judicium familiæ erciscundæ non venire, nec inter heredes dividi, sed esse comburendos. Quam lectionem retinet D. Joseph. de Retes *lib.* 8. *opusc. cap.* 13. fuit enim infensissimus Christianæ Religionis Ulpianus. Quare ex ejus libro 8. *de offic. Proconf.* ubi de pœnis imponendis Christianis agebat, nulla supersunt vestigia in libris Pandectarum; ejus tamen odii extant vestigia *in l. si in aliam*, *ff. de offic. Proconf. l. congruit* 19. *de officio Præsidis*, *l.* 2. *ff. de extraord. crimin.* notavit eruditus Ramirez de Prado *in Pentecont. c.* 36. Ita textum in *d. l.* 4. §. 1. accipiunt Balduinus *de edictis pro Christianis*, *fol.* 111. Muthacius *in ord. recens.* Baronius *anno* 56. Sed ipse Baronius *anno* 301. Ulpianum refert ad libros magicos, mathematicosque, qui etiam comburendi erant, ex eodem jure. Paulus *lib.* 5. *sent. tit.* 23. *l. mathematicos* 10. *C. de Episc. aud. l. damnato* 6. §. *nec vero*, *C. de hæret. l.* 34. *C. Theod. eod. t. Nov.* 41. *Justin. c.* 1. Photius *in nomocan. tit.* 12. *c.* 3. & jussum sæpe fuisse a Senatu Magistratibus, ut hujusmodi libros conquirerent eosque cremarent, legimus apud Livium *lib.* 29. Dion. *lib.* 54. relatos a Fornerio *lib.* 3. *rer. quot. c.* 14. Concrematique per Ædiles, modo per Triumviros, testantur Tacitus *lib.* 4. *annal.* & *in vita Agricolæ*, Seneca *lib.* 10. *controv. in proœm.* unde D. Aug. de scriptoribus magicis agens, *lib.* 1. *de consensu Evangelist. c.* 9. ait: *Non solum disciplinam Christianam, sed ipsam terrenæ reipublicæ administrationem jura eos condemnare.* Similiter Antiochus putans libros veteris Testamenti suæ religioni noxios, edicto pœnali eos prohibuit, ut refertur *lib.* 1. *Machab. c.* 1. Alia diversarum gentium exempla referunt Tiberius Decian. *lib.* 5. *tr. crim. c.* 48. Beyerlinck *d. tom.* 4. *verbo Libri*, Gretserus *d. lib.* 1. *de jure prohib. librorum*, Lipsius *ad Tacitum lib.* 4. *annal.* 78.

6 Deum comburendi libros.

7 De eodem usu apud catholic. Sed ut ab Ethnicis ad Catholicos perveniamus, constat, in Ecclesia Catholica hunc semper morem fuisse comburendi libros hæreticorum: nam *Actuum Apost. c.* 19. refertur, quod multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus suos: multi autem ex his, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus. Ubi *curiosa* pro

BIBLIOTECA CENTRALA U.A.I.

pro magicis artibus ponuntur, quæ etiam artes curiosæ dicuntur a Palladio *historia Lausiaca fol. 17.* ut divinandi curiositas *in l. 5. C. de maleficiis.* & D. Clemens *lib. 1. constitut. Apost. c. 7.* scribit, Apostolos prohibuisse fidelibus libros Gentilium: & sequentibus saeculis PP. Conc. Niceni libros Arii igni tradiderunt, ut refert Niceph. *lib. 8. hist. c. 18.* postea S. Chrysost. suffragante Theodosio Imperatore, præcepit ut pulsis ex urbibus Montanistis, & Eunomianis, eorum Codices comburerentur, & eo Sancto suggerente Theodosius edidit constitutionem, quæ extat *in l. 32. C. Theod. de hæreticis*; ubi notavit I. Gothofr. Faciunt textus *in l. 8. & 16. C. de hæret. l. 3. C. de summa Trin. l. 10. C. de Episc. aud. l. ultim. C. Theod. de malef.* Nec multo post Ephesina Synodus Nestorii libros curavit ubique flammis addici, datis litteris ad Theodosium, quæ extant *p. 1. Conc. Ephesini, c. 21.* & D. Aug. *in Ps. 61.* de quodam Christiano, qui fuerat magus, pœnitentiam acturo, ait: *Portat suos codices incendendos, quibus fuerat incendendus, ut illis in ignem missis, ipse in refrigerium transeat.* Manichæorum etiam libros a S. Leone incensos refert Prosper Aquit. *in chron. anno 446.* & similiter Gelasius non solum edidit constitutionem, quæ extat apud Gratianum *in c. sancta, 15. dist.* qua scripta hæreticorum, & apocrypha damnavit; verum Manichæorum libros ante ædem S. Mariæ concremasse refert Anastasius Bibliothecar. Idem Anastasius *in Hadriano II.* librum actorum Photii adversus Nicolaum fuisse combustum narrat, & in 8. Synodo, actione 8. idem Hadrianus decrevit, *omnia exemplaria cremari igne, contemplantibus cunctis, ne unus quidem apex, aut jota inde supersit.* Innoc. II. *ep. 16.* annuens petitioni Conc. Rhemensis, libros erroneos Petri Abailardi incendio damnavit, & combustos fuisse a Legato Romanæ Ecclesiæ, testatur S. Bernardus *ep. 193.* Libros Davidis de Dinanto, tanquam hæresibus scatentes, exustos fuisse in Conc. Provinciali Parisiis celebrato, ex Rigordo, & aliis refert Spond. *in contin. Baronii, anno 1209. n. 18.* & similiter in Conc. Rom. interdictam esse lectionem librorum Vviclef, refertur, & confirmatur in Conc. Constantiensi *sess. 8.* & postea Conc. Later. sub Leone X. *sess. 10.* libros hæreticorum omnino proscripsit. Tandem Tridentina Synodus quorumcumque hæreticorum libros, tanquam malæ messis certam sementem exterminavit: firmarunt eamdem prohibitionem suis constitutionibus Jul. III. Paul. IV. Pius IV. Nec recte Spond. *in d. continuat. Baronii, an. 1550. n. 2.* scribit primam legem generalem adversus libros hæreticorum latam esse eo anno a Julio III. cum jam idem prohibitum fuisset variis constitutionibus, quas juxta temporis seriem retulerunt Cotiol. *in Breviario chronol. an. 145.* Gretserus *d. libro de jure & more prohibendi libros*, Theoph. Rayn. *d. partit. 1. erotem. 3.* Hæc autem combustio librorum olim fiebat per Episcopos: & quidem libri Arii ab Episcopis damnati fuerunt, ut refert Nicephorus *lib. 8. c. 18.* & postea Imperator Constantinus edicto publico flammis addixit. Similiter Eutychetis libros damnarunt Episcopi in Conc. Chalced. Idem de Origenis scriptis refert Severus Sulpitius *dialog. 4. c. 7.* & in Conc. Tolet. 3. Patres Hispaniæ damnarunt detestabilem librum ab Arianis editum. Probat Filesacus *in c. 1. §. 7. de offic. Ordin.* Et licet ante hæresim damnatam ab Ecclesia non posset Princeps sæcularis edicto suo libros flammis addicere, tamen post damnationem Ecclesiæ laudabiliter faciunt ipsi Principes, dum legibus suis hujusmodi librorum abolitionem statuunt, ut fecerunt Imperatores in legibus supra citatis, & *l. 34. C. Theod. de hæret. l. fin. C. de maleficiis & mathematicis, l. ult. C. Theod. de malefic. Novella 42. l. 3. §. 3. C. de summa Trinit. l. 10. de Episcop. aud. l. 6. C. de hæreticis*, & probat Ricciulus *lib. 5. de jure person. c. 22. per tot.* præcipua tamen cura configendi, damnandique libros hæreticorum semper Pontificis fuit, ut fecerunt Gelasius I. Leo I. Gregorius IX. Innocent. IV. & Alexander IV. ut refert Farinac. *de hæres. q. 180. §. 1.* F. Ferdinand. Castillo *p. 1. Histor. Ordin. Prædicat. lib. 2. c. 53. & 55.* Petrus Greg. *lib. 12. de Repub. c. 7. n. 4.* & tandem Sixtus V. tanto negotio Cardinales aliquos præfecit, & congregationem instituit pro indice librorum prohibitorum, de qua egit Cohellius *in notit. Cardin. c. 35. congregat. 10.* In his autem regnis, ubi adest Inquisitor Generalis ad eum quoque spectat facultas prohibendi libros, qui sunt contra religionem Christianam, & bonos mores, ut constat ex ipso indice, in præfatione, *§ et vere, regul. 1. 4. 5. 6. 7. 8. & 10. ibi: Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus Generalibus secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui in his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis, aut in provinciis, vel diœcesibus expedire judicaverint.* Prosequuntur alia plura de pœnis retinentium libros damnatæ lectionis, & de illis, qui possunt concedere licentiam legendi libros hæreticorum, Mendo, Bordonus, & Castropalao, *ubi proxime*, Penna *ad Eymericum, in præsenti.*

8 Tractatur ratio decidendi. Ratione etiam probatur, prohibendos, & abolendos esse Hæreticorum libros; si enim vivus sermo hæretici, ejusque alloquium devitandum est Christiano, quia serpit ut cancer sermo hæretici, auctore Apostolo, & docentibus D. Cypr. *ep. 40. & 55. ad finem*, S. Leone *serm. 28.* quanto magis scriptura, quæ non volat, & momento dilabitur ut verbum ore prolatum, sed persistit, veluti perennis quidam fons nefariæ doctrinæ in infinitos simul mortales, ad quos viva oratio nunquam pervenisset, cum in libro persistat anima ipsius hæretici. Pulchre Themistius *orat. 13. ibi: Animam ego sapientis hominis illius sapientiam esse arbitror, ac mentem, atque sermonem, sepulchra vero quodammodo animarum libros, ac scripta, in quibus tanquam in monumentis tenuiora earum reliquiæ servantur.* Inde libri hæreticorum supprimuntur, non solum propter falsam doctrinam, quæ in eis docetur, sed etiam ne remaneant hæreticæ pravitatis vestigia, sed flamma combusta depereant, *l. damnato, §. nec vero, l. quicumque, §. omnes, C. de hæreticis.* Et cum hæretici ex librorum editione non aliud imperiti vulgi plausus experant, æquum, & justum est, ut per librorum suppressionem hac inani gloria priventur. Deinde nam libelli famosi in injuriam privati hominis conscripti supprimuntur, & eorum auctores capitali pœna coercentur, *l. un. C. de famosis libellis, l. lex Cornelia, §. si quis librum, ff. de injuriis, l. ob carmen, ff. de testibus, l. cum leges, §. si cui, l. fin. ff. de testamentis*: probavi *in can. 57. Conc. Illib.* Ergo multo magis supprimi debent, & comburi libri editi in contumeliam Christi, & sanctæ Matris Ecclesiæ. Alias adducit rationes P. Theophilus *d. tom. 11. in tract. de bonis & malis libris, p. 1. erotem. 3.* Recte ergo in præsenti docet Gregorius, damnatis Cælestio, & Pelagio eorum falsa dogmata damnata, & improbata esse.

9 Diluitur dubitandi ratio. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, qua quod subducendos hujusmodi libros suo tempore nonnullos usos fuisse, testatur Thomas Vvaldensis in doctrinis præmissis ad Doctrinale fidei antiquæ, *doctr. 6.* & postea ab aliis in Belgio impudenter, & dolose jactatum scribit Castro *lib. 1. de justa hæret. pun. c. 16.* Nam parum refert in libris hæreticorum aliqua utilia reperiri, quæ æquiparantur confessioni veritatis dæmoniorum, ut inquit D. Aug. *in c. si quid veri 37. dist.* nam præterquam quod nihil est in libris hæreticorum, sive eloquentiam, sive materiam consideres, quod elegantius a pluribus Catholicis non sit scriptum, ut colligitur ex S. Irenæo *lib. 3. c. 4.* & probat Castro *lib. 1. de justa hæret. pun. 16.* Ricciulus *lib. 5. de jure person. c. 28. n. 16.* vera, vel bona ab hæreticis dicta, non sunt simpliciter bona, sed permixta, ut ita sub specie boni falsa legentibus valeant propinari.

Impia sub dulci melle venena latent.

Ut considerat D. Chrysostomus *in Matthæum hom. 47.* Beda *ad D. Marcum c. 1. & in commentar. ad Cantica, in princ.* quo aptatur illud Virgilii:

Qui legitis flores, & humi nascentia fraga:
Frigidus (o pueri fugite hinc) latet anguis in herba.

Quare propter commixtionem recta juris ratione hujusmodi scripta reprobantur exemplo falsæ monetæ, quæ quamvis contineat aliquid boni, quia tamen continet etiam malum, reprobatur, *l. 1. & 2. C. de falsa monet. l. eleganter, §. qui reprobaturus, ff. de pignor. act.* bonum enim commixtum cum malo, non dicitur amplius bonum, argumento legis *adeo, §. cum quis, ff. de acquir. domin.* Facit, nam non potest dici bonum, vel verum, quod est ordinatum ad suadendum malum, vel falsum, quia finis est ille, qui in rebus attenditur, *leg. cum furiosus. ff. de judiciis, l. non intelligitur, §. quando, ff. de jure fisci.* Unde prudenter Magnus Carolus V. in edicto suo Vvormatiensi, scripta Lutheri aboleri jussit, tametsi aliqui obtenderent esse in scriptis illis pleraque bona, his verbis: *Non obstante, quod in illis etiam aliqua bona ad fallendos simplicium animos involuta essent. In quo propter justam Sedis Apostolicæ sententiam, etiam laudatissimam veterum PP. institutionem, & consuetudinem omnino exequendam duximus, qui Arianorum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Eutychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia, tam bona, quam mala penitus exusserunt, & annichilarunt, nec id immerito. Nam si optimi quique cibi unica tantum gutta veneni, qua humanum corpus læderetur, infusione suspecti sunt omnino abjiciendi, quanto magis ea scripta, quæ tantis & tam noxiis animorum venenis passim infecta sunt, non solum vobis cavenda sunt, sed etiam ne aliis noceant, ab omni hominum memoria veniunt obliteranda. Accedit, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea a sanctis PP. quos Ecclesia recepit, & approbavit, facile dictum, & sæpius repetitum, absque ullius periculi, aut mali suspicione legi, & haberi potest.* Nec obstat quod dicebamus de libris Tertulliani, Origenis, & similium qui tolerantur ab Ecclesia; nam hoc procedit, quoniam ex illis magis refutantur eorum errores, siquidem ex eorum antecedentibus scriptis sequentia errata deteguntur. Et licet Hieron. & alii supra relati libros hæreticorum legerent, id tamen faciebant ut eos refellerent, ut hodie etiam conceditur perdoctis viris, ut improbatos libros ad corrigendum legant. Nec tandem obstat, quod de libris Gentilium, & Judæorum expendebamus, quia similes libri Catholicæ veritati non obsunt; qui enim fidem Christi non emetiuntur, ut sunt Gentiles, non facile homines ad falsum dogma inducunt, nec possunt per umbram sanctitatis decipere homines simpliciores; imo ex eorum lectione non levis utilitas assequitur ad exponenda, & illustranda tam sacra, quam canonica scripta, ut probavi *in c. fin. de ætate, & qualit.*

10 Expositio Zachariæ Papæ in Concil. Rom. Sed supra traditis obstat factum Zachariæ Papæ relatum in ea epistola, quæ est 138. inter epistolas S. Bonifacii, ubi refertur Zachariam prohibuisse igni tradi libros Adalberti infans hæretici, quos Synodus Romana cremari jusserat. Igitur quia libri hæreticorum non sunt configendi, nec comburendi. Pro cujus difficultatis solutione dicendum est, Pontificem prohibuisse libros Adalberti flammis subjici, non ut eorum incolumitati consuleret, sed

ad perpetuam confusionem ipsius Adalberti, & ejus sectatorum voluit exemplar unum in scriniis Romanæ Ecclesiæ servari, quia libri illi pleni erant impietatibus crassissimis, & apertissimis, Adalbertusque a plerisque colebatur ut Sanctus. Unde Ecclesiæ interfuit ejus libros non prorsus aboleri, ut si quando res ferret, ex operibus probaretur impietas auctoris, ut docuit Theophilus *dict. tract. de bonis, & malis libris, erotem. 3. num. 26.*

C A P U T V.

a *Ex Concilio Africano.*

Item constitutum est, ut si quis Episcopus hæredes extraneos a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei sacerdotes nullo modo *b* recitetur: nec *c* excusari possit, si intestatus decesserit, quia utique debuit factus Episcopus, rei suæ ordinationem congruam suæ professioni nequaquam differre.

N O T Æ.

1 a *Africano.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 8.* reperiturque textus hic in Codice canonum Ecclesiæ Afric. *can. 81.* prout in præsenti transcribitur, & canon editus fuit in Synodo Carthag. ubi apud Balsamonem, & Zonaram in ordine 84. canon hic ita legitur: " De " Episcopis hæreticos, vel Græcos hæredes relinquentibus, " similiter definitum est, si quis Episcopus hæreticos, aut " Græcos, sive sint consanguinei, sive a consanguinitate alieni, hæredes Ecclesiæ prætulerit, etiam post mortem ei di" catur anathema, & nomen ejus inter Dei sacerdotes mini" me referatur, nec possit excusari, si intestatus excesserit, " quoniam cum factus est Episcopus, justam debet facere re" rum suarum dispositionem suæ professioni convenientem." Pro præsentis autem inscriptionis expositione repetenda sunt, quæ adduxi *in c. 1. de arbitr.*

2 b *Recitetur.*) Inter Missarum solemnia, cum ex diptychis nomina Episcoporum defunctorum recitabantur: sciendum enim est, jam a temporibus Apostolorum diptycha in usu fuisse. Est autem Diptychon Ecclesiasticum tabula, in qua nomina Episcoporum Catholicorum, sacerdotum, ac fidelium benefactorum Ecclesiæ scribebantur, quorum nomina solebant recitari inter Missarum solemnia, ut constat ex epistola Ægyptiorum Episcoporum ad Anatolium Patriarcham CP. ibi: *Diptychon est, in quo venerabilium pia memoria transitus ad cælos habentium Episcoporum vocabula habentur, quæ tempore sacrorum mysteriorum secundum Sanctorum regulas leguntur.* Ex Alcuino *lib. de celebrat. Missar.* ibi: *Post ergo illa verba, quibus dicitur, In somno pacis, ubi fuit antiquitus sicut etiam usque hodie Romana agit Ecclesia, ut statim recitarentur ex diptychis nomina defunctorum.* Et tabula hæc duplex erat, quarum una vivorum, altera mortuorum nomina continebat, ut ex eis in sacrificio Missæ nomina recitarentur. Dionysius *de Eccles. hierarch. c. 3.* ibi: *Et cum se omnes communi salutaverint, mystica sacrarum tabularum recitatio fit.* Ex prima recitabantur nomina Episcopi superstitis, Regis, seu Imperatoris, ut probavi *in c. de celebr. Missar.* & ejus qui oblationem faciebat. Concil. Illiber. *can. 29.* ibi: *Energumenum, qui ab spiritu erratico agitur hujus nomen ad altare cum oblatione non esse recitandum.* Et *c. sane 24. q. 6. c. visum 50. 11. q. 3. c. visum, de consecr. dist. 3.* Concil. Emeritense *can. 10.* " Proinde salubri deliberatione censuimus, ut pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus Presbyter jussus fuerit per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre; & eorum nomina, a quibus eas Ecclesias constat esse constructas, vel qui aliquid his sanctis Ecclesiis videntur, aut visi sunt contulisse, si viventes in corpore sunt, ante Altare recitentur tempore Missæ: quod si ab hac discesserunt, aut discesserint luce, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur suo ordine." Innoc. *epist. 1. ad Decentium*, D. Chrysost. *in sua liturg.* ibi: Diaconus incensat in circuitu sacram mensam, & diptycha; defunctorum, autem, & vivorum uti vult memoriam facit. " Unde colligitur, non ideo diptycham dictam esse, quod gemini essent libri, unus viventium, alter mortuorum, ut existimavit Meursius in suo Lexico Græco-Barbaro, verbo *Diptycha*; cum unus idemque liber utrorumque nomina continere soleret, & duabus tabulis constaret, ut probat Rosweidus *in Onomast. verbo Diptycha.* Vivorum, qui diptychis iis inscribi solebant, meminerunt Concil. Chalced. *act. 11.* Joan. Diaconus *in vita S. Gregorii, l. 4. c. 23.* Ad diptycham autem defunctorum spectant 6. Synod. *act. 13.* ibi: " Hos " sanctæ memoriæ tres viros, id est Thomam, Joannem, & " Constantinum prævidimus in indemnitate manere, atque in " sacris diptychis sanctarum Ecclesiarum recitari." Theodoret. *l. 5. Eccles. Hist. c. 37.* Cyprianus *ep. 37. ad Clerum*: " Denique & dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut " commemorationem eorum inter memorias martyrum celebrare possimus." Justinianus Imperat. *in epist. ad 5. Synodum generalem*, quæ est CP. 2. ibi: " Sicut & eos, qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, & in sacris diptychis scripserunt." Permansit hujus ritus commendandi tam vivos, quam defunctos in Missa consuetudo hodie in canone Missæ, cum primo viventium in priori *Memento*, deinde defunctorum in secundo mentionem facimus; plura de ipsis diptychis, & earum usu congesserunt Stephanus Durantius *de ritibus Eccles. c. 43.* Angelus Rocca *in not. ad Sacram. D. Gregor. col. 64.* P. Higuera *in notis ad Luitprandum in diptych.* Volat. Rosweid. ad vitas Sanctorum PP. *in Onomast. verbo Diptychon*, Menardus *ad concord. regul. c. 4.* Baronius *tom. 6. anno 430. & 518.* Berterius Pithanon *diatr. 2.* Christophorus Brouberus *in notis ad lib. 10. Venantii*, Vargas *in notis ad Luitprandum, Chron. fol. 11.* Altesserra *de Ducibus cap. 19.* Castro *de justa hæretic. punit. lib. 2. cap. 20.* Conradus Brunus *lib. 5. de hæretic. cap. 17.* Penna *ad Eymer. 2. par. commen. 4. pag. 99.* Petrus Herodius *rer. judic. lib. 1. tit. 6. cap. 22.* Andreas Saufay *in apparat. ad Martyrol. Gallic. cap. 8. & 9.* Hallier *de Hierarch. Eccles. lib. 4. artic. 6. §. 1.* Anton. Augustin. *in epit. jur. lib. 18. titul. 12.* Albaspin. *lib. 1. obs. cap. 7.* Loaysa *in not. ad Concil. Tolet. 11. can. 12.* Pamelius *in not. ad Cyprian. epist. 10.* Zerola *in idiom. cap. 143.* Cironius *ad titul. de Baptism.* Landmeter. *lib. 2. de veteri monach. cap. 81.* Lindemb. *in Glossar. leg. antiq. verbo Nominum recitatio.* Crespetius *in summa, verbo Nomen*, Durant. *de Missa ritib. lib. 2. cap. 43.* Gabriel Albaspineus *lib. 1. observ. cap. 7.*

3 c *Nec excusari possit.*) Zonaras in notis ad hunc canonem agnovit difficultatem horum verborum, & ita existimat posse interpretari, si ab intestato moriatur Episcopus omni defensione privatus, si non distribuerit competenter bona sua, cum oporteat alium facere inventarium rerum mortui Episcopi competens, sive debitum ejus administrationi; admonentur etiam, inquit, creatus Episcopus canones servare, qui jubent, ut pauperum, & hospitum amici sint, & liberales. Sed rectius Balsamon in scholiis ad hunc canonem ait, testamentum hoc casu, tanquam contra leges factum, nullum esse, & hæreticos, seu Paganos hæredes institutos, nihil ex eo capere posse, ita ut Episcopus ab intestato decessisse videatur; nec tunc posse conqueri, quod ab intestato decesserit; cum debuerit, dum superstes fuit, de bonis suis disponere, aut rite de eis testamentum condere; capaces hæredes instituendo, non vero incapaces, ut sunt hæretici.

COMMENTARIUM.

4 Conclusio stabilitur, & probatur. Ex hoc canone sequens communiter deducitur assertio: " Episcopus hæredem instituens hæreticum, seu paganum, consanguineum, vel extraneum, etiam post mortem " anathematizatur, & nomen ejus ex diptycha defunctorum " tempore Missæ non recitatur." Probant eam textus *in c. in ut 6. hoc tit.* Conc. Constantinop. 2. quod Œcumenicum dicitur, *collat. 5.* ibi: " Sextilianus Rever. Episcopus de Africana provincia, vices agens Primosi Religiosissimi Episcopi Carthaginensis, & in medio stans, hæc dixit: Quoniam proposita sunt sancta Evangelia, & oportet unumquemque ex, quæ sunt suæ scientiæ, ad propositam quæstionem pertinentia facere manifesta; docto sanctum vestrum Concilium, quod anterioribus temporibus in nostra provincia multi Episcopi congregati, & quædam de diversis causis ad Ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes, statuerunt de Episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates relinquunt, ita ut post mortem anathemati subjiciantur." Illustrant eam Justel. *in notis ad can. 81. Codic. Eccles. Afric.* Zonaras, & Balsamon *in schol. ad can. 84. Concil. Carthag.* Cironius *in parat. ad tit. de testam.* Mendoza *lib. 3. Concil. Illiber. can. 60.* Albaspinæus *lib. 1. observ. c. 7.* Thomas Delbene *part. 1. de offic. Inquisit. dub. 147. sect. 3.* Suarez *de fide, disp. 18. sect. 6. n. 9.*

5 Impugnatur ratio dubitandi. Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Episcopus dominus est non solum bonorum proprii patrimonii, verum, & fructuum sui Episcopatus, ut probavi *in c. 1. de testam.* Igitur potest de eis testamentum condere, & quos voluerit, hæredes instituere, tam consanguineos, quam extraneos, sive Hæreticos, sive Paganos. Augetur difficultas hæc ex eo, nam etsi Episcopus peccaret hæredes instituendo hæreticos, aut paganos, tamen non ideo post mortem excommunicari debebat: nam crimina morte extinguuntur, scilicet cum reus vinculis corporis naturali dissolutione digressus est, *c. quæsitum, 23. dist. l. contra, §. his qui ad supp., ff. de re judic. l. 3. l. defuncto 6. ff. de public. judic. l. ex judiciorum 20. ff. de accusat. l. si pœna 20. ff. de pœnis, l. 1. ff. de privat. delict. l. constitutionibus 33. ff. de O. & A. l. 1. & 2. C. si reus, vel accusator, c. Admonere 32. q. 2. c. causam, et 2. qui fil. sint legit. c. a nobis, el 2. de sent. excommun. l. 9. tit. 8. part. 3. l. 7. & 23. tit. 1. partit. 7.* Probant D. Th. *2. 2. q. 104. art. 1.* Simanchas *in enchirid. tit. 61. n. 1. & de Cathol. tit. 28. n. 2.* Carena *de offic. Inquis. p. 2. titul. 19. §. 1. n. 1.* Donel. & Cujac. *in l. unic. C. ex delict. defunctor.* Ant. Gomez *l. 3. var. c. 1. n. 77. & 85.* ubi plures Ayllon, Pet. Barb. *in l. filius 15. ff. de judic.* Robert. *l. 1. rer. jud. c. 10.* Pichard. *in §. eos autem, Inst. de perpetuis, & temp.* Schifford. *ad Fabr. l. 1. tr. 10. q. 10.* Amaya *in l. eorum, C. de jure fisci, n. 4. l. 10.* Unde contra defunctum sententia pro-

BIBLIOTECA CENTRALA U.A.I.

proferri non potest, l. de quo re 24. §. cum absentem, ff. de judic. l. in summa 49. §. fin. ff. de re judic. junctis traditis a Maltrillo dec. 137. Cabedo dec. 196. Nam cum qui moriuntur, quasi ad superius tribunal adducantur, juxta Glossam in c. 2. 26. q. 7, a judicio humano subtrahi debent, c. quamvidam, c. epistola, 23. dist. Hadrianus II. in epistola ad Carolum Calvum: " Atque de his, qui ad Dominum migraverunt, nobis facile judicare non licet: cum enim in manu Dei judicis consistant, humanis definitionibus quidquid de his tribuatur, non solum præsumptionis, sed & damnationis est pronum judicium. " Accedit ratio Pauli in l. si pœna 20, ff. de pœnis, ibi: *Quia pœna constituitur in emendationem hominum, quæ mortuo eo, in quem constitui videtur, desinit*. Quam illustrant Solorzanus lib. 1. de parricid. c. 1. & 2. Amaya ubi supra, n. 7. & lib. 2. observ. c. 4. n. 1. Guazzinus defensione 35. c. 17. Philippus Camerarius operis subsec. c. 4. quod in excommunicatione infligenda præcipue procedit, nam excommunicato prohibetur communicatio cum fidelibus, ad hoc ut rubore suffusus citius a peccato resipiscat, c. pie, de sentent. excom. lib. 6. Quæ ratio cum cesset in mortuo, propterea quod non est amplius capax pœnitentiæ, c. qualis, 26. dist. excommunicatio cessare debet, ex l. augere, §. quaeruntur, ff. de jure patron.

6 Traditur ratio decidendi.

Quæ dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, cujus ratio provenit ex eo, nam hæretici prohibentur capere aliquid ex testamento, & quocumque successionis modo, in detestationem tanti criminis, ex c. fin. l. Manichæos, Authent. credentes, l. Arianos, §. consilia, l. quæ, de Samaritanis, C. hoc tit. l. 16. tit. 1. par. tit. 6. l. 4. tit. 26. par. tit. 7. excommunicamus; §. credentes, h. tit. Probant Simancas de Cathol. tit. 46. n. 36. Rojas de hæret. sign. 79. Tiber. Decianus l. 5. tract. crim. c. 41. Farinac. de hæresi, q. 179. n. 94. Quesada q. 18. per tot. Ricciulus de jure person. l. 5. c. 17. Mieres de majorat. par. 1. q. 1. n. 131. Sanch. l. 2. summæ, c. 14. Azor. par. 1. inst. lib. 5. c. 8. qu. 2. Vasquez in 1. 2. q. 9. ar. 5. Unde cum Episcopus, cui specialiter ratione officii competit extirpare hæreses, ut probavi supra in c. 1. hæreticos instituit heredes, sive consanguineos, sive extraneos, quia quodammodo eos fovere videtur, excommunicationem incurrit, cujus ratione etiam post mortem anathematizari valet; id enim importat dictio illa *saltem*, quam innuitur, quod si adhuc Episcopus viveret excommunicandus erat; sed quia jam decessit, saltem post mortem ei anathema dicatur, quia excommunicatus decessit; cui pœnæ consequens & illa est, videlicet, ut nomen ejus ex diptychis defunctorum non recitetur; nam illorum Præsulum, qui in hæreseos suspicione, vel pertinacia erant defuncti, nomina ex hujusmodi sacris tabulis eradebantur. Unde sexta Synodus Patriarcharum, qui Monothelitarum impium dogma propugnaverant, effigies de Ecclesia jussit auferri, eorumque nomina ex sacris diptychis oblitterari: *Deinde abstulerunt de diptychis* (ait Anastasius in Agathone) *nomina Patriarcharum, vel de picturis Ecclesiæ figuras eorum, idest Cyri, Sergii, Pauli, Pyrrhi, Petri, per quos error, Orthodoxæ fidei, usque nunc pullulaverat*. Justin. Imperator in confessione rectæ fidei adversus tria capitula, seu in edicto de fide Catholica, quod habetur post 5. Synodum, ibi: *Itaque, & omnis plenitudo Orthodoxæ Ecclesiæ, in qua Episcopus dicitur fuisse, cum intellexisset, quod Paganis, & Judæis, & Sodomitanis a sanctis Patribus connumeratur, deleverunt ipsi ex illo tempore e sacris Ecclesiæ diptychis ejus nomen*. Plura Baron. t. 7. an. 518. & 519. Nec modo hæreticorum, sed eorum quoque Præsulum, qui gravi famæ macula laboraverant in moribus, nomina e sacris diptychis proscribebantur. Quamobrem Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus, decessoris sui Ebonis depositi nomen in diptychis adscriptum secure se tolerare, vel recitare posse non existimavit, nisi Sedis Apostolicæ more recepto suæ Ecclesiæ accederet auctoritas: quare consuluit Nicolaum Pontificem in hæc verba: " Denique præfato Ebone defuncto, Ecclesia, sed & parochia nostra secundum consuetudinem, quam ex antiquo habuit etiam de his, qui in Episcopatu, usque ad obitum in eadem Ecclesia non permanserant " ipsius nomen inter sacrosancta mysteria in Episcoporum catalogum recitare pietatis gratia cœpit, & hactenus fecit: quod ego, ne scandalizarem devotos, quasi invidens saluti fraternæ, maxime autem quiescentis in Domino animæ, qui non pro exorbitatione in Catholicæ fidei sanctitate, sed sua conscientia stimulante primum a se ipso, & postea a Synodo, sed & Apostolica sede damnatus extitit, hoc prohibere, sine Apostolicæ Sedis auctoritate nequaquam præsumpsi: dicente B. Cælestino Papa, quia nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione (quia membra nostra sunt) nos quoque convenit macerari. Rescribere mihi dignetur Apostolica vestra auctoritas, utrum eumdem Ebonem inter Episcopos in sacris diptychis in Ecclesia nostra nominare permittam; an ne de cetero in Episcoporum catalogo nominetur, prohibere debeam." Refert Saulay in apparat. ad Martyr. Gallic. c. 8. Alia dat Altesserra d. c. 17. Merito ergo cum in præsenti casu Episcopus heredes instituens hæreticos, consanguineos, vel extraneos, foveret hæreticos, in excommunicationemque incideret, ideo ejus nomen non recitatur inter Missarum solemnia.

7 Diluitur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam præsens textus accipiendus est de Episcopo, qui testamentum condidit de bonis patrimonialibus, de quibus licet inter extraneos, aut consanguineos disponere licite, & valide possit, juxta tradita in c. 1. de testam. tamen hæreticos instituere non poterat, non ex defectu dominii, quod verum in ipsis bonis habebat: sed propter incapacitatem hæreticorum, qui testamenti factionem passivam non habent, ut supra probavi, & dicam infra in sequenti capite. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, nam licet crimina regulariter morte extinguantur, tamen cum delicta graviora sunt, ut læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ, etiam post mortem rei ad inquisitionem, & punitionem proceditur, c. sane, 24. q. 2. c. accusatus, c. filii, §. in es, l. 1. in 6. l. Manichæos, C. de hæret. Conc. Biterrense, can. 18, l. 4. §. in mortem, C. hoc t. 3. 4. & ult. C. de apostat. Quod circa Hæreticos non caret exemplis, siquidem Origines 200. annis post mortem damnatus fuit, Socrates l. 6. c. 5. Item Theodorus Mopsuestenus in Synodo 5. generali, ut probat Facundus Hermien. pro defensione trium capitulorum Concilii Chalced. l. 8. c. 5. & lib. 10. c. 4. Ex quibus locis petenda est vera explicatio c. 5. & 7, 24. q. 2. Plura Simancas de Catholicis instit. t. 4. n. 4. Torreblanca l. 13. de jure spirit. c. 6. Transmiera in synod. fidei, q. 6. c. 2. ut similium memoria reorum damnetur, l. si quis filio 6. §. 8. ff. de injusto rupto, l. cum hic 32. §. 5. ff. donat. inter vir. cum filius 76. ff. de legat. 1. §. fin. l. 6. & 7. C. ad l. Jul. majest. §. interdum, Instit. de hæredit. quæ ab intestato, Amaya supra, Barbosa in l. filius, n. 17. ff. de judic. Vela dissert. 11. num. 59. Carena 2. p. tit. 19. §. 1. Ant. Leoncil. dec. 82. n. 1. P. Herodius l. 1. rer. judic. tit. 6. c. 22. & ex Magistratuum albo nomen eradebantur. Tullius in oratione pro Sextio, ibi: *Sic appellandi sunt Consules, quos nemo est, qui non modo ex memoria, sed etiam ex fastis evellendos non putet*. Hoc modo legimus apud Suidam, sub Imperatore Arcadio Eutropium ex Consulum albo deletum: & apud Nicephorum Calixtum lib. 3. hist. Eccles. c. 4. ibi: " Leges autem opera ejus latæ, ex publicis monumentis sublata, & nomen ejus e catalogo, & nomenclatura Consulum expunctum est. Cassiod. lib. 10. hist. tripart. c. 4. & de ipso Imperatores Arcadius, & Honorius in l. 17. C. Theod. de pœnis, ita sanxerunt: " Ut ejusdem universis actibus antiquitatis, omnia mutescant tempora, nec ejus enumeratione seculi nostri labes appareat. " Et sub eisdem Imperatoribus funestorum Consulum nomen aboleri jussum est, ut eorum tempus quasi non fuerit, æstimetur, l. valeat 9. C. Theod. de confirm. iis, quæ sub tyran. Referunt Socrates lib. 6. hist. c. 5. Marcellinus Comes in chron. Claudianus lib. 2. in Eutrop.

Illicitas Consul pœnas te Consule solvit:
Annus qui trabeas, his dedit exilium.
Infaustum populis in se quoque vertitur omen:
Sævit in Auctorem prodigiosus honor.
Ablato pariter respirant nomine fasti.

Unde fluxit, ut annus ille non nisi nomine Theodori Consulis signaretur, ut testatur Suidas, indicantque Theodosiani Codicis plures constitutiones, quibus Theodori Consulis nomen in temporis annotatione solummodo invenitur, explosa Eutropii Consulis memoria, ut videre est in l. 15. C. Theod. de Pagan. l. 38. de naviculariis, l. 1. de navibus non excusandis, l. 11. de agentibus in rebus, l. 19. C. de Judæis, l. 35. de hæretic. l. 58. de appellat. l. 34. de Episc. & Cler. l. 6. de quæstionibus, l. 161. de Decurionibus & sexcentis aliis. Facit Leo Magnus ep. 38. ad Anatolium, ibi: " De nominibus Dioscori, & Juvenalis, & Eustachii ad sacrum Altare non recitandis dilectionem tuam hoc decet custodire, quod nostri ibidem constituti faciendum esse dixerint, quodque honorandæ S. Flaviani memoriæ non repugnet, & a gratia tua Christianæ plebis animos non avertat. Nam iniquum nimis est, atque incongruum, eos qui innocentes, & Catholicos sua persecutione vexarunt, Sanctorum nominibus sine discretione misceri: sicut e contra æquum est, ut Catholici, qui in vita ab hæreticis condemnati, ab Ecclesiis suis ejecti, & Ecclesiastica sepultura, vel inter Sanctos memoriæ honore destituti sunt, restituantur. Herminianus l. 10. *Omnes probare pro se posse, nescio quos hæreticos post mortem fuisse damnatos*. Rigord. de gestis Philip. Augusti, de Amalarico: *Iste post mortem suam excommunicatus, & condemnatus, & a cœmeterio sacro ejectus, & ossa, & cineres ejus per sterquilinia sunt dispersa*. Varia exempla refert Jo: Cantacuzen. lib. 4. c. 23. Sic memoria Origenis post ducentos annos damnata fuit opera Theophili Episcopi Alexandrini, teste Socrate lib. 7. Eccles. hist. sicut e contrario Leonis, Flaviani, Euphemii, Pauli, Jo: Chrysostomi, aliorumque SS. Patrum nomina, qui ab hæreticis damnati honore destituti fuerant, post mortem restituti sunt, ut refertur in hist. tripart. li. 10. c. 18. Nam restitui, vel conservari memoriam post mortem usitatissimum fuit, sicut & aboleri ob gravia delicta: hinc conservata est memoria Lucano Poetæ a Nerone, qui eum supplicio affecerat, quæ Romæ ita legitur; *M. Annæo Lucano Cordubensi Poetæ beneficio Neronis Cæsaris fama servata*. Hinc etiam Senatusconsultum Pegasianum dicatur factum Pegaso, & Pusione Consulibus, in §. sed quia, Instit. de fideicommiss. hæredit. & Trebellianum Trebellio, Maximo, & Seneca Consulibus, l. 1. Digest. ad Trebel. tamen nomina Pegasi, Pusionis, & Senecæ non reperiuntur in fastis Consularibus, quia cum eorum memoria damnata esset, nomina ex ipsis fastis erasa fuerant, ut notavit Forterius lib. 1. rerum quotid. cap. 18. & plura de tyrannorum nominibus deletis e publicis tabulis congessit Baronius an. 98. n. 4. 206. n. 1. 309. n. 2. 314. n. 2. 394. nu. 1. 408. n. 6. 410. n. 1. & 424. n. 1. Nec tantum nomina similium reorum ex publicis tabulis eradebantur, verum & ipsorum effigies, & statuæ dejiciebantur, tituliquæ luto deturpabantur, l. unum 24. ff. de pœnis, Tacitus l. 5. annal. ibi: " At Romæ principio anni, quasi recens cognitis Liviæ flagitiis; ac non pridem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur

in

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

in effigies quoque, & memoriam ejus. Idem Tacitus lib. 11. ibi: *At primum in vestibulo effigiem patris Silii consulto Senatus abolitam demonstrat*. D. Ambrosius de interpel. l. 3. c. 10. Videre quemadmodum in civitatibus bonorum Principum imagines perseverent, deleantur imagines tyrannorum. Suetonius de Domitiani morte: *Senatus adeo lætatus est, ut repleta certatim Curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, clypeosque, & imagines ejus coram se trahi, & ibidem solo affligi juberet, novissime eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret*. Lamprid. in Elagabalo: *Misit qui & in castris statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de tyrannis*. Capitolinus in Gordiano, ibi: *Appellato igitur Gordiano Imperatore, juvenes, qui auctores hujus facinoris erant, statuas Maximi dejecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraserunt*. Illustrant Revardus l. 3. conject. c. 16. Alcamiranus de filiis affiliat. c. 19. Turturetus in parallelis, cap. 27. Desider. Heral. l. 1. de auctor. rei judic. c. 13. ad finem, Durant. Castellanus l. 2. var. c. 16. Lypsius ad Tacitum l. 6. annalium, p. 235. Gentilis de coniurat. lib. 1. pag. 89. Beroaldus ad Suetonium in Domitiano, c. 13. & ult. Opingius de jure insign. c. 31, n. 260. Spondanus anno 98. Revardus 3. conject. c. 16. Recte ergo in præsenti cum Episcopus, tanquam suspectus de hæresi excommunicatus decessisse credatur, ideo post mortem anathematizatur, & nomen ejus a diptychis Ecclesiæ eraditur.

8 De absolutione post mortem.

Nec obstat ultimum augmentum ipsius difficultatis, pro cujus solutione sciendum est valde controversum esse inter Doctores, an defunctus excommunicari possit? In qua quæstione ob crimen hæresis, & similia defunctos excommunicari posse tenuerunt Glossa in præsenti, verbo post mortem, & verbo Anathematizatur, in c. Judæi, de Judæis, Richardus in 4. dist. 18. art. 5. Gabriel ibidem, q. 2. art. 2. corollar. 4. Et ita sæpius hæreticos post mortem anathematizatos legimus in 5. Synodo Constantinop. coll. 5. ad medium, & coll. 8. post principium, ubi agitur de condemnatione Theodori hæretici jam mortui, & in Nicæn. 2. in ep. Synod. ad Constantinum, & Iren. ubi plures hæretici mortui anathematizantur: apud Cyrillum, l. 1. de eo, quod nemo sit Christus, & in epist. ad Maximinum. D. August. ad Bonifacium, & ad Cælestinum: apud Justin. Imperatorem in ep. ad Joannem Papam II. quæ extat inter acta Synodi 5. cap. 6. 24. num. 2. ubi refertur, quod Synodus Theodorum post mortem anathematizavit; nec novum esse, sed jam olim usitatum in Valentino, Basilide, Marcione, Cerintho, Manichæo, Eunomio, & Bonosso: idem usus probatur testimonio Synodi Chalcedon. Socrates lib. 6. c. 10. & 7. c. 4. Nicephor. l. 7. historia, c. 27. & 28. Liberat. Carthag. c. 23. sui breviculi, qui referunt Origenem post mortem anathematizatum fuisse. Ex quibus praxim hanc Ecclesiæ probant Pamelius in ep. 66. D. Cypriani, Ant. August. in epit. juris, lib. 11. titul. 11. Contrariam vero sententiam, scilicet non posse defunctum excommunicari, tenuere communiter tam Theologi, quam Canonistæ, quos referunt Castro lib. 2. de justa hæretic. punit. c. 19. & 20. Covar. in c. alma, 1. part. §. 11. nu. 8. Theophilus tom. 14. de Litter. pontificiis, lib. 2. cap. 2. fol. 415. Suarez de censur. disp. 5. sect. 1. n. 3. Avila ead. tr. 2. p. c. 4. disp. unic. dub. 8. Bellarminus l. 2. de indulg. c. 24. q. 2. Azor par. 2. instit. lib. 5. c. 26. q. 2. Villalobos tract. 16. difficult. 14. Gibalinus de censur. disq. 3. qu. 2. consect. 17. pro quibus faciunt textus in c. 1. c. legatur, & alii congesti a Gratiano in causa 24. q. 2. & ea ratio, nam mortuus non est amplius sub jurisdictione Ecclesiæ, quæ nec ligare, nec absolvere potest, nisi viatores, non vero jam vita functos, ut nervose probant Leo Magnus epist. 90. alias 91. ad Rusticum Narbonensem: Gelasius Papa epist. 4. & 11. Facundus Hermianensis lib. 8. pro tribus capitulis, cap. 2. & lib. 10. cap. 4. Sed in hoc Interpretum dissidio sequentes casus distinguendi sunt. Primus cum agitur de defuncto censuris Ecclesiasticis afficiendo, post mortemque damnando, ob delictum in vita perpetratum, & talis condemnatio juri repugnat, cum non detur subjectum capax, in quod feratur censura. Secundus est, cum ipse propter crimen in vita admissum, aut in supremo vitæ spiritu consummatum, excommunicationem ab homine, vel a jure impositam contraxit, & ita decessit; nam talis peccator potest post mortem excommunicatus declarari quoad secundarios effectus, quorum defunctus capax est, veluti ad sepulturam ecclesiasticam, sacrificia pro eo non offerenda, erasionem nominis ex tabulis Ecclesiæ, & similia. Ratio vero, quare licita sit hujusmodi sententia declaratoria, petenda est ex discrimine, quod versatur inter ipsam, & sententiam condemnatoriam; nam sententia hæc respicit tempus præteritum, & declarat delictum fuisse commissum, atque pœnam jure ipso fuisse incursam: at vero sententia condemnatoria respicit tempus præsens, & pœnam de novo imponit: quare ferri non potest, nisi in personam, in quam judex exercet suam jurisdictionem, itaque poterit defunctus declarari excommunicatus, licet excommunicari non possit. Nec hæc sententia declaratoria excommunicationis ante mortem incursæ restringi debet ad crimen hæresis, ut voluit Glossa in præsenti; nam eadem ratio militat in ceteris criminibus, quibus annexa est excommunicatio; si enim quis illam incurrat, quamvis occulte, poterit deinde post mortem declarari excommunicatus, ut docuerunt Gibalinus d. consect. 5. Coriolanus in notis ad Concil. Afric. 1. num. 257. fol. 25, Summos. Hucusque tradita de excommunicatione defuncti, intelligenda etiam sunt de ejus absolutione a censura, quam vivens contraxit. Et Ecclesiam solitam esse eam absolutionem mortuis impendere, constat ex c. a nobis 28. cap. sacris, de sent. excommun. Concil. Arelat. 2. can. 12. Conc. Vasensi can. 11. Tolet. 11. can. 12. & aliis relatis ab Albaspinæo lib. 1. observ. c. 10. Exemplis illustrat Rosweidus lib. 8. hist. Pont. jurisd. c. 1. n. 28. Unde Constantinus Porphyrogenita, cum Leo pater ejus esset excommunicatus, petiit a Patriarcha, & Episcopis, ut patri suo etiam post mortem communi decreto delicti remissionem concederent, ut refertur in Concilio apud Trosleiam. Anno 921. Erlebaldus Comes excommunicatus, post mortem absolutus fuit, ut refert Flodoardus l. 4. hist. c. 16. ex quibus constat, redditum fuisse defunctis jus communionis, quo privati decesserant, admittendo ad altare oblationem pro eis factam: quæ absolutio non tam cadit in ipsum mortuum, quam in vivos, quibus permittitur exercere actiones aliquas circa defunctum, quæ ratione excommunicationis, in qua decesserat, licitæ non erant, eo quod cum mortuis communicamus per hujusmodi actiones; videlicet ecclesiasticam sepulturam, & communia suffragia, quibus privatur excommunicatus defunctus, æque ac vivus, etiamsi in statu gratiæ decesserit, ut probavi in c. sacris, de sepult. quod facile probatur ex probatissimis historiis, & SS. actis de mortuis excommunicatis, qui visi sunt, aut tumulo absolvere, aut e templo exire, dum divina officia celebrarentur, donec absoluti fuerunt ritu ecclesiastico. Quæ exempla congesserunt Benedictus Haephtenus in vita Sancti Benedicti, c. 23. Theophilus Raynaud. 2. part. de litter. pontificiis, c. 9. n. 1. per hanc enim absolutionem restituebatur memoria defuncti, ut apud Romanos legimus post mortem famam restitutam Lucano, & aliis, ut refert Forterius lib. 2. rer. quotid. c. 19. Sed licet juxta proxime tradita textus hic accipi possit de declaratione post mortem facta, adhuc tamen verius credo, in præsenti non agere PP. Concilii Afr. de excommunicatione infligenda, vel declaranda post mortem, sed de anathematizatione, quæ erat tantum separatio, ejectioque peccatoris a ceteris fratribus, Episcopis, justis, qui in pace quieverunt; hoc enim significare anathema probavi in cap. cum non ab homine, de judiciis. Dum ergo PP. in præsenti jubent Episcopo instituenti hæreticos, saltem post mortem anathema ei esse dicendum, & nomen ejus inter Dei sacerdotes non esse recitandum, sancire videntur, similem Episcopum ejiciendum esse a consortio, & numero ceterorum Episcoporum, nec ejus nomen esse ex diptychis defunctorum cum aliis fideliter, pieque defunctis recitandum, ut cognoscatur eum ob tantum facinus anathema esse, idest separatum, & ejectum a consortio, & numero aliorum fratrum, & sacerdotum.

CAPUT VI.

a Ex eodem.

IN eos, qui Catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, Episcopi vel Presbyteri nihil conferant. Denique hoc, quod de Episcopis, & Presbyteris dictum est, debet de reliquis clericis exaudiri.

NOTÆ.

a EX eodem.) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 9. & canon hic est 13. Concilii Carthag. 3. In qua Synodo apud Theodorum Balsamon. ordine 15. ita habetur: " Ut Episcopi, & clerici in orthodoxos Christianos nihil conferant; & si sint adhuc cognati, nihil per suarum rerum donationem, ut dictum est, Episcopi, vel clerici in eos conferant. " Et in can. 22. Codicis Ecclesiæ Africanæ, apud Justelum ita legitur: " Et ut in eos, qui Catholici Christiani non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, per donationem rerum suarum Episcopi vel clerici nihil conferant. Cum enim jure civili attento, in hæreticos aliquid donationis, legati, vel institutionis titulo transferri non possit, lib. 7. C. Theod. de hæret. ubi Theodosius ita statuit: " Si quis Manichæus, Manichæave ex die latæ dudum legis, ac primitus a nostris parentibus, in quamlibet personam condito testamento, vel cujuslibet titulo liberalitatis, atque specie donationis transmisit proprias facultates, vel quisquam ex his addita per quamlibet successionis formam collatione ditatus est; quoniam iisdem sub perpetua justæ infamiæ nota testandi, ac vivendi jure Romano omnem protinus eripimus facultatem, neque eos relinquendæ, aut capiendæ alicujus hæreditatis habere sinimus potestatem, cuncta fisci nostri viribus imminentis indagatione socientur. " Quam legem ad Donatistas protrahi voluerunt Patres ipsius Concilii Carthag. in can. 93. Synodi Africanæ, per hæc verba: " Petendum etiam, ut lex, quæ hæreticis, vel ex donationibus,

vel

vel ex testamentis aliquid capiendi, vel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi, vel sumendi jus adimat, qui pertinaciæ furore cæcati, in Donatistarum errore perseverare voluerint. Cæterum illis, qui consideratione unitatis, & pacis se corrigere voluerint, absque interdicto hujus legis capiendæ hæreditatis aditus pateat, si adhuc in errore hæretico constitutis, aliquid ante donationis, vel hæreditatis obvenit: his sane exceptis, qui lite pulsati putaverint ad Catholicos transeundum, quia de talibus credendum est, non metu cælestis judicii potius, quam terreni commodi aviditate unitatem catholicam præsumpsisse." Unde ad petitionem ipsorum Patrum prædicta Theodosii sanctio repetita fuit ab Honorio in lib. 4. Cod. Theodos. ne sanctum Baptisma, in hæc verba: "Sciant ii, qui iterare Baptisma non timuerint, aut qui consentiendo hoc facinus propria hujus societatis permixtione non damnaverint, non solum testandi sibi, verum adipiscendi aliquid sub specie donationis, vel agitandorum contractuum in perpetuum copiam denegatam." Quare merito in præsenti canone idem circa Episcopos, & clericos statuerunt, aliqua bona donantes, vel relinquentes hæreticis, ac generaliter statuerant Imperatores circa laicos instituentes hæreticos, vel quid illis donantes: & etiam laicos eo casu puniri, ut Episcopos, & Presbyteros, notarunt Zabarel. hic, Riccius de jure personarum cap. 44. num. 15.

C A P U T VII.

Alexand. III. a Rhemen. Archiepiscopo.

Et cum Christus perfectus Deus, & perfectus sit homo, mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cetero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundum quod homo; quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens.

N O T Æ.

a Rhemensi.) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 5. & post Concil. Lateranensi. part. 49. cap. 10. De Metropoli Rhemensi nonnulla adduxi in cap. 17. de offic. Ordin.

C O M M E N T A R I U M.

1 Jubetur in præsenti ab Alexandro III. ne quis dicat Christum non esse aliquid, secundum quod homo; hoc est, ne dicatur, ut Eutyches putabat, nihil manere veræ humanitatis, sed solam divinam naturam, in quam conversa substantialiter fuerit natura humana. Hunc errorem Eutychetis sequuti sunt aliqui Magistri scholæ Parisiensis, & Rhemensis, asserentes Christum secundum quod homo, esse nihil, idest, nihil esse hominis, sive humanitatis in Christo. Imo ipse Petrus Lombardus ejusdem erroris insimulatus fuit, ut notat Coriolan. in summa Conc. in Later. 3. celebrato anno 1179. ubi ait, ab Alex. III. præceptum fuisse Vvillelmo Senonensi Archiepiscopo, ut adscitis suffraganeis suis, una cum illis doctrinam hanc abrogaret, in hæc verba: "Cum in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisius tibi adscitis, ad abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis Episcopi, qua dicitur, quod Christus secundum quod est homo, non est aliquid, omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde siquidem est, quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quod tibi cum præsens esses præcepimus, suffraganeos tuos Parisius convoces, & una cum illis & aliis viris religiosis & prudentibus præscriptam doctrinam studeas penitus abrogare, & a Magistris scholaribus ibidem in Theologia studentibus Christum sicut perfectum Deum, sic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore consistentem præcipias edoceri: universis firmiter, & districte injungens, quod doctrinam illam de cætero nequaquam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur." Agunt contra hunc errorem PP. antiqui, præsertim in Conc. Chalcedon. ubi ad illud confutandum congregati sunt 630. Episcopi; quibus præfuit acerrimus propugnator S. Leo in Epist. ad Flavianum: accesseruntque Boetius, & Gelasius in operibus de duabus naturis, Vigilius lib. 5. contra Eutych. Theorianus lib. legat. ad Armenos, Damascenus, ac Rusticus in operibus contra Acephalos, Abucara opusc. 3. & 4. ac etiam Leontius Byzantinus variis opusculis, quæ extant tom. 6. Biblioth. Colon. Theodoretus tribus dialogis, & in speciali opere apud Photium, cod. 46. videantur apud eumdem Theodoretum in dialogo inconfusus Athanasius, Justinus, Epiphanius & plures, quos citat. Item Fulgentius lib. 1. ad Transimundum, Barbosa in præsenti. Impugnant etiam prædictum errorem Theologi DD. antiqui cum Magistro dist. 5. & seq. Item recentiores cum S. Thoma 3. p. q. 2. art. 1. ubi speciatim videndi sunt Suarez disput. 3. sect. 2. Vasquez disput. 14. cap. 1. Franc. Amicus disp. 9. sect. 1. Rodericus Arriaga disp. 29. sect. 1. Cardin. de Lugo disp. 9. sect. 1. Bernal disp. 14. sect. 1. §. 3. a num. 18. Hurtado disput. 15. sect. 4. Valentia disp. 1. qu. 2. puncto 1. F. Joannes a Sancto Thoma disp. 4. art. 1. Prudentius to. 3. disp. 1. dub. 5. sect. 1. Vvigers q. 1. art. 1. n. 2. Gonnet to. 3. q. 2. c. 1. Lona disp. 12. a n. 4. Adam Tannerus disp. 1. q. 3. dub. 2. Coninch disp. 7. sect. 1. Martinon disp. 5. sect. 3. nu. 28. Meratius disp. 10. sect. 1. Dionysius Petavius latissime lib. 2. de Incarnat. c. 14. & iterum tom. 2. de Incarnat. lib. 10. cap. 1.

C A P U T VIII.

Ex Concilio a Lateran.

Sicut ait Beatus b Leo, licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio, cruentas effugiat ultiones, Catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt supplicium evenire. Ea propter, quia in c Gasconia, d Allegesio, & partibus Tolosanis, & aliis locis ita hæreticorum, quos alii e Catharos, alii f Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas, ut jam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant, & infirmos: eos, & defensores eorum, & receptatores anathemati decernimus subjacere, & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum g privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub alia quacumque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam.

N O T Æ.

1 a Lateranensi.) Generali videlicet sub Alexandro III. celebrato, ubi cap. 27. reperitur textus hic, & in prima collectione, sub hoc titul. c. 6. prout in præsenti transcribitur. De hoc Concilio nonnulla adduxi in cap. nonnulli 17. de rescript.

2 b Leo.) Epist. 93. ibi: "Merito PP. nostri, sub quorum temporibus hæresis nefanda prorupit, per totum mundum instanter egere, ut impius furor ab universa Ecclesia pelleretur, quando etiam Principes mundi ita hanc sacrilegam amentiam detestati sunt, ut auctorem ejus, ac plerosque discipulos legum publicarum ense prosternerent: videbant enim omnem curam honestatis auferri, omnem conjugiorum copulam solvi, simulque divinum jus, humanumque subverti, si hujusmodi hominibus usquam vivere cum tali professione licuisset, & profecit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati, quæ sacerdotali contenta judicio, cruentas refugit ultiones: severis tamen Christianorum Principum constitutionibus adjuvatur, dum ad spirituale nonnunquam recurrunt remedium, qui timuerant corporale supplicium." Facit idem Pontifex relatus a Gratiano in cap. rex humana, 23. q. 5. Illustrat Cokier lib. 1. thesauri polit. c. 5.

3 c Gasconia.) Gasconia proprie dicta, vulgo Gascogne, terminatur a Garumna fluvio, & Oceano, complectiturque Episcopatus Vasatensem, Aquensem, Aturensem, & Lactorensem: de qua provincia, & Comitibus Gasconiæ videndus est Arnaldus Oienarth in notit. Vascon. lib. 2. cap. 8.

4 d Allegesio.) Forsan legendum esse quis dixerit Aginesio, Aginensium enim provincia est in Gasconia: fines habet ad Orientem Cadurcos, ad Septentrionem Petrocorios, ad Occidentem Guiennam, ad Meridiem Armaniacos. Complectitur duas diœceses, Aginensem & Condomensem. Sed legendum est Albigesio; hæresis enim Albigensium in Albigio, seu Albigesio exorta fuit: ejus meminerunt Sanderus l. 7. de visibili Mon. Binius in notis ad Conc. Later. sub Innoc. III. Antoninus par. 3. histor. tit. 14. c. 3. Vincent. lib. 30. specul. historia. Temporibus Friderici secundi Imperatoris, & Innocentii Papæ III. anno Domini 1216. ac primum in Comitatu Tolosano pullulare cœpit, tantumque invaluit, ut brevi intervallo ea infecta essent mille civitates: ita ab Albiga civitate Aquitaniæ, quam

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

quam incolebant, Albigenses dicti fuerunt. Spondanus anno 1198. n. 14. Hujus etiam hæresis in Tholosanis partibus ortæ, & in Gasconiam propagatæ, mentio extat in c. 10. hoc tit. in 2. collect.

5 e Catharos.) Eosdem esse Gazaros, ac Catharos, docuit Gothofredus in authent. Gazaros, C. hoc tit. & recte, nam in ipsa Friderici constitutione, quam integram edidit Cironius in quinta compilatione, sub hoc tit. c. 1. legitur pro Gazaros, Catharos. Cathari fuerant hæretici Novatiani, qui se Catharos appellare ausi sunt, idest puros, & mundos ab omni labe. Eusebius l. 6. hist. c. 31. Epiphanius hæres. 59. Eorum mentio fit in c. si qui 8. 1. q. 3. apud Basil. epist. 1. ad Amphiloc. c. 1. ibi: Cathari sunt ex his, qui sunt abscissi. Theophil. Episcop. Alex. in exposit. ad Catharos, ibi: Declaravit mihi tua pietas, quod quidam eorum, qui se Catharos nominant, volunt ad Ecclesiam accedere. Refert Ant. Aug. in epit. juris, l. 11. tit. 14. Et quia hi hæretici suscitarant errores Novatianorum, qui & Cathari dicebantur, nomen etiam renovarunt. Spondan. an. 1198. n. 27. de eis agitur in authent. Gazaros, C. hoc tit.

6 f Patrinos.) Recte legitur in margine Patarenos. Patareni enim ita dicti fuere, quod in Patara urbe Lyciæ originem habuerunt, Manichæorum sectam colebant, duo rerum principia ponentes, alterum bonorum, alterum malorum: nec Romanum Pontificem œcumenicum agnoscebant, nec Christum Patri homousion, idest consubstantialem [illegible], de quibus agit Raphael Volaterranus l. 8. Geograph. Pancirola l. 1. var. c. 258. Spondan. anno 1189. n. 28.

7 g Privilegiorum.) Nam hospitalariis, & similibus fratribus concessum fuerat, quod salva canonica portione Ecclesiæ parochiali debita, possit indistincte recipere defunctos ad sepulturam, c. in nostra, c. certificari, de sepultur. ubi probavi, & ita in præsenti docetur, nec virtute similium privilegiorum posse hospitalarios, vel similes defunctorum hæreticorum corpora ad sepulturam recipere.

C O M M E N T A R I U M.

8 Conclusio [illegible] probatur.

Ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Hæretici, & eorum fautores, seu receptatores excommunicantur, & ita decedentes, sepultura ecclesiastica privantur. Probant textus in c. Acacius 24. q. 1. c. Ecclesiam 27. cum sequent. de consecr. dist. 1. c. ad abolendam, c. excommunicamus 13. & 15. hoc tit. c. noverit, de sent. excom. c. quicumque, hoc tit. l. 6. Inde varias excommunicationes prolatas legimus in diversis Conciliis: contra Arianos in Synodo Nicæna, in fine: contra Eunomianos in Synodo Constantinop. c. 1. contra Nestorianos in Synodo Ephesina can. 1. contra Eutychianos in Synodo Chalcedon. contra Monothelitas in sexta Synodo Constantinop. contra Pelagianos, Manichæos, & alios in canonibus congestos ab Ant. August. in epit. l. 11. tit. 24. 12. & 13. & l. 37. tit. 9. Illustrant ultra congestos in præsenti a Barbosa, & scribentes in Bullam Cœnæ Domini. Thom. Sanch. l. 2. summa, c. 9. Gibal. in synops. censurarum, verbo Hæresis, Castro Palao t. 1. oper. moral. tract. 4. disp. 4. puncto 1. Suarez de fide, disp. 21. sect. 1. n. 4. Bordonus in [illegible], c. 12. Fagundez tom. 1. in præcept. Decal. libr. 1. in primum præceptum, c. 12. usque ad 16. Carena de offic. Inquis. t. 2. tit. 1. §. 11. n. 95. Alberghinus in manuali qualificator. c. 6. per totum, Eymericus in direct. Inquisit. part. 3. q. 122. ubi Penna, Decianus l. 3. tr. crim. c. 41. Cantera qq. crimin. de hæretic. c. 1. n. 7. Riccius l. 5. de jure person. c. 13. Sanderus de visibili Monarch. l. 8. c. 31. Canus de locis Theol. l. 4. c. 2. Spondanus de cœmeteriis, lib. 4. cap. 2. p. 1. Scortia in select. epit. 8. theorem. 4. Petrus Herodius l. 1. Pandect. tit. 6. c. 9. Salelles t. 3. de mater. tribun. fidei, l. 6. c. 2. Thom. Delbene p. 1. de offic. Inquisit. dubit. 69. Murga tom. 2. disquisit. 1. dub. 12. cum sequent.

9 Impugnatur nostra assertio.

Sed in præsentem assertionem pro dubitandi ratione ita insurgo. Hæretici non sunt in Ecclesiæ gremio, c. non in nobis, ibi: Nobiscum autem estis in Baptismo, in Symbolo, in cæteris Dominicis Sacramentis; in spiritu autem unitatis, in vinculo pacis, in ipsa denique Ecclesia Catholica nobiscum non estis. Et c. si quis inquit, 1. q. 1. c. hæreticus 2. qu. 1. c. adversarius, 24. qu. 1. c. ipsa pietas, 23. q. 4. c. statutum, hoc. tit. in 6. Nam ad Ecclesiam nemo pertinet, nisi per Baptismum & fidem, c. firmiter, de summa Trinit. c. fin. de presbyter. non bapt. Sed hæreticus non habet fidem: ergo non pertinet ad Ecclesiam. Quam sententiam probant Bellarminus l. 3. de sacram. c. 4. Canus d. lib. 4. cap. 2. Spondan. d. p. 1. c. 2. Sanderus d. lib. 8. c. 31. Sed judicium Ecclesiæ non cadit in his, qui sunt extra eam, c. gaudemus, de divortiis, c. multi, circa medium, 2. q. 1. Ergo hæretici non possunt ab Ecclesia excommunicari. Augetur primo hæc difficultas ex eo, nam excommunicatio dicit separationem ab Ecclesia, & illius communione, c. omnis Christianus, cum sequent. 11. q. 3. c. 2. de except. ibi: Exclusus, & remotus, a qua hæretici omnes separati sunt, propter ipsam hæresim, c. quidam, ibi: ab exterioribus, c. inter hæresim, 24. qu. 3. Ergo excommunicatio caret effectu, cum hæretici per eam amplius ab Ecclesia separari nequeant. Augetur secundo hæc dubitandi ratio ex eo, nam ad infligendam excommunicationem monitio desideratur, c. sacris, ubi diximus, de sent. excom. in specie docet D. Paulus ep. 3. ad Titum, ibi: Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita. Igitur non præmissa trina monitione, hæretici, seu eorum defensores, seu receptatores, non manent excommunicatione ligati. Deinde in secundam partem præsentis assertionis, dum in ea docetur, hæreticos sepultura ecclesiastica privari, sic argumentor. Quilibet est sepeliendus in sepulchris majorum, c. 1. ubi probavi, de sepultur. ergo si hæretici habent sepulcra propria, & familiaria, prohiberi non debent in eis sepeliri. Facit textus disertus in l. 9. C. de hæret. ibi: Humanum, & pium hoc arbitrati, hæreticis permittimus [illegible] legitimis sepulchris.

10 De communicatione cum hæreticis prohibita.

Qua dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione scire oportet, omnem prorsus communicationem cum hæreticis ab Ecclesiæ Patribus prohibitam esse, can. 63. Apost. D. Clemens l. 2. const. c. 12. 13. 15. & 25. Fabianus Papa epist. 1. columna 1. Synodus Laodic. can. 9. 31. & 33. ibi: Non oportet cum hæreticis, vel schismaticis orare, Carthag. 4. can. 70. 71. & 72. Afric. 1. sub Cælestino can. 60. Bracar. 1. can. 15. Epaun. can. 15. Lateran. sub Alexandro III. can. 27. Lateran. sub Innoc. III. can. 3. sub Leone X. sess. 9. Plura Pontificum decreta, & SS. Patrum placita congesserant Ant. Augustin. in epit. Juris Pontif. l. 22. tit. 16. per totum, Bassl. de matrim. in appendice, c. 2. n. 4. Spondanus de cœmeteriis, l. 4. par. 1. c. 3. & probavi in can. 25. Concilii Illiber. adeoque communicatio cum hæreticis fidelibus prohibetur, ut cum eis assiduam communionem retinens suspectus de hæresi reddatur, ut probat Eymericus in Direct. Inquisit. par. 3. f. 234. Simancbas de Catholic. instit. tit. 11. imo & clerici cum hæreticis communicantes, ab officio, & beneficio suspenduntur, & si purgationem canonicam illis indictam præstare renuerint, aut in ea defecerint, pro convictis habeantur, c. inter, de purgat. canonic. Unde in Concil. Salisburg. relato ab Eymerico d. 2. part. comment. 82. diligenter ita cautum fuit: „Eos quoque observare debent parochi, qui ex hæreticorum locis, sive de hæresi suspectis veniunt, singulorum dicta, & facta animadvertant, ac de eorum vitæ consuetudine, & ratione cognoscant." Quare cum eis negotiari prohibetur, c. sicut Leo, hoc tit. eosque adire, seu visitare, c. accusatus, §. illos quoque, hoc tit. in 6.

11 Traditur ratio decidendi.

Unde apparet vera ratio præsentis assertionis; nam cum ex præcepto Apostolorum relato in d. can. 63. Apostolor. & firmato tot Ecclesiæ canonibus, prohibita sit communio Catholicis cum hæreticis, inde in præsenti docetur, hæreticos excommunicatos esse, idest ab omni Ecclesiæ, & fidelium communione seclusos: quam excommunicationem in hæreticos latam, antiquissimam esse omnium excommunicationum, quæ jure canonico sunt statutæ, innuitur a Gelasio I. in c. Acacius 1. & 2. 24. quæst. 1. dum ait in Acacium, eo quod non esset inventor novi erroris, sed veteris imitator, non esse novam sententiam ferendam, sed antiquam tantummodo renovandam. Siquidem ex quo tempore cœperunt Concilia in Ecclesia celebrari ad extirpandas hæreses, atque introductam esse consuetudinem excommunicandi, & anathematizandi hæreticos, videre est in canonibus supra citatis pro illustratione conclusionis: imo & excommunicationem hanc a jure divino provenire voluerunt, etsi minus recte, Ægidius in Enchiridio, Driedo l. 2. de libert. christ. c. 3. Quis tamen possit ex eorum novis constitutionibus ab hac excommunicatione absolvere, late explicant Bordonus, Castropalao, & Riccius in prax., Aravio in 33. moralibus, q. 12. per totum. Inde etiam provenit ratio, quare ipsis hæreticis denegetur ecclesiastica sepultura; nam cum communicare non possimus defunctis, quibus non communicamus vivis, c. sacris, ubi probavi, de sepultur. non potest hæreticus post mortem ad communionem per sepulturam ecclesiasticam admitti, cum illi superstiti denegaretur communio fidelibus Catholicis, ut probat Spondanus de cœmeteriis, lib. 4. p. 1. cap. 2. per totum. Sed etsi hæc pœna consequens sit excommunicationi ab hæreticis contractæ, tamen eam specialiter statuerunt Alexander III. in præsenti, Alexand. IV. in cap. quicumque, hoc tit. in 6. Gregorius IX. in epist. 4. relata ab Eymerico ad calcem direct. Inquisitor. fol. 3. & 17. Alfonsus in l. 8. tit. 13. par. 1. Probant Rojas de hæretic. singul. 181. Menoch. de arbitr. casu 374. n. 8. Farinac. de hæres. q. 1. & 2. §. 3. n. 98. & recte: nam ipsi sunt rei læsæ Majestatis, ut probat Spondanus de cœmeteriis, lib. 1. p. 1. c. 1. per tot. & dicemus infra in c. vergentis; sed reis læsæ majestatis denegabatur sepultura, tam apud Athenienses, ut ex Xenophonte & Thucidide probat Tiraquel. ad Alexandrum lib. 6. dier. Genial. c. 14. quam apud Romanos, teste Suetonio in Vespas. c. 2. Igitur recte hæreticis ob criminis immanitatem denegatur ecclesiastica sepultura. Nec hodie hæreticis tantum sepultura non conceditur, verum ossa eorum exhumantur, si discerni possint a Catholicis, & comburuntur, memoria ipsius hæretici damnata, ut factum fuit in Concilio Constantiensi cum Joanne Vvicleff, ut liquet ex ipso Concilio, sess. 8. & referunt praxim hanc approbantes Penna ad Eymericum, 3. par. direct. comment. 92. Simanc. de Catholic. instit. tit. 17. n. 20. Paramus de orig. Inquisit. lib. 3. quæst. 4. num. 88. Carena de offic. Inquisit. 2. part. titul. 19. num. 12. Marthà de jurisd. part. 1. casu 19. num. 3. Marquez in gubern. Christ. lib. 1. c. 14. Gomez lib. 3. variar. c. 1. n. 79. & variis exemplis similem hæreticorum exhumationem probant Ant. Sabellicus l. 8. Æneid. c. 18. Nicephorus Calixtus lib. 17. hist. eccles. c. 17. Beyerlinck in theatro vitæ humanæ, verbo Cadaver, fol. 19. Torreblanca de jure spirit. lib. 11. cap. 13. n. 16. Decianus lib. 3. tract. crim. c. 37. n. 5. Farinac. de hæres. qu. 197. n. 94. Paramus de orig. S. Inquisit. lib. 2. c. 5. tit. 3.

12 Dissolvitur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam contrarium, videlicet hæreticos adhuc esse in Ecclesia, probat Alfonsus a Castro l. 2. de justa hæretic. punit. ex eo, quia hæretici retinent characterem Baptismi c. quod quidam 1. q. 1. c. non ex vobis, de consecr. dist. 4. & ita adhuc videntur membra Christi, & Ecclesiæ. Quare pro hujus difficultatis solutione dicendum est, hæreticos vere in Ecclesia non esse, juxta tradita supra

supra pro dubitandi ratione; ad eam tamen jurisdictionis rationem pertinere, & ideo licet hæretici exeant prorsus commodis illis, quæ communionis gratia conceduntur existentibus in Ecclesia, possunt tamen compesci, & puniri ratione fidei, quam susceperunt, & servare promiserunt in Baptismo, ut sequenti textu dicemus, ut etiam contingit in desertore militiæ terrestris, quem dux exercitus compellit ad redeundum ratione sacramenti præstiti, cum militiæ nomen dedit, *l. desertorem, ff. de re milit.* & in monacho deserente monasterium, qui ab Abbate repeti potest. Sic similiter Christianus in hæresim lapsus subest Ecclesiæ ratione Baptismi suscepti, licet in ejus gremio, & fidelium communione non persistat. Docuit Ricciolus *l. 5. de jure person. c. 11.* Nec obstat primum argumentum ipsius dubitandi rationis, deductum ex D. Paulo, & *ex d. c. sacris*. Nam verum est, quoscumque hæreticos exteros ipso jure excommunicatos esse, ex præsenti textu, & aliis adductis pro ejus confirmatione. Quæ anathematizatio repetitur singulis annis a Romano Pontifice in Bulla, quæ Romæ legitur feria 5. cœnæ Domini, ut habetur in capite ejusdem Bullæ. Et licet juxta D. Paulum, ipsius tempore saltem desideraretur monitio, quia tunc primum hæreses oriri cœperant, nec adhuc erant per Ecclesiam damnatæ, nec hæreticorum pertinacia ante monitionem satis nota fuerat; tamen postquam hæreses damnatæ ab Ecclesia reperiuntur, in eas incidentes subversos se manifeste ostendunt; & ita ipso facto excommunicationem incurrunt. Nec obstat textus *in d. c. sacris*; nam procedit in excommunicatione ab homine ferenda, quæ prævium monitionem requirit, non vero illa, quæ fertur a jure, quia jus ipsum, quo statuitur, quoscumque hæreticos esse excommunicatos, instar præviæ monitionis est. Nec obstat secundum argumentum ipsius difficultatis; nam nisi hæreticus per hæresim segregatur, ac exclusus ab Ecclesiæ gremio fit, tamen per excommunicationem fortius, & magis separatur; siquidem privatur communione extrema fidelium, ut docuit D. Thomas 2. 2. q. 10. ar. 9. Hodie autem etiam post extravagantem *Ad evitanda*, Martini V. ut hæretici vitentur, sufficit, quod hæretici declarati sint absque denunciatione censuræ, quia secundum jus, & communem fidelium existimationem eo ipso quod aliquis hæreticus est, habetur etiam ipso facto præcisus, & excommunicatus; quia notissimum est, excommunicationem juris non separari ab hæresi. Nec obstat secunda difficultas: nam cum filii in sepulchris parentum tantum usum ex beneficio ecclesiæ, non vero dominium, aut possessionem habent, *l. si sepulchrum, C. de religiosis, l. ossa, ff. eod.* & talis usus consistat tantum in mortui illatione ex Ecclesiæ concessione, non possunt, qui per hæresim extra Ecclesiam sunt, ratione ipsius usus sepeliri in sepulchris majorum, cum ipsa gratia, seu privilegio Ecclesiæ reddantur indigni, *l. 1. C. Theodos. & Justin. de hæreticis*, ibi: „ Privilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, „ Catholicæ tantum legis observatoribus prodesse oportere: „ hæreticos autem, atque schismaticos, ab his privilegiis alie- „ nos esse debere. *Justinianus in novel. 109. c. 1.* ibi: Nec ju- „ stum esse æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos fieri „ privilegiis. „ Quare cum hoc jus sepulturæ totum ex auctoritate Ecclesiæ proveniat, potest Ecclesia ob crimen hæresis hæreticos privare usu sepulchri familiaris, seu hæreditarii, non obstante dicta lege 9. C. *hoc tit.* ut probat Spondanus *de cœmeteriis, supra.*

C A P U T IX.

Lucius *a* tertius.

AD abolendam diversarum hæresum pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet ecclesiasticus excitari, cui nimirum Imperialis fortitudinis suffragante potentia, & hæreticorum pravitas in ipsis falsitatis suæ conatibus elidatur, & catholicæ simplicitas veritatis in Ecclesia sancta resplendens, eam ubique demonstret ab omni execratione falsorum dogmatum expiatam. Ideoque charissimi filii nostri Frederici Illustris Romanorum Imperatoris semper Augusti *b* præsentia pariter, & vigore suffulti, de communi consilio fratrum nostrorum, necnon aliorum Patriarcharum, Archiepiscoporum, multorumque Principum, qui de diversis partibus Imperii convenerunt, contra ipsos hæreticos, quibus diversa capitula diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti generali sanctione consurgimus, & omnem hæresim, quocumque nomine censeatur, per hujus constitutionis seriem, auctoritate Apostolica condemnamus. In primis *c* Catharos, & Paterinos, & eos, qui se Humiliatos, vel *d* Pauperes de Lugduno falso nomine mentiuntur: Passaginos, & Jophepinos, *e* Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait *f* Apostolus, denegantes, auctoritatem sibi vindicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat; Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? omnes, qui vel prohibiti, vel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica Sede, vel ab Episcopo loci susceptam, publice, vel privatæ *g* prædicare præsumpserint; & universos, qui de sacramento corporis, & sanguinis Domini Jesu Christi, vel de baptismate, seu peccatorum confessione, aut de matrimonio, vel reliquis ecclesiasticis Sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Rom. Ecclesia prædicat, & observat; & generaliter quoscumque eadem Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi per diœceses suas cum consilio clericorum; vel clerici Episcopi sede *h* vacante cum consilio, si oportuerit, vicinorum Episcoporum hæreticos judicaverint, pari vinculo perpetui anathematis innodamus. Receptatores, & *i* defensores eorum, cunctosque pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis pravitatem, patrocinium præstiterint aliquod, vel favorem, sive consolati, sive credentes, sive perfecti, seu quibuscumque superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus subjacere sententiæ. Quia vero peccatis exigentibus quandoque contingit, ut ecclesiasticæ severitas disciplinæ ab iis, qui virtutem ejus non intelligunt, condemnetur: præsenti nihilominus ordinatione sancimus, ut qui manifeste fuerint in supradictis erroribus deprehensi, si clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fucatus, totius ecclesiastici ordinis prærogativa nudetur, & sic omni pariter officio, & beneficio ecclesiastico spoliatus sæcularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus, nisi *j* continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice consenserit *k* abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, quem aliqua prædictarum pestium notoria, vel privata culpa resperserit, nisi prout dictum est, abjurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis judicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem. Qui vero inventi fuerint sola Ecclesiæ suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ *l* subjacebunt. Illos autem, qui post abjurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii Antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus *m* relinquendos, bonis damnatorum clericorum Ecclesiis, quibus deserviebant, secundum sanctiones legitimas applicandis. Sane prædictam excommunicationis sententiam, cui omnes præcipimus hæreticos subjacere, ab omnibus Patriarchis, & Archiepiscopis, in præcipuis festivitatibus, & quotiens solemnitates habuerint, vel quamlibet occasionem, ad gloriam Dei, & reprehensionem hereticæ pravitatis, decernimus innovari, auctoritate Apostolica statuentes, ut si quis de ordine Episcoporum negligens in his fuerit, vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab Episcopali habeatur dignitate, & administratione suspensus. Ad hæc de Episcopali consilio, & suggestione culminis Imperialis, & Principum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiscopus, & Episcopus per se, vel Archidiaconum suum, aut per alias honestas, idoneasque personas, bis, vel semel *n* in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, vel plures boni testimonij viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam viciniam jurare compellat; quod si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita, & moribus dissidentes, eos Episcopo, vel Archidiacono studeat indicare. Episcopus autem, seu Archidiaconus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriæ consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam, in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcoporum judicio puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem superstitione damnabili respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis, quæ prænominatæ sunt, percellantur. Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, Consules civitatum, & aliorum locorum, juxta commonitionem Archiepiscoporum, & Episcoporum, præstito corporaliter juramento *o* promittant, quod in omnibus prædictis fortiter, & efficaciter, cum ab eis fuerint exinde requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt, & studebunt, bona fide juxta officium, & posse suum Ecclesiastica simul, & Imperialia statuta, circa ea, quæ diximus, executioni mandari. Si vero id observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur & ad alios nullatenus assumantur, nihilominus excommunicatione ligandi, & terræ ipsorum interdicti

senten-

sententiæ supponantur. Civitas autem, quæ his decretalibus institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio civitatum, & Episcopali se noverit dignitate privandam. Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetua infamia condemnatos, ab advocatione, & testimonio, & aliis publicis officiis decernimus repellendos: si qui vero fuerint, qui a lege diœcesanæ jurisdictionis exempti soli subjaceant Sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in iis, quæ superius sunt contra hæreticos statuta, Archiepiscoporum vel Episcoporum judicium subeant, & eis in hac parte tanquam a Sede Apostolica *p* delegatis pareant, non obstantibus libertatis suæ privilegiis.

N O T Æ.

1 a *Lucius III.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. fin.* nullibi tamen exprimitur, an alicui Prælato præsentem direxisset constitutionem; & credo eam pro omnibus regionibus, ubi tunc hæreses vigebant, ac pullulabant, edidisse, eamque fecisse Veronæ, ubi convenerant anno 1185. ipse Pontifex, Fridericus Imperator, & alii Ecclesiarum Prælati, non quia ibi Concilium celebrarent, ut aliqui putarant, cum tantum conventum ibi haberent pro quorundam negotiorum expeditione, ut refert Baronius anno 1185. & ni fallor tunc ex consilio dictorum Prælatorum, & favente Imperatore Lucius edidit præsentem constitutionem, cujus alia pars refertur *in c. prætereaa, de arbit.* ut jam notavi ibi.

b *Præsentia.*) Quia ipse Fridericus Imperator anno 31. sui Imperii convenerat cum ipso Pontifice Veronæ, ut refert Baronius *ubi supra*.

c *Catharos, & Paterinos.*) De quibus egi superiori textu.

d *Pauperes de Lugduno.*) Qui cœperunt temporibus Alexandri III. anno fere 1160. seu 1170. qui etiam dicuntur Valdenses, a quodam Valdone cive Lugdunensi, qui facultatibus in pauperes distributis, arrogater prædicatoris officium usurpavit, & cum esset ignarus, ipse multipliciter erravit, & alios errare fecit, ut referunt Gualterus *sæcul. 12. cap. 15.* Prateolus *l. 15. de hæreticis, verbo Pauperes de Lugduno, n. 13.* Æneas Silvius *l. de origine Bohemorum, c. 35.* Guido Carmelita *anno Domini* 1170. Abbas Urspergensis *in chron.* Trithemius *in chron. anno* 1170. a quo cive Lugdunensi appellati sunt Pauperes de Lugduno, ut probat Penna *ad Eymericum, 2. p. Directorii, comment. 38.* quorum errores, & perditissima dogmata referunt Genebrardus, & Sylvius *supra*, Salelles *tom. 2. de materiis tribunal. S. Inquisitionis, lib. 3. cap. 14. reg. 167.* Eorum hæreses damnatæ fuerunt in Synodo Romana, & in Concilio Lateran. sub Alexandro III. celebrato, ut jam notavi *in cap. fin. de Relig. dom.*

2 e *Arnaldistas.*) Arnaldus genere Brixianus, cum aliquot annis in Galliis litterarum studiis operam dedisset, anno 1139. Brixiam reversus, se religiosum professus est, cumque eloquentia non parum valeret, novas, pravasque opiniones in Ecclesia seminavit, negans monachos, clericosque, aut Episcopos aliquid proprii habere posse, omniaque Principum esse asserens. Quare cum Ecclesiam Brixiensem turbaret, ab ejus urbis Episcopo accusatus fuit in Concilio Later. ubi condemnatus, ex Italia egredi jussus fuit: sed postea in Italiam reversus, Romæ tumultum suscitavit, ut Senatores a Magistratibus creati a Pontifice recederent; quare ab urbe expulsus, tandem Romæ combustus fuit, & ejus cineres in Tiberim sparsi, ut referunt Otho Frisingensis *lib. 2. c. 28.* Baron. *anno* 1155. Salelles *d. l. 3. c. 14. reg. 169. n. 89.* Pancirola *l. 2. var. c. 178.* De eo D. Bernard. *ep. 169.* ita scribit: " Arnal- „ dus de Brixia, cujus conversatio mel, & doctrina vene- „ num, cui caput columbæ, cauda scorpionis est, quem Bri- „ xia evomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania „ abominatur, Italia non vult accipere, fertur esse vobi- „ scum; videte quæso ne vestra auctoritate plus noceat. " Ab ipso Arnaldo ejus sectatores Arnaldistæ dicti sunt, ut probat Theophilus Raynaud.

f *Apostolus.*) Ad Romanos *c. 10.* Eo sensu Gregorius Turon. *l. 2. hist. c. 23.* scripsit illud, " Sine hæresi accipi non „ potest, ut in Ecclesia non obediatur Sacerdoti Dei, cui ad „ pascendum oves commissæ sunt: & ille se ingerat potesta- „ ti, cui nec ab hominibus, nec a Deo aliquid est com- „ missum. "

3 g *Prædicare.*) Ut dicemus infra *in c. 12.*

h *Sede vacante.*) Non quia Episcopi, aut clerici Sede vacante facultatem habeant definiendi dubia circa fidem, aut discernendi falsam a vera doctrina, quia hoc tantum ad Pontificem, seu Concilium generale spectat, *c. quoties, 24. q. 1. c. majores, de Baptismo*: sed cum aliqui errant in his, quæ jam definita sunt per Ecclesiam, possunt Episcopi eos hæreticos declarare, ac in eos animadvertere: quo modo verba hæc accipiunt Anania & Penna *in præsenti*, Albertinus *de agnosc. assert. q. 8. n. 5.* & facit textus *in c. super quibusdam, §. 1. de V. S.*

i *Defensores.*) De quibus plura addiscemus infra *in c. 13. §. credentes.*

4 j *Continuo.*) Quando tamen dicatur hæreticus continuo pœnitentes, non constat apud Interpretes, ut videre est apud Barbosam *in præsenti*, Carenam *de offic. Inquisit. p. 2. tit. 2. §. 2.* Sebastian. a Salelles *t. 3. de materiis Tribun. S. Inquisit. lib. 5. c. 5. regul. 385.* Illud certum est, non solum admittendum esse ad reconciliationem hæreticum, qui primo interrogatus in judicio confessus fuit errorem suum cum signis veræ pœnitentiæ; verum & eum, qui in quocumque statu processus errorem fatetur, etiam in ipsa tortura, vel postea, ut docuerunt Carena, & Salelles, *supra*, Penna *ad Eymericum, 3. p. Directorii, comment. 4.* Grillandus *de hæretic. q. 5. n. 2.* Farinac. *de hæres. q. 193. §. 1. a n. 17.* Sousa *l. 2. aphorism. Inquisit. cap. 44. n. 7.* Diana *par. 4. tr. 8. resol. 24.* Trasmiera *de polygam. l. 3. q. 21.* & cavetur expresse *in instruct. 12. Hispan.* imo etsi post sententiam mortis ipsi reo intimatam, privatim in suo carcere, vel in ipsa hora, dum adducitur ad locum, ubi sententia ipsa publice recitanda est, pœniteat, admittendus est ad reconciliationem, ut docent in præsenti, & infra *in c. excommunicamus*, Cardinalis, Joannes Andreas, Abbas, & Ananias, Sylvester *in summa, verbo Hæresis* Penna *d. comment. 42. n. 175.* Farinac. *dicta q. 143. §. 2. n. 36.* Diana *d. resol. 24.* Salelles & Carena *supra*, Trasmiera *ubi proxime*, qui testatur de hac praxi omnium Tribunalium. Unde hæc verba *continuo*, & *confestim*, hujus textus, ipsi accipiunt, hoc est post sententiam, antequam tradatur brachio sæculari: quæ praxis ut pia sequenda est, etsi præsenti constitutioni minus consona videatur, cum expresse Lucius in præsenti agat de reo pœnitente continuo, & confestim post deprehensionem erroris, videlicet statim ac apprehensus est in ipsa hæresi, ac carceri mancipatus, necnon ad judicium adductus: dictio enim *confestim*, significat cum primum judicis copia haberi potest, *l. 2. §. confestim, ff. ad Treb.* Barbosa *de dictionibus dict. 65. n. 68.* Sed quia juxta benignitatem, & pietatem aliquam novam admittunt dictiones hæ *continuo*, & *confestim*, ut ex aliis docet ipse Barbosa, ideo in Tribunalibus S. Inquisitionis receptum est, ut continuo dicatur pœnitere, etiam qui post sententiam publice recitatam pœnitet; pro qua praxi facit textus *in c. excommunicamus 15. §. 1. h. t.* ubi ita generaliter cavetur: " Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad condignam pœnitentiam agendam, in perpetuum carcerem detrudantur. " Ubi nulla facta distinctione temporis, intra quod hæreticus errorem suum fateretur, ad pœnitentiam admittitur. Imo & postquam hæreticus judici sæculari relaxatus est, & in ipso loco supplicii reperitur, si errorem suum agnoscens pœnitentiam petierit, admittendus est ad reconciliationem, ut probant Penna, Farinacius, Trasmiera, & Salelles, ubi proxime; crederem tamen, hanc benignam sententiam sequendam esse, cum ipse reus magna, & vera contritionis signa dedit: alias cum potius metu mortis imminentis converti credatur, rectius facient inquisitores, si sententiam exequi mandaverint. Vide ante instructiones 11. & 24.

k *Abjurare.*) Ad quam abjurationem omnes hæretici tenentur, alias, nisi abjuratis propriis erroribus, Ecclesiæ reconciliari nequeunt, *c. si quis 42. c. in Ecclesia 68. 1. q. 1. c. si quis 8. c. salubriter, c. donatum, 1. q. 7.* plura Ant. August. *in epit. l. 11. tit. 70.* & probant *in can. 12. Concil. Elib.* ubi de origine, & forma hujus abjurationis egi. De ejus differentiis, ac requisitis late egerunt Eymericus *in 3. part. Directorii*, ubi Penna *comment. 37.* Sousa *li. 2. aphor. Inquisit. c. 40.* Carena *de offic. Inquisit. part. 3. tit. 11.* Salelles *de materiis Tribunal. S. Inquisit. t. 5. c. 3. per totum*, Simanca *de Catholicis, tit. 11. & in Enchirid. tit. 53.* Illud non omittam, olim hæreticos post abjurationem suorum errorum ungi consuevisse sacro chrismate in fronte, oculis, naribus, ore, & auribus, ut ex Concil. Constant. 1. probat Menardus *in notis ad l. sacram. D. Gregorii, fol. 213.* Hæc abjuratio hæresis libello oblato omnibus hæreticis semper injuncta fuit: aliqui vero, ut Novatiani, ultra abjurationem, per chrismatis unctionem recipiebantur. Synodus Nicæna 1. *can. 9.* & Nicæna 2. *can. 5.* quia Novatiani Episcopi a se baptizatis manus non imponebant, nec chrisma conferebant: unde eos objurgat Pacianus *ep. 3. ad Symp.* his verbis: " Vestræ plebi unde spiritus, quam non consignat unctus sacerdos? Theodoretus *l. 3. hæretic. fabul. c. 5.* ibi: Iis, quos baptizant, sanctissimum chrisma non præbent: quapropter eos, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ conjunguntur, laudatissimi PP. inungi præceperunt. " Unde illis hæreticis, & similibus ad Catholicam fidem redeuntibus tribuendum censuit Ecclesia sacramentum, quod omissum fuerat ob hæresim. Syricius Pontifex *in ep. ad Himerium, cap. 1.* ubi agens de Arianis ait: " Quos nos cum Novatianis, aliisque hæreticis, sicut in Synodo constitutum est, per invocationem solam septiformis Spiritus, Episcopalis manus impositione Catholicorum conventui sociamus, quod etiam totus Oriens, Occidensque custodit. *Conc. Arel. 2. can. 1.* ubi cavetur „ Ut hæreticis, qui in Trinitate baptizati sunt, ab hæresi redeuntibus, manus tantum imponatur, ut accipiant Spiritum sanctum. " Idem omnino decreverunt Innocent. I. de Novatianis, & Montensibus *in epist. ad Victricium*; & Leo I. *in ep. ad Rusticum*, & in Concil. Arelat. 2. habito anno 452. ita cavetur in can. 19. " Bo- „ nosiacos autem ex eodem errore venientes, quos sicut A- „ rianos baptizari in Trinitate manifestum est, si interrogati „ fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrisma- „ te, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit. *Et in* „ *Synodo Arausic. 1. anni 441. c. 1. ita legitur*: Hæreticos in „ mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderant, si „ desit Episcopus, a Presbyteris cum chrismate, & bene- „ dictione consignari placuit. *Concilium Epaon. can. 16.* „ Presbyteris propter salutem animarum, quam in cun- „ ctis optamus desperatis, & decumbentibus hæreticis, „ 5

„ si conversionem subitam petant, christinatæ permittimus „ subveniri: quod omnibus conversuris, si sani sunt, a „ Episcopo expetendum. “ Alii vero hæretici, qui Confirmationis sacramentum ignorabant, tantum per pœnitentiam communioni restituebantur. Greg. Magnus l. 9. regist. ep. 161. Illustrat P. Marcha in notis ad can. 2. Conc. Claromont. ubi hæc verba refert ex quadam veteri Græca collectione: “Nestorianos vero, & Eutychianistas oportet transcribere libellis, & hæresim anathematizare, una cum Nestorio, Eutyche, Dioscoro, & Severo, & iis, qui similia sentiunt, & ceteras omnes hæreses, & participes fieri sanctæ communionis. “

l Subjiciebantur.) Cap. excommunicamus 13. §. qui autem infra hoc tit. ubi dicemus.

6 m Relinquendus.) Consonant caput Accusatus, in princip. & §. eum vero, & §. ille quoque, hoc tit. in 6. qui textus desumptus est ex Bulla Alexan. IV. quæ incipit, Quod super, quam refert Eymericus ad calcem Director. Inquisit. Concil. Narbon. can. 6. & ita relapsi, quamvis pœnitentes, nulla abjuratione facta, sunt omnino tradendi brachio sæculari, ita ut recepto sacramento Pœnitentiæ, prius strangulentur, & postea defuncti comburantur: si vero impœnitentes, & pertinaces persistant, vivi flammis tradantur: quam praxim communiter receptam probant Penna ad Eymericum, 3. p. Directorii, comment. 83. Sousa in Instit. theorem 36. n. 2. Farinac. de hæresi, qu. 191. n. 4. Sanctarellus eod. tract. c. 42. n. 17. Simanchas de catholic. inst. tit. 57. n. 16. in l. 1. tit. 3. n. 171. lib. 8. recopil. Decianus lib. 5. tract. crimin. c. 26. n. 7. Cantera qq. crimin. de hæretic. c. 1. num. 13. Delbene de offic. Inquisit. dubit. 161. cum seq. Suarez de fide, disput. 23. sect. 2. Carena de offic. Inquisit. part. 2. tit. 2. §. 6. Castropalao t. 1. oper. moral. tr. 4. disp. 6. punct. 2. n. 9. Sousa in aphorism. Inquisit. l. 2. c. 45. Salelles t. 3. de materi. Tribun. sanct. Inquisit. l. 4. §. 6. regul. 511. Ratio est, tum quia is, qui semel lapsus veniam obtinuit, & hæresim abjuravit, & ad libertatem peccandi quadam confidentia abutitur, indignus est reconciliationis beneficio, nec ei parcendum est, qui impunitatem veteris delicti non emendatione, sed consuetudini deputavit, l. 3. C. de Episc. aud. junctis traditis a Gometio l. 3. variar. c. 3. n. 61. Padilla in l. transigere, n. 47. C. de transact. Julio Claro in pract. §. ult. q. 59. n. 9. Tum etiam quia conversio hæretici relapsi, qui semel inconstans fuit, nec præstitit id, quod per abjurationem promiserat, sed Ecclesiam decepit, præsumitur simulata, juxta regulam Semel malus, de R. J. lib. 6. & quia Ecclesia, quæ ex præteritis præsumit circa futura, c. sicubam, de præsumpt. & corda non intuetur, minime admittendam talem conversionem judicavit; docent, & argumentis hæreticorum satisfaciunt, quibus ipsi probare intendunt relapsis pœnitentiam esse concedendam, D. Thomas 2. 2. q. 11. art. 4. Castro l. 2. de justa hæret. punit. c. 2. Simanc. de Cathol. instit. tit. 57. n. 10. Licet autem relapsis venia non concedatur, ut mortem, aut relaxationem evitent, petentibus tamen pœnitentiam quoad salutem spiritualem Ecclesia non denegat, quia nemini claudit gremium, c. duo, 23. q. 4. l. fin. C. de summa Trinit. Covar. lib. 2. c. 10. n. fin. Gamma de sacrament. præstand. q. 1. num. 9. faciunt, quæ de pœnitentia lapsis præstanda, non vero communione, adduxi in c. 1. Concil. Illiber. Et licet ultimo supplicio damnatis regulariter Eucharistia concedatur, Clement. unic. de pœnit. & remiss. tamen generali consuetudine Inquisitionum Hispaniæ receptum est, ut his relapsis etiam pœnitentibus sacramentum Eucharistiæ non ministretur, ut testatur Carena ubi proxime.

7 Valde autem cavere, & attendere debent Inquisitores an vere relapsus sit reus, ut ejus persona judici sæculari relaxetur; nam alius est relapsus vere, qui scilicet deprehenditur in hæresim abjuratam recidisse, de quo agitur in præsenti, & in c. super eo, c. accusatus, §. eum, hoc tit. in 6. quem explicant Mantique annot. Clem. num. 1214. c. 3. n. 9. Bocanus de fide, c. 15. qu. 9. Petrus Gregor. l. 2. syn. tit. 5. cap. 2. alius est relapsus præsumptus per juris interpretationem, qui scilicet post abjurationem vehementem hæresis suspicionem, in ipsam hæresim incidit, de quo agitur in d. c. accusatus, in princip. & in §. ille quoque: nam eo casu ex hæresi subsequuta deducit jus vehementem præsumptionem, scilicet in veritate præcessisse hæresim, sed probationem defecisse, d. c. accusatus, juncta ejus integra, quæ exstat in l. 5. direct. Inquisit. Inde deducitur, relapsum vere, vel præsumptive, quoad juris effectum neminem esse, nisi præcedebat abjuratio solemnis, per quam Ecclesiæ reconciliatur reus; juxta præsentem textum, & in d. c. accusatus, & in d. c. super eo, ibi: in abjuratum: secundum quos effectus relapsus non tam tribuitur hæresi, quam abjurationi, per quam reconciliatus obligatur Ecclesiæ. Deinde infertur, non esse quem relapsum, nisi relabatur in eamdem hæresim abjuratam, nec satis esse in diversam relabi, ut constat ex hoc textu ibi, in ipsa, c. super eo, c. accusatus, §. eum, hoc titulo, l. 6. docent Castro de justa hæretic. punit. c. 2. Simanc. de Catholicis, tit. 57. n. 6. Et licet abjurans aliquam hæresim censeatur per consequens omnes hæreses abjurasse, quatenus connexæ sunt, c. excommunicamus 13. hoc titulo, juncto D. Thoma 2. 2. q. 5. artic. 5. formaliter tamen, & expresse solum abjurat hæresim, quam exprimit, vel omnes, si generaliter aut indefinite abjuret. Oportet autem, ut quis dicatur relapsus, quod reincidat in hæresim formaliter abjuratam, ut satis deducitur ex præsenti textu: quare consuetudine receptum est ad removendum omne dubium, ut omnes lapsi abjurent generaliter quamcumque hæresim, ut notarunt Salelles, & Carena ubi supra. Adhuc in hac relapsorum parte praxi receptum vidi, ut quidam verus relapsus Curiæ sæculari non traderetur, quia in initio secundæ causæ Inquisitores more solito, & recepto in primis causis, polliciti fuerunt illi misericordiam consuetam, & receptam cum bonis pœnitentibus. Unde ipse confessus fuit relapsum, & ita reconciliatus, non vero judici sæculari traditus fuit. Similiter alius, qui confessus fuit in secunda causa, se abjurasse formaliter in Inquisitione Eborensi Lusitaniæ, & postea confessus fuit relapsum in secunda causa, quia non constabat de prima abjuratione, nisi per ejus confessionem, non fuit traditus judici sæculari. Etiam alius, cui injuncta fuit abjuratio de vehementi, cum postea in secunda causa confessus fuit lapsum formaliter, non fuit traditus brachio sæculari, quia apparuit in priori causa injuste abjurationem de vehementi illi injunctam fuisse. Etiam me præsente, cum quidam post formalem abjurationem, ut relapsus in idem delictum fuisset in carcerem detrusus, & confessus fuisset factum, sed negasset intentionem, fuit torturæ suppositus; & cum ibi intentionem fateretur, ejus persona Judici sæculari tradita fuit.

8 n Semel in anno.) Cap. excommunicamus, §. adjicimus infra hoc tit. ubi dicemus.

o Juramentis præmittant.) Cap. excommunicamus, §. moneantur, infra hoc tit. ubi illustrabimus.

p Delegatis.) Unde deducitur, non obstante quocumque exemptionis privilegio, posse Episcopum simul cum Inquisitoribus procedere contra religiosos cujuscumque Ordinis; & cum hæc potestas in religiosos sit delegata, non potest Vicarius Sede vacante hanc jurisdictionem exercere in religiosos exemptos, quia Capitulum vacante Sede non succedit in jurisdictionem delegatam, sed tantum ordinariam, ut resolvunt Farin. de hæresi, q. 186. n. 177. Carena de officio Inquisit. part. 2. tit. 6. l. 1. §. 3. Diana p. 8. tract. 4. resol. 37.

COMMENTARIUM.

9 Ex hac dimissa constitutione sequens Assertio disputanda est: “ Hæretici impœnitentes, seu pertinaces in errore tradendi sunt Curiæ sæculari, & si clerici sunt, prius degradantur, & omnibus beneficiis privantur. “ Probant eam textus in c. 1. cum contumacia, c. penult. hoc tit. in 6. c. excommunicamus 15. infra hoc tit. Illustrant ultra congestos in præsenti a Barbosa Pot. Greg. l. 2. partis. t. 6. c. 8. & de beneficiis, c. 26. Eymericus 2. p. directorii, q. 4. Farinacius de hæresi, q. 190. n. 2. Carena de off. Inquisit. p. 2. tit. 6. §. 3. Decianus l. 5. tract. crimin. cap. 55. Simanc. de Catholicis, tit. 48. n. 6. Jul. Clarus l. 5. sent. §. hæresis, D. Thoma 2. 2. q. 11. art. 4. Pater Suarez de fide, disp. 23. sect. 2. n. 3. Castropalao t. 1. oper. mor. tract. 4. disp. 5. puncto 2. Salelles 3. p. art. de materiis Tribun. sanctæ Inquisitionis, l. 5. c. 6. regul. 303.

Concilia tradun, & pœnæ.

10 Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Errantis pœnam tantum esse doceri, dixit Plato, & docuerant Seneca in Tragœd. ibi:

Impugnatur prædicta assertio

Quis unquam scelerit errori dedit?

Et de ira l. 14. “ Non est prudentis errantes odisse, alioquin ipse sibi odio erit. Marcus Antonin. l. 14. Si potes, meliora doce: si non potes memento in hoc tibi lenitatem datam; ipsi Dii lenes sunt talibus. D. Chrysost. epist. 4. ad Ephes. vers. 17. ibi: Eum qui ignorat, nec malo affici, nec accusari oportet, sed æquum est, ut discat, quæ ignorat. “ Quod præcipue procedit circa religionem, quæ suadenda est, non imponenda. Tertul. ad Scapul. “ Hoc ad irreligiositatis elogium concurrit, adimere libertatem religionis, & interdicere optionem divinitatis, ut non liceat mihi colere, quem velim, sed cogar colere, quem nolim. Atque adeo & Ægyptiis permissa est tam vanæ superstitionis potestas, avibus, & bestiis consecrandi, & capite damnandi, qui aliquem hujusmodi Deum occiderit. Valentin. laudante Ammiano Marcel. lib. 30. ibi: Nec quemquam inquietavit, nec ut hoc coleretur, imperavit: nec interdictis minacibus subjectorum cervicem ad id, quod ipse coluit, inclinabat, sed intemeratas reliquit has partes, ut reperit. Sic Lactantius l. 5. instit. cap. 20. & 21. ait: Cogi religionem non posse, & verbis, non verberibus constitui: nec quidquam esse tam voluntarium quam religionem. & Christianos non esse Ægyptiis pejores. “ Plura adduxi in c. sicut, de Judæis. Et si hoc generaliter in quacumque religione amplectenda, & retinenda procedit, multo justius, & facilius in nostra vera fide Catholica, ad quam recipiendam noluit Christus Dominus neminem hujus vitæ pœnis, aut earum metu pertrahi, juxta D. Joannem c. 6. vers. 67. Lucam c. 9. vers. 54. Matthæum c. 13. vers. 24. Apostol. ad Rom. c. 8. vers. 15. ad Hebræos c. 2. vers. 15. quo sensu verissimum est illud Tertul. Lex nova non se vindicat ultore gladio. Et D. Clemens in suis constitutionibus, de Christo Domino ait: “ Liberam reliquit hominibus arbitrii potestatem, non morte temporali eos puniens, sed in altero sæculo ad reddendam rationem vocans. D. Athanasius in epistola ad Solitariam vitam agentes: Dominus non cogens, sed libertatem suam voluntati permittens, dicebat quidem vulgo omnibus: Si quis vult venire post me; Apostolis vero: Numquid & vos abire vultis? D. Chrysostomus ad eumdem Joannis locum, ibi: Interrogabat, an & ipsi velint discedere? quod omnem est amoventis vim, ac necessitatem. D. Cyprian. ep. 55. Conversus ad Apostolos suos dixit: Numquid & vos vultis ire? servans scilicet legem, qua homo libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimetipsi vel mortem appetit, vel salutem. “ In Arianam hæresim acriter invehitur Athanasius ubi proxime, quod prima in contradicentes usa esset judicum potestate, & quos non potuisset verbis inducere, eos vi, plagis, carceribus ad se pertrahere niteretur: atque ita, inquit, seipsum, quam non sit pia, nec Dei cultrix, manifestat. Leo Magnus epist. 73. non majorem pœnam de hæreticis poscit, quam ut sacerdotio, & urbe excluderentur. Socrates adversus Theodosium Episcopum, l. 5. cap. 3. de Macedonianis nimium persequentibus: Hoc, inquit, non erat de more orthodoxæ Ecclesiæ, quæ homines persequi non solebat. Et ut ait Leo, ubi supra: Quid vero profuit sanguis effusus hæreticorum, nisi ut ipsi suos etiam Martyres haberent, licet falsos? Quemadmodum Optatus Milevitanus notavit, & pluribus post sæculis D. Bernardus ser. 66. in Cantica, sub finem. Ecclesia enim sanguinem abhorret, longe dissensus, ut para, veraque est, ab impuro, falsoque Mahometi Alcoranismo, de quo Richardus Monachus Ordinis Prædicatorum, in confut. Alcoranismi, c. 10. ait: Ille adversus nos credentes Alcorano clamat: Interimite, interimite: atque Alcoranismi sacerdotes verba pro illo facturi nudant ensem, eumque manu tenent. Nostrum vero Evangelium docet orandum pro inimicis, ac nostri sacerdotes non ensem, sed crucem tollunt, non violentiæ, sed mansuetudinis signum ostendentes. D. Bernardus ser. 64. Hæretici capiantur potius, quam effugentur; capiantur dico, non armis, sed argumentis, quibus refellantur errores eorum. D. Aug. ep. 48. Neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Athan. apol. 2. Coder, & vincula aliena sunt a nostra Ecclesia. Et Valentinianus initio sui imperii cavit, ut libere voluntate quisquam cultum religionis teneret, l. 9. C. Theodos. de maleficis, & mathem. ibi: Testes sunt leges a me in exordio imperii mei datæ, quibus unicuique quod animo imbibisset, colendi libera facultas tributa est. Refert Am. Marcel. l. 30. de eo Valentiniano agens, ibi: Hoc moderamine Principatus inclaruit, quod inter religionum diversitates medius exstitit, nec quemquam inquietavit, nec ut hoc coleretur, imperavit, aut illud. Patis Arnob. l. 2. Quid est tam injustum, quam invitis extorquere in contrarias voluntates, inculcare quod nolint, & quod refugiunt animis; pejus nocere, quam profis, & priore detracto, in alienum habitum, sententiamque traducere. Et Socrates l. 3. historia, c. 21. laudat Imperatorem Jovinianum, quod cuique pro arbitrio religionem profiteri permiserit. Facit textus in c. qui sectantur, 23. qu. 4. & Episcopis Galliæ intendentibus hæreticos ab urbe repellere per Judices sæculares, hæc ait Sulpitius Severus: Tam vero Idacius, atque Ithacius acrius instare, arbitrantes posse inter initia malum comprimi, sed parum sanis consiliis sæculares judices adeunt, ut eorum decretis, atque executionibus hæretici urbibus pellerentur. Igitur hæretici non sunt pœnis præcipue temporalibus cogendi, ut fidem nostram Catholicam profiteantur. Augetur primo hæc dubitandi ratio ex eo, quia in Republica Hebræorum diversæ erant sectæ, videlicet Sadducæorum, & Pharisæorum, ut constat ex cap. 23. Actorum Apost. ver. 6. ibi: Sciens quia una pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum. Sed Sadducæi aperte hæretici erant, quippe qui mortuorum resurrectionem negabant, & admittebantur ad concilia, ac synedria. Igitur quia unicuique liber est opinionum, & dogmatum delectus. Augetur secundo hæc difficultas ex parabola Patrisfamilias, qui servis zizania extirpare volentibus, & dicentibus apud Matthæum c. 13. v. 28. Vis imus, & colligimus ea? ait; „ Non, ne forte colligentes „ zizania, eradicetis simul cum eis & triticum: sinite utraque crescere usque ad messem. „ Cum ergo passim Interpretes zizaniam hoc hæreticos esse doceant, sequi videtur, non esse cum eis vi agendum, sed tempus messis expectandum, extremum scilicet judicii diem; Christoque Domino Judicii causæ hujus cognitionem integram reservandam esse. Deinde difficilis est ea pars assertionis, ubi docetur, clericum hæreticum degradandum esse, & tradendum Curiæ sæculari; nam clericus, nisi incorrigibilis sit, degradari, & judici sæculari tradi nequit, c. cum non ab homine, de judiciis. Igitur non statim ac in hæresim lapsus est, degradandus venit.

11 Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, pro cujus expositione scire oportet, hæresim teterrimum crimen esse, & gravius idololatria, S. Irenæus l. 2. advers. hæreses, c. 9. „ Hæretici „ Ethnici pejores efficiunt eos, qui assentiunt eis. Illi enim creaturæ potius, quam creatori servientes, & his qui non sunt Dii, „ verumtamen primum deitatis locum attribuunt fabricatori hujus universitatis Deo. Hi autem hunc quidem labiis factorem „ dicentes, ipsi mentientes, omnem malitiam copulantes, eum „ quidem, qui est Deus, blasphemantes; eum autem, qui non „ est, Deum fingentes, in suam ipsorum condemnationem. „ Laborarunt in gravitate, & atrocitate hujus peccati detegenda viri præstantes Stapletonius, oratione in Academiam Lovan. Conrad. Brunus l. 2. de hæretic. Petrus Simon tr. de hæresi, c. 15. Lansius l. 13. de Christ. liber. Castrol. 1. de justa hæretic. punit. c. 2. Nicol. Romeus in Calvini effigie, in narratione ad lectorem. Theoph. Raynaudus in splendore de calum. sect. 2. serie 1. c. 5. Salelles & alii in hoc titulo passim citati, qui omnes consentiunt, hæresim omne in se malum complecti, & esse completam quamdam malitiam, vel potius malorum quoddam compendium; eradicat enim fidem, quæ est primum supernaturalis boni germen: radice autem avulsa, unde existet fructus bonus in justitia, & sanctitate veritatis? Alia sane peccata, quamvis immania, germen radicum gratiæ sanctificantis, & gloriæ intactum relinquunt, quamvis destruant gratiam, & præleant jus ad gloriam. At hæresis totius justitiæ principium evellit, sine quo nulla actio libera supernaturalis, nulla apud Deum quomodolibet meritoria actio profundi potest. Merito itaque S. August. l. 3. contra duas epistolas Pelag. c. 3. censet in Scripturis nomine peccati absolute dicti intelligi infidelitatem, quæ in hæreticis eo certior est, quo præcedens Dei beneficium in Baptismi susceptione eos magis obstringebat Deo. Et quamvis odium Dei, & peccata directe opposita bono divino, ut in se est sint teteriora, quam hæresis, ex D. Thoma 2. 2. q. 34. ar. 3. tamen eatenus infidelitas (atque adeo hæresis) potest absolute dici peccatum, quia est in suo genere gravior, quam peccata opposita virtutibus moralibus, etiam iis, quæ extrinseca quædam Dei bona respiciunt, cujusmodi est religio. Licet insuper hæreseos gravitatem eruere ex fœdissimis, & malignissimis ejus causis, de quibus bene & late Castro l. 3. de justa hæretic. punit. a c. 2. & l. 1. adversus hæreses, a c. 11. Stapletonius orat. de causa grassantium hæreseon. Quam vero hæresis exitiosa sit regnis, in quæ pedem infert, luculenter prosequitur Ribadeneira lib. 1. de Princ. cap. 27. & 28. addens c. 29. quas personas Deus repetat a Principibus, & Rebuspublicis hæresi occupatis. Sunt sane tanta hæreseos dedecora, ut non defuerint, qui energumenissimam hæresim comitari tradiderint, ut Cresollius l. 3. mystag. c. 16. Hanc Majus adulterium nominari decernit S. Ambrosius sermon. 2. de Christi mensa. Gravius est enim religionis adulterium, quam corporis; & plus est integritatem animæ lædere, quam integritatem hominis violare. Hanc ob causam Agatho Abbas, vir inter monachos olim insignis, cum ad varia probra, etiam turpitudinis, fixus fuisset, audire tamen hæreticum nullo modo sustinuit, & rationem reddit l. 5. vitæ Patrum, n. 31. his verbis, „ Sermonem quem objecistis de hæresi, non „ potui sustinere, & valde abominatus sum, quia hæresis separatio est a Deo. „ Hæreticus enim separatur a Deo vivo, & vero, & conjungitur Diabolo, & Angelis ejus. Alienatus enim a Christo jam non habet Deum, quem exoret pro peccatis suis quia ex omni parte periit. Itaque sanctus hic Pater hæresim quovis peccato teteriorem, & averrsabiliorem statuit. Egregiam tam tetræ labis detestationem suppeditavit Guillelmus Paris. l. 1. de mor. c. 1.

12 Unde contra crimen ita grave, & teterrimum juste leges, tam civiles, quam ecclesiasticæ armantur. Circa pœnas autem statutas legibus contra hæreticos, non consentiunt Ant. Gomez l. 3. var. c. 2. n. 1. Damhouderius in praxi, c. 61. Decianus l. 7. tr. crim. c. 1. Farinac. de hæresi 111. Anton. Matthæus de crim. tit. 2. n. 2. Paramus de orig. S. Inquisit. l. 3. q. 9. n. 114. Conrad Kling. l. 3. disp. cap. 22. Gudelinus de jure novissimo, c. 16. n. 46. Cantera qq. crim. c. 1. de purgat. n. 50. Petrus Greg. l. 33. Syntag. c. 8. quorum sententiis omissis dicendum est cum Carolo Augusto Mala p. 3. miscel. c. 10. jure civili nullam certam pœnam statutam fuisse contra quoscumque hæreticos, sed tantum prius committendos esse vindictæ: deinde arbitraria actione plectendos esse censuisse Imperatores in l. 2. C. de summa Trinit. quare aliquando eodem jure attento, tantum ab Ecclesiarum limine arcentur, quando videlicet ob eorum multitudinem seditionis oriuntur, & urbes destruuntur. Quandoque illis testimonium ferre prohibetur, ac utraque testamenti factio denegatur, l. cognovimus, l. penult. & ult. C. de hæret. & prohibentur alia similia agere, quæ collegerunt J. Gothofred. in parat. ad tit. C. Theod. de hæreticis, Vcelembechius in paratit. ad tit. C. eodem tit. Petrus Gregor. l. 33. Syntag. c. 8. n. 9. Aliquando etiam visum fuit hæreticos cum aliis fidelibus versari, sed hominum carere suffragiis, l. 3. de apostatis. Quandoque ex hæresis circumstantiis, atque atrocitate deportatio conjungebatur, l. 4. 5. & 8. C. de hæretic. leg. fin. Cod. de apostat. & consequens erat amissio bonorum, l. deportatorum 8. Cod. de pœnis, l. Divus, ff. de bonis damnat. quæ bona pro arbitrio modo publicabantur, l. 4. Cod. de hæret. modo propinquis orthodoxis cedebant, l. 4. in fine, l. cognovimus 9. C. de hæretic. observavit Carasd. l. 13. observ. cap. 30. Sed quia hæreticorum nequitia quandoque ita atrox erat, ut eorum scelera publicam crimen inducerent, ultimum supplicium in eos sancitum fuit, l. Ariani, C. de hæretic. l. quicumque; Cod. eod. tit. Unde concludit Mela ubi supra, nullam certam pœnam jure civili in hæreticos fuisse statutam, sed tantum arbitrariam, itaut gravius punirentur seductores, quam ipsorum sectatores. Nostri Catholici Reges pœnam ignis in quoscumque hæreticos sanxerunt in l. 2. tit. 26. part. 7. & jam anno 843. Ramirius Rex I. flammis tradidit omnes sortilegos, & necromanticos sui temporis, teste Mariana l. 7. Hist. c. 13. & Catholicam Regem D. Ferdinandum humeris propriis ligna detulisse ad comburendos hæreticos referunt Lucas Tudensis ann. 1236. ibi: „ Quoscumque reperiebat hæreticos, ut flammis cremaret, ipse vice famulorum, ignem & ligna eis comburendis ministrabat. Mariana lib. 12. histor. cap. 11. ibi: Ferdinandus Rex regnipotens, hæreticis infensus maxime, „ quos tormentis exagitandos curabat, solitus ipse quasi victimarius ignem arsuris manu lignaque subjicere improbitatis odio.

De pœnis hæreticorum ex jure civili.

13 Sacri etiam Canones hæreticos non solum affecerunt pœnis spiritualibus, videlicet anathemate, & sepulturæ Ecclesiasticæ privatione, de quibus egi proxime commentario, in cap. 1. hoc titul. verum & temporalibus, ut infamia, qua illi, ac posteri eorum notantur, c. quicumque 2. §. Hæretici, c. statutum, el 2. hoc tit. in 6. Synodus Nicæna can. 49. apud Julium epist. 2. c. 15. ibi: Infames esse censemus omnes, quicumque,

De pœnis ex jure canonico.

BIBLIOTECA CENTRAL

ſignum, aut Chriſtianam prævaricantur legem. Quod etiam legibus Regiis cautum fuit in l. 4. tit. 26. p. 7. l. 3. t. 8. Recopil. & ad quos gradus protrahatur nota hæc, exponunt Covarr. l. 2. var. c. 8. Azor. p. 1. inſtit. l. 8. c. 13. q. 8. Parlador. in ſequentium diſſer. 108. num. 11. Barboſa eod. c. ſtatutum. Etiam puniuntur bonorum privatione, ut ſequenti commentario probabimus, & deportatione. Leo ep. 73. ad Leonem Imperat. ibi: „Clerici hæretici non ſolum ab ordine clericatus, ſed etiam ab urbes habitatione pellantur. Gregor. VII. lib. 3. regeſtri, epiſt. 17. ibi: Iubemus, ut jam factæ perfidiæ nota in aperto ſigura, & deinde ex toto Archiepiſcopatu tuo ipſum expulſum, hæreſim ejus cunctis detegendo ubique, quantum potes, ut apoſtatam, & chriſtianæ unitatis inimicum non deſinas perſequi. Ex eodem ex Pontific. Rom. in Gelaſio, ibi: Gelaſii temporibus inventi ſunt Manichæi in urbe Romæ, quos in exilio deportari præcepit, quorumque codices ante fores Baſilicæ ſanctæ Mariæ incendio concremavit." Et poſtea Hormiſda invenit Manichæos, quos etiam diſcuſſos cum examine plagarum in exilium deportavit. Et tandem ſi clerici ſunt, degradantur, & judici ſeculari traduntur, ut debitis pœnis plectantur, videlicet ignis ſupplicio, ut cenſuit Epiſcop. Alex. in action. 1. Conc. Chalced. contra Eutychen, ibi: *Eutyches qui præter dogmata Eccleſiæ ſapit, non ſolum pœna dignus eſt, ſed & igne.* Quæ ignis pœna valde propria eſt hæreticorum, propter Evangelii auctoritatem, Jo. c. 15. ibi: *Si quis in me non manſerit, mittetur foras, & tanquam palmes areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent.* Et ultimo ſupplicio hæreticos eſſe afficiendos, probat Pater Menoch. l. 2. polit. c. 3. variis ſacræ paginæ auctoritatibus, præcipue Deut. c. 13. n. 1. ubi ita legitur: „Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignum, atque portentum, & evenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſerviamus eis, non audies verba prophetæ illius, aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima veſtra. Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, & audite vocem ejus: ipſi ſervietis, & ipſi adhærebitis. Propheta autem, aut fictor ſomniorum interficietur, quia locutus eſt, ut vos averteret a Domino Deo veſtro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo ſervitutis, ut errare faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui." Accedit, nam de jure civili rei læſæ Majeſtatis populo ſpectante vivi cremabantur. Paulus l. 5. ſentent. tit. 29. Valer. Max. l. 6. c. 3. Similiter transfugæ militiæ deſertores, l. aut damnum 8. §. transfugæ, l. ſi quis aliquid 38. §. 1. ff. de pœnis. Ammian. Marcel. l. 28. Quam pœnam etiam ſtatutam legimus in graviorum criminum reos, veluti in ſacrilegos, l. ſacrilegii 6. ff. ad l. Jul. pecul. Salvian. l. 7. de providentia: ibi: *Latro, aut ſacrilegus, cum flammis exuritur, ſuis criminibus concrematur.* In eos, qui dant operam Barbaris, ut Romanos deprædentur, l. ſi quis Barbaris 9. C. de re milit. & qui detrectandæ militiæ cauſa digitos ſibi præcidunt, l. de Tyronibus 5. C. Theod. eod. tit. in ſervos cum domina rem habentes: l. unic. C. de mulier. quæ ſe propriis ſervis: vel virginem, aut viduam rapientes, l. unic. C. de raptu virginum: dominum falſo deferentes, l. 7. C. de delatoribus, ſeu eius ſaluti inſidiantes, l. capitalium 28. §. igne ff. de pœnis: in falſæ monetæ auctores, l. 2. C. de falſa monet. in aggerum Nili corruptores, l. un. C. de aggeribus Nili: in incendiarios ædium, acervorumve frumenti, l. qui ædes 9. ff. de incendio: in procuratores, ſeu actores rerum privatarum Principis, qui Provinciales vexant injuriis, aut deprædationibus, l. univerſi, C. ne cauſa fiſcales: in magos & aruſpices, l. 3. C. de maleſ. & mathemat. Paulus l. 5. ſent. tit. 23. in tabularios vivicomum, qui unquam alicujus immunitatis profeſſionem admittunt, l. 1. C. de commun. nemini concedi. in viros muliebria patientes; l. cum vir 6. C. Theod. ad l. Jul. de adult. & in aliis delictis relatis in l. un. C. Th. de emend. ſerv. l. 1. ubi. C. ne præter crim. læſæ Majeſt. l. unic. eod. C. ſi quis ſolidos circul. Ita D. Joannes Ramos l. 5. de parricid. Pancirola l. 2. var. c. 240. Amaya l. 3. obſerv. c. 4. Surner, l. 1. rer. quotid. c. 7. P. Faber l. 1. ſemeſt. c. 7.

14 *Traditur ratio decidendi.* Quæ, & aliæ, ſi majores, ac ſeveriores reperiri poſſunt, pœnæ juſtæ infliguntur, & imponuntur hæreticis, fidei Catholicæ deſertoribus, & violatoribus, tum ob hujus criminis immanitatem, quæ cætera delicta ſuperat, ut ſupra probavi: tum quia nulla fuit tam barbara gens, quæ deſertores propriæ religionis, & ejus violatores debitis non compeſceret pœnis. Seneca l. 3. de ben. c. 6. ibi: *Violatarum religionum aliubi, atque alibi diverſa pœna eſt, ſed ubique aliqua:* Plato in temeratores religionis capitis pœnam ſanxit, lib. 10. de legibus. Apud Græcos quicumque avitam religionem deſerebat, aut numen aliud inveniebat, pellebatur ut inſanus, aut plectebatur ut impius. Sic Pythagoras (verba ſunt Athenagoræ in legatione pro Chriſtianis) cum trecentis aliis combuſtus eſt: Democritum ab Epheſiis pulſus; Heraclitum Abderitæ tanquam inſanum exilio, Socratem Athenienſes morte affecerunt. Alia refert Gentilis de jure belli l. 1. c. 10. Accedunt ingentia mala, quæ ex hæreſibus, & hæreticis tolerandis oriuntur: Equidem ipſi multos impellunt ad mutationem rerum, unde conjurationes, ſeditiones, & conciliabula ſequuntur, ut politicæ differentes probant late Pater Menochius l. 2. pol. c. 3. Cochier l. 1. pol. c. 5. Silvedo ad D. Thomam de regimine Princ. l. 3. cap. 16. diſſer. 30. Recte ergo in præſenti textu jubet Lucius III. ut hæretici pertinaces judici ſæculari tradantur debitis pœnis plectendi, id eſt morte naturali, ad quam ipſi hodie damnantur ab ipſis Inquiſitoribus, licet executio fiat per judicem ſæcularem, non vero per miniſtros Eccleſiæ, quia id videtur decentius, & pietati Eccleſiæ conformius. Et eſſe poteſtatem in Eccleſia imponendi hanc pœnam, probarunt Bellarm. t. 1. controv. l. 3. de clericis, c. 21. & 22. Valentia t. 3. controv. diſp. 1. q. 11. punct. 3. Simancas de cathol. tit. 46. a n. 44. Covarr. l. 2. var. c. 10. n. 10. Suarez de fide diſp. 10. ſect. 3. n. 18. & diſp. 23. ſect. 3. Nec inquiſitores ullam exinde irregularitatis notam incurrere, probavi in c. ſententiam, ne clerici vel monachi & omnino teneri judicem ſæcularem exequi ſententiam hanc mortis, abſque eo quod cognoſcere poſſit de ejus juſtitia, probavi in c. 1. de offic. ord. Qui autem dicantur hæretici impœnitentes veri, vel præſumpti, exponunt Simancas, Penna & Farin. relati a Caſtropal. t. 1. oper. moral. tract. 4. diſp. 5. punct. 2.

15 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, nam licet pœna errantis tantum ſit doceri, tamen id procedit, quando qui errat, paratus eſt corrigi, & deponere errorem proprium; quo caſu etiam hæreticum admitti ad reconciliationem, abjurata hæreſi, ſupra probavi; at in præſenti agimus de hæretico pertinaci, & impœnitenti, qui cum paratus non ſit doceri, & abjurare errores ſuos, omnino relaxandus eſt Judici ſæculari. Nec obſtant variæ auctoritates, quibus facile probatur, religionem ſuadendam eſſe, non imperandam, quibus Novatores quotidie inſurgunt, ut probent coactionem in Religione adhibendam non eſſe, quibus valde favent ejuſdem farinæ Alber. Gentilis l. 1. de jure belli, c. 9. Grotius eod. tract. l. 2. c. 20. n. 49. nec contradicit Michael Rouſſelius l. 6. hiſt. Pontif. c. 5. n. 27. Nec adverſatur Durus ad 23. q. 1. c. 8. de bello. Quibus reſpondendum, theorema illud accipiendum eſſe de his, qui nulla unquam Religione imbuti fuerant, in his autem, qui per ſacrum baptiſma fidem ſuſceperant, aliud obſervatur. Hi enim ad fidem, quam ſemel profeſſi fuerunt, revocandi ſunt, & ſi pœnitentia ducti reſipuerint, mitius cum illis agitur; ſi autem pertinaces ſint ultimo ſupplicio damnantur. Nec enim illi, qui hæreticos perſequentes ad Eccleſiæ unitatem impellunt, ad fidem cogunt, ſed duritiem eorum, & perfidiam caſtigant, ita aſſerente D. Auguſtino l. 2. contra literas Petiliani, c. 83. ibi: Ad fidem quidem nullus eſt cogendus invitus, ſed per ſeveritatem, imo & per miſericordiam Dei tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Numquid quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideo mores peſſimi non legis integritate puniuntur? Qui ep. 50. c. 2. vulgare illam Novatorum objectionem ita ſolvit: Ubi eſt, quod illi clamare conſueverant: Liberum eſt credere, vel non credere. Cui vim Chriſtus intulit? Quem coegit? Ecce habent Paulum Apoſtolum, agnoſcant in eo prius cogentem Chriſtum, & poſtea docentem; prius ferientem, & poſtea conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evangelio laboravit. Facit Tertull. adverſus Gnoſticos, c. 11. dum ait: *Ad officium hæreticos compelli, non allici dignum eſt; duritia vincenda eſt, non ſuadenda.* Et licet Dominus noſter cuilibet homini reliquerit liberum arbitrium, non tamen voluit, ut delicta inde in hac vita impunita manerent, præcipue hæreſis, & infidelitatis, ut ſupra probavi; reliquit enim liberum arbitrium quoad bene, vel male operandum, non tamen inulta, nec in hoc ſæculo relinquit majora crimina, quibus puniendis leges tam eccleſiaſticæ, quam ſæculares latæ ſunt: & licet Eccleſia aliquando non ita ſevere in hæreticos animadverteret, id fecit, quia adhuc plena libertate, & auctoritate non fruebatur ſub illis prioribus Imperatoribus; non vero quia immunitas ſceleris omnibus ſæculis æqualis non eſſet; & ita ſi numerus hæreticorum id expoſtulet, poteſt bellum indici, ut funditus extirpentur: quod expreſſe definierunt Eccleſiæ PP. in cap. eſt Eccleſia, c. reſecanda, 24. q. 3. c. ferrum, c. cum ſecundum, de hæretic. in 6. probat cum D. Th. 2. 2. q. 10. art. 11. Caſtro de juſta hæretic. punit. c. 12. & 14. Victoria in relect. de Indis, p. 1. n. 8. pluribus relatis Solorzanus t. 1. l. 2. de jure Indiar. c. 19. n. 52. Nec obſtat, quod de Sadducæis expendebamus; nam eorum impietas non multo ante Chriſti adventum exorta fuit, & ita non eſt a Synagoga proſcripta, eo quod ſeneſcente eorum, qui Conciliis præſidebant, auctoritate, ſi ſemiſſius agerent, qui Cathedram Moyſis obtinebant, præcipue ſub Idumæo Rege Herode, qui Politicorum more ad regni commoda religionem referebat, nec quid variarum dogmatum aſſertores ut inter ſe digladiarentur, curabatur. Itaque cum Sadducæorum error multos corripuiſſet, eſſentque ſui opibus potentes, mirum non eſt, ſi Synagoga eos a ſe excutere non potuerit. Nec obſtat Parabola Divi Matthæi: nam ſi argumentum ex ea deductum probaret, ſuaderet utique non hæreticos modo impune dimittendos eſſe, ſed etiam fures, & homicidas, & hujuſmodi ſontes, qui zizaniorum nomine cenſentur: quamvis enim hæretici peſſimum genus zizaniorum ſint, non tamen propterea fures, aut homicidæ zizania non ſunt. Cum ergo paterfamilias zizania extirpari vetuit, ſatis indicavit, quo pacto hoc eſſet accipiendum: *Ne forte* (inquit) *eradicetis ſimul & triticum.* Factutus colligendi poteſtatem, ſi abſque tritici detrimento, a quo forte non ita facile ſecernerentur, evelli poſſent, nec periculum immineret, ne pro nocentibus plectantur innoxii, quidni extirpentur? Si vero periculum ſit, ne hæretici, quia potentiores, turbas excitent, aliquamve majorem perniciem Eccleſiæ, aut Reipublicæ moliantur, tunc ſane judicium Dei patienter expectandum eſt. Non debent autem facile Principes alicujus incommodi metu, qui frequenter inanis eſſe poteſt, contendere, ut libertatem (quam conſcientiæ vocant) concedant. Nec obſtat tandem, quod dicebamus, videlicet Clericum tantum incorrigibilem, præmiſſa degradatione Curiæ ſæculari tradi, c. novimus, de V. S. Nam in præſenti caſu, cum Clericus impœnitens eſt, & pertinax, nec vult Eccleſiæ reconciliari, incorrigibilis eſt, non quidem per delicti iterationem, ſed per perſeverantiam, & impœnitentiam in eodem, ut in præſenti docuerunt Abbas n. 37. Henricus n. 8. Antonius, & cæteri antiquiores. Quare cum incorrigibilis proprie ſit, merito præmiſſa degradatione, ut in præſenti cavetur, & infra in cap. excommunicamus, el 1. §. damnati, c. pen. hoc tit. l. 6. judici ſæculari relaxatur.

C A P U T X.

Innoc. III. *Clero, Conſulibus, & populo a Viterbienſi.*

Vergentis in ſenium ſæculi corruptelam non ſolum ſapiunt elementa corrupta, ſed & digniſſima creatura ad imaginem, & ſimilitudinem condita Conditoris, prælata privilegio dignitatis volucribus cœli, & beſtiis univerſæ terræ, teſtatur; nec tantum eo quaſi deficiente jam deficit, ſed & inficit, & inficitur ſcabra rubigine vetuſtatis. Peccat enim ad extremum homo miſerrimus; & qui non potuit in ſui, & mundi creatione in paradiſo perſiſtere, circa ſui, & orbis diſſolutionem degenerat, & pretii ſuæ redemptionis circa fines ſæculorum oblitus, dum variis, ac variis quæſtionum ſe nexibus ingerit, ſeipſum laqueis ſuæ fraudis innectit, & incidit in foveam, quam paravit. Ecce etenim inimico homine meſſi dominicæ ſuperſeminante ſemen iniquum, ſegetes in zizania pullulant, vel potius polluuntur: triticum areſcit, & evaneſcit in paleas: in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam domini moliuntur. Nova ſiquidem ſub novo Teſtamento Achan progenies ex ſpoliis Jerico lingulam auream, palliumque furatur: & Abiron, Dathan, & Chore ſoboles deteſtanda novis thuribulis fermentatum thymiama novis volunt altaribus adolere, dum nox nocti ſcientiam indicat, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreſes pullulant, & quem divinæ reddit hæreditatis expertem, ſuæ conſtituit hæreticus hæredis, & damnationis hæredem. Hi ſunt caupones, qui aquam vino commiſcent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes ſecundum Apoſtolum ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes hujuſmodi parvulas, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum, diverſa prædeceſſorum noſtrorum temporibus emanaverint inſtituta, nondum tamen uſque adeo peſtis potuit mortificari mortifera, quin ſicut cancer amplius ſerperet in occulto, & jam in aperto ſuæ virus iniquitatis effundat, dum palliata ſpecie religionis, & multos decipit ſimplices, & quoſdam ſeducit aſtutos, factus magiſter erroris, qui non fuerat diſcipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios, imo verius ſuper operarios vineæ Domini ſabaoth ſumus a Patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio paſtorali ſunt oves Chriſti commiſſæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur, & ab hoc merito vocari poſſimus canes muti non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur: tamen contra defenſores, receptatores, fautores, & credentes hæreticorum aliquid ſeverius duximus ſtatuendum a: ut qui per ſe ad viam rectitudinis revocari non poſſunt, in ſuis ſaltem defenſoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiam credentibus confundantur: & cum ſe viderint ab omnibus evitari, reconciliari deſiderent omnium unitati. De communi ergo fratrum noſtrorum conſilio, aſſenſu quoque Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum apud Sedem Apoſtolicam exiſtentium diſtrictius inhibemus, ne quis hæreticos receptare quomodolibet, vel defendere, aut ipſis favere, vel credere quoquo modo præſumat: præſenti decreto firmiter ſtatuentes, ut ſi b quis aliquid horum facere forte præſumpſerit, niſi primo, ſecundove commonitus a ſua ſuper hoc curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis: nec ad publica officia, vel conſilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, nec ad hæreditatis c ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi cogatur ſuper quocumque negotio reſpondere. Quod ſi forſan judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si Tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum auctore d damnato damnentur: in ſimilibus etiam idem præcipimus obſervari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur e vindicta. Si quis autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, contempſerit evitare, anathematis ſe noverit ſententiam incurriſſe. In terris vero temporali noſtræ juriſdictioni ſubjectis, bona f eorum ſtatuimus publicari, & in aliis idem fieri præcipimus per Poteſtates, & Principes ſæculares, quos ad exequendum, ſi forte negligentes extiterent, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compelli volumus, & mandamus; nec ad eos bona ipſorum ulterius revertantur, niſi eis ad cor redeuntibus, & abnegantibus hæreticorum conſortium aliquis voluerit g miſereri, ut temporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina. Cum enim ſecundum legitimas ſanctiones, reis læſæ Majeſtatis punitis capite, bona confiſcentur ipſorum, eorum filiis vita ſolummodo ex miſericordia h conſervata, quanto magis qui aberrantes in fide, Deum, & Dei Filium Jeſum Chriſtum offendunt, a Capite noſtro, quod eſt Chriſtus, eccleſiaſtica debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari: cum longe ſit gravius æternam, quam temporalem lædere Majeſtatem. Nec hujus ſeveritatis cenſuram Orthodoxorum etiam exhæredatio filiorum, quaſi cujuſdam miſerationis prætextu debet ullatenus impedire: cum in multis caſibus, & ſecundum i divinum judicium filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas ſanctiones quandoque feratur ultio non ſolum in auctores ſcelerum, ſed & in progeniem damnatorum. Datum Lat. viii. Kal. April. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

NOTÆ.

a *Viterbienſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, ſub hoc tit. cap. 1. & in ipſis epiſtolis Innocentii Coloniæ editis, lib. 2. ep. 1. fol. 278. ex quo integrum hujus textus reſtituo. Raynerio H. ipſius Eccleſiæ præſuli in præſenti reſcribit Innoc. De Eccleſia Viterbienſi nonnulla adduxi int. 3. de ſep. paſſ.

b *Si quis autem.*) Verba quæ ſequuntur, uſque ad ea, *moneri conſtantur*, tranſcripſerunt Fridericus Imperator in authentica credentes, C. hoc tit. PP. Concilii Later. in cap. excommunicamus, §. credentes, hoc tit. ubi ea exponemus.

c *Succeſſionem.*) Legitimam, ſeu teſtamentariam, quarum incapaces ſunt Hæretici, poſtquam damnati fuere, l. 4. §. præterea, & §. 5. C. de hæret. l. 1. C. de apoſt. l. 4. tit. 3. p. 6. l. 4. titul. 26. part. 7. l. 4. tit. 4. lib. 8. Ordin. Si vero hæredes inſtituantur poſt commiſſum crimen, ſed ante ſententiam, hæreditas ad fiſcum pertinet. Cantera qq. crimin. c. 1. de hæret. n. 19. Azevedo in l. 10. tit. 9. l. 5. Rec. etſi deceſſerint delata illis hæreditate, ſed nondum adita. Molina de juſtitia tom. 4. diſp. 658. n. 19. Fachin. l. 2. conſil. 16. n. 2. Creſpy de Valdura obſ. 97. n. 43. Giurba conſil. 55. n. 15. Mar. Muta deciſ. 49. n. 27. Acoſta in §. & quid ſi tantum, 2. par. num. 177. Maſtus de confiſc. q. 36. num. 18. Arias a Meſa lib. 3. var. c. 42. n. 11. & ita judicatum fuit in hoc ſupremo Inquiſitionis Senatu hoc anno 1671.

d *Damnato damnentur.*) Juxta textum & ejus communem interpretationem in c. fraternitati, hoc tit.

e *Vindicta.*) Juxta tradita in cap. cum quidam, de jurejur.

f *Bona eorum.*) Tam in hac ſexta, quam in tertia collectione legitur *hæreticorum*, ſed minus recte, juxta verba præcedentia, in quibus Innocentius ſemper egit de fautoribus, & receptatoribus hæreticorum, & ſequentia ibi: *Et abnegantibus hæreticorum conſortium.* Ex quibus expreſſe deducitur, in præſenti epiſtola tantum agi de compeſcendis fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus hæreticorum, illiſque non reſipiſcentibus ab hujuſmodi delicto, pœnam amiſſionis bonorum imponi: ſed forſan quia hæc pœna confiſcationis bonorum uſu recepta non fuit, ideo licet ad literam textum hunc tranſcripſerint Patres Concil. Later. in d. c. excommunicamus, §. credentes. Fridericus in d. auth. credentes, omiſerunt tamen pœnam hanc privationis bonorum; & in fautoribus, defenſoribus, credentibus, & receptatoribus hæreticorum eam locum non habere, conſtat ex c. accuſatus, §. ſi vero; hoc tit. in 6. in illis verbis: *Sub obligatione bonorum ſuorum.* Et ibi: *Hæredes, ad quos bona hujuſmodi.* Et ita docuerunt Farinac. de hæreſi q. 181. §. 3. n. 52. Cantera in qq. crim. tit. de hæret. c. 1. n. 55. Caſtropalao t. 1. oper. mor. tr. 4. diſp. 3. punct. 7. n. 4. Diana par. 4. tr. 6. reſol. 22. Fermoſ. alleg. 42. n. 20. qui allegatione ſequenti explicat, quando maleficis confiſcatio bonorum imponi poſſit, niſi credentes non ſint tantum hæreticorum, ſed potius ipſius hæreſis, ita ut credant eoſdem errores, quia illi ut hæretici damnantur, c. penult. hoc tit. in 6. Quo caſu procedit textus in c. ſi adverſus, hoc tit. ibi: *Ipſorum bona debent confiſcari.* Et ita praxi receptum eſt, ut fautoribus, receptatoribus, & alii-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.